శ్రీబాలాత్రిపురసుందరీదేవ్యై నమః.

అవధానమంజరి.

కవికిశోర, అవధానకంఠీరవేత్యాది బిరుదవిరాజితులును

శతావధానులు నగు

ప్రతాప వేంకటేశ్వర కవిగారిచే

రచింపఁబడి

మాసానిపల్లి జమీందారులగు

బి. రామకృష్ణారెడ్డిగారివలన

అంకితముగ గ్రహింపఁబడి

గుంటూరుమండలములోని తెనాలి తాలూకా

కనుగుల్లు గ్రామవాసులగు

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారి

సహాయమున

గ్రంథకర్తచేఁ బ్రకటింపఁబడియె.

1927.

 [Price Re. 1—0—0.

బెజవాడ,
ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు
వ. కోదండరామయ్యగారిచే
ముద్రింపఁబడియె.
1927

కృతిభర్త:

బి. రామకృష్ణారెడ్డిగారు.

శ్రీ

కృతిపతి బహూకృతి.

కాంతాగ్రణి భర్తసన్నిధిని గాంగ్యం జేరి నరోత్తముక్తి "సత్
శ్లోకాదుల్ సమసృష్టి సేయు; గతి గీర్లోకమ్ము గల్పింప కె
న్నాకై పొల్చినపుత్రుఁ డుండెనని యానన్నంట" పన్నన్ ముదో
త్సేకంబుం గను శ్రీశుఁడో మాతనయాఁ శ్రీరామకృష్ణాధిపున్.

సీ॥ వైభవభక్తిని(?)గల్గి దాక్షిణ్యము వహించి
పణ్యార్థులై యొప్పు సరసు లెవరో
శరణాగతత్రాణ బిరుదులశోభిల్లి
అర్థులరక్షించు ననఘు లెవరో
శౌర్యవిస్తారులై శత్రుసంహారులై
విఖ్యాతిఁగాంచిన ఘను లెవరో
రణమునఁ జయమొంది రాజనీతిజ్ఞులై
ప్రజలఁ బోషించిన ప్రభువు లెవరో

గీ॥ సాధుజనులకు కల్పవృక్షంబు లెవరో
సద్యశోవంతులై పొల్చు చతురు లెవరో
అట్టి రెడ్డివంశీయులం దవతరించె
శ్రీయుతుండగు వేంకటరెడ్డిప్రభువు.

శా॥ శ్రీరామాంఘ్రియుగమ్ము భక్తిని సదా చిత్తమ్మున న్నిల్పి స
త్కారుణ్యమ్ము వహించి నాశ్రితుల విద్వల్లోకమున్ భూరిస
త్కారం బూనసపర్యలన్ నెఱపి విఖ్యాతిన్ వహించెన్ జమీం
దారై వేంకటరెడ్డిరాజమణి యేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్.

కం॥ ఆ సుగుణి దైవకృపచే । భాసురగాత్రులను ధర్మపరుల వినయవి
ద్యాసంయుతులఁ సుతులఁ గనె । వాసిగ నేవురను బంచపాండవులనఁగన్.

శా॥ వారిన్ ధర్మజుఁడే యనంగ సుయశోవర్ధిష్ణుఁడై జిష్ణుఁడై
పారావారగభీరుఁడై సుగుణుఁడై భక్తప్రమోదాత్ముఁడై
సారాసారవివేకదక్షుఁడయి నిచ్చల్ పొల్చు శ్రీరామకృ
ష్ణారెడ్డిం గృతినాథు నిత్తఱిఁ బ్రశంసం జేయఁగాఁ జెల్లదే.

సీ॥ ఘనశీలసత్యముల్ తనకుభూషలుగాగ
ధరియింపఁజాలె నే ధర్మమూర్తి
తనధర్మమే సదా తనకు రక్షణమగు
నని యనుష్ఠించె నే యమలగుణుఁడు

(a)

సమృద్ధికైశ్వర్యంబు • శాశ్వతంబేయంచు
గర్వింపనెఱుఁగఁడే • త్మ్యావహించు
పరమేశ్వరుని సేవ • పరమార్థమని నమ్మి
భక్తి సేవించుఁ దే • భవ్యమూర్తి
గీ॥ ఉరుజమీందారుఁడౌట ను•ద్యోగియౌటఁ
బ్రజ లెఱుఁగరాని నిర్వికా•రస్వరూప
మూని సర్వజ్ఞుఁడై పొల్చు • చున్నయట్టి
బుధుని రామకృష్ణారెడ్డిఁ • బొగడవశమె!
సీ॥ రాజనరేంద్రుండు • ప్రథితకీర్తిని భార
తమ్మున వహియించి • తనరియుంట
నాత్రేయవంశీయు • లనఘు శ్రీనాథుని
కృతులంది పూజించు • టెఱిగియుంట
కృష్ణరాయలకీర్తి•కిని పెద్దనకవీంద్రుఁ
డే మూలమంచు గ్ర•హించియుంట
ఘనకీర్తిఁగాంక్షించి • అనుఁగుచుట్టము లైన
ప్రభువులు కృతులంది • వెలయుచుంట
గీ॥ తను జమీందారుఁడౌట వి•ద్వద్గణంబు
వలనఁ గృతులంది పోషింప•వలసియుంట
నధికకృప మామకకృతిక•న్యం గ్రహించె
భళిర! రామకృష్ణారెడ్డి • ప్రభువరుండు.
ఉ॥ పౌరుషశాలియంచు నిజ•భావమునన్ భయమంది రామునం
దారయ భక్తిఁజూపు భర•తాదిసహోదరులట్లు గాక మేల్
ధీరుని సద్గుణాఢ్యుని యు•ధిష్ఠిరుఁ గొల్చిన పార్థులట్లు నిన్
వారకఁ గొల్చు నీయనుజ•వర్గము సద్గుణ మెన్న శక్యమే.
క॥ మీయుద్యోగము కలిగియు। మీయైశ్వర్యంబు కల్గి • మెలఁగెడివారిన్
మీయంతటి సౌజన్యుల। నేనెఱుఁగను ధరను రామ•కృష్ణారెడ్డీ!
మ॥ వరసౌభాగ్యము సౌఖ్యమున్ యశము సం•పద్వృద్ధియున్ మోదసం
భరితాంతఃకరణంబు సంతతియు శుం•భత్ జ్ఞానదీర్ఘాయువుల్
వఱలంజేసి విశేషదాతయని పిం•పంజేయు మీ యింకఁ ద్వ
త్కరుణాదృష్టిని బ్రోచుచుం గనకదు•ర్గా! రామకృష్ణాధిపున్.

గ్రంథకర్త:
ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

సహాయకులు:
చింతలపూడి రాజగోపాలరావు.

కృతజ్ఞత

శా॥ శ్రీరాముండు మహీసుతాసహితుఁడై సింహాసనం బెక్కఁగా
గారా మొప్పఁగ రత్నహారము సతీకంఠంబునన్ వైవ వి
స్తారామోదముఁ జెంది సీత కృపచేతన్ నిత్యమున్ సౌఖ్య మే
పారన్ చింతలపూడివంశజాని గోపాల్ రాయు రక్షించుతన్.

గీ॥ అజునిముఖమునను ద్భవం బైనయట్టి
బ్రహ్మజాతికి ముఖ్య మద్వైత మందు
పావనంబయ్యె సన్నుతిపాత్రమగుచు
వెలయుచుండును మిగుల నార్వేలశాఖ.

తే॥ అట్టిశాఖను పాపట బొట్టనంగ
పలుకు చింతలపూడి సద్వంశ మందు
శేషగిరిరావు రాజ్యలక్ష్మిలలామ
యందు సంతతిఁ బడసె యానంద మెసఁగ.

సీ॥ పందలు వేలు ద్రవ్యంబు హరించిన
వారలఁ బల్లెత్తి పలుకఁడాయె
నాశ్రితావళిరక్షణార్థంబు తనప్రాణ
మీయంగ వెనుకంజ వేయఁడాయె
ధనమేల సద్యశోధనమె కావలెనన్న
మమతను రవ్వంత మానఁడాయె
అధికార మతిశయం బైనకొలందిని
యొక్కింతయును గర్వ మూనఁడాయె

గీ॥ బంధుజనములఁ బాడితప్పకఁ గూడి
యుపనిష ద్వాక్యములఁ జర్చ నొక్కక్షణము
మానఁడాయెఁ దానెంత సన్మార్గపరుఁడొ
సద్గుణమ్ముల నెలవు శేషగిరిరావు.

సీ॥ [illegible]
ఖ్యాతి యొసఁగి యోగరిత యొప్ప
తావచ్చియున్న చింతలపూడివంశపా
వన మొనరించె నే భవ్యచరిత

బీదలకన్నంబుఁ ◆ బెట్టి సాఁకియు నన్ను
పూర్ణయనంగ నే ◆ పొలతి నైతి
పతిపాదసేవయు ◆ బంధుపోషణసేయ
సావిత్రియనఁగ నే ◆ సాధ్వి నైతి
గీ॥ భవ్యగుణులగు రాజగోపాలరాయ
రామకోటీశ్వరాఖ్య నే ◆ నమానిగర్భ
శుక్తిముక్తాఫలంబు లా ◆ సుదతిమిన్న
యైన రాజ్యలక్ష్మ్యంబ నే ◆ నభినుతింతు.
సీ॥ అష్టావధానమ్ము ◆ నాచరింపఁగఁ జేసి
'అసమాన్య గే'యని చాల ◆ యభినుతించి
శతవధానవిధాన ◆ సరణిఁ గన్గొని నది
నాహ్లాదమంది సంఖ్యమ్ము పెంచి
హేమంబొసంగియుఁ ◆ దృప్తిఁ గనిపింపకే
పట్టుపుట్టమ్ములఁ ◆ గట్టఁ బెట్టి
ప్రేముడి నరుదెంచి ◆ రేమిడిచర్మ స
భాండమున్నసనందు సంద్యములు బోగి
గీ॥ నన్ను పూజించుచున్న చందమ్ము గన్న
నాదు సుకృతము మహిమ యేమోగాక ◆ మేదురముగ
మీకుఁ గవితాభిమానమో ◆ నాకుఁ దేట
పడదు తెల్పుమ! రాజగోపాలరాయ!
శా॥ అధికారుల్ కవులన్ నిరాదరము సేయం జూచు నీనాట నా
యధికారుల్ గలయోలగమ్మున సపర్యల్ జేసి యస్మన్మనో
రథమీడేఱఁగఁ గాన్కలిచ్చితివి నీ ◆ ప్రోత్సాహత్వ మేమందునో
పరిధితామేయ! సుధీనికాయనుత! గోపాలరాయ సన్మానాగ్రణీ!
సీ॥ పరితోషముంచిన సంతసంబైన లెక్కింప
నడగియుండిన వాని ◆ యాదరింతు
నధికారిప్రాపకం ◆ బంద నిచ్చకమాడ
వెన్ను నిజము దాఁచియుంచఁబోవు
పరుషవాక్యముల సేవకులఁ బీతిలఁజేసి
కన్నబిడ్డలరీతిఁ ◆ గాయుగలవు

సంపన్నులర్థించు • సాయమ్ము జేయవు
నిరుపేద లడుగకే • కరుణఁబ్రోతు

గీ॥ వాపురుద్దైనను దుష్టుని • నణఁగఁద్రొక్కి
దాయదైనను శిష్టుని • దరికిఁజేర్తు
వౌనె నీవర్తనంబెన్న • సజ్జనికైన
ప్రాజ్ఞజనగేయ! రాజగో • పాలరాయ!

సీ॥ ఒకనాఁడు పండిత • పరికరమ్ముతో గోష్ఠి
సేయుచు నింట వ • సించుచుండు
నొకనాఁడు చెనటుల • నుక్కడఁగింపఁగా
కొండలగుహలలో • నుండియుండు
నొకదిన మజమూయి • షికి నేగి అశ్వమ్ము
పైనుండి భువిపైన • పాదమూన
నొకదినము కచేరి • నుండు కార్యభర మ
గ్గలమైన హితులకే • గానుపింప

గీ॥ వహావా! నీజాతకంబు మ • హాద్భుతంబు
గాగఁ గన్పించుచుండె నిం • ల్కయు లేక
అనలచింతలపూడి వం • శాబ్ధిసోమ!
రసికజనకామ! గోపాల • రాయనామ!

వ౦॥ ఇతరులసత్కవిత్వము నుతించుట గౌరవలోపమంచు సం
తతమును మాలుమూలలను • దాఁగియుఁ బల్లదముల్ వచించు కు
త్సితులు కృశింపఁగా సుగుణ • సింధులు మెచ్చఁగ నాకు పెక్కు స
త్కృతులొనరించినాడవు భ • ళీభళి! చింతలపూడివంశజా!

సీ॥ నీయింట వడుగున • నేఁ బరిశంసగ జెప్ప
పద్యమ్ము లచ్చు నా • ర్పఁగ వైతి
"[illegible] యుఁడు నన్నుంగు [illegible]
పద్దెముల్ పల" నని • [illegible]
వారులసన్ను [illegible] ద్వా • దున్న [illegible] గొండాడ
"కవులలయ" మని • [illegible]రినావు
[illegible] పత మున నా [illegible]సుండఁగా గోష
నొప్పకే యొప్పకే • యొప్పినాఁడ

గీ॥ వింతనిర్దయబుద్ధి నీ కేట్టులబ్బె
నాశ్రితుండనినైన రవ్వంతయైనఁ
బేర్మిఁ జూపింపవైతివి విపులధైర్య!
ఆర్య! రాజగోపాలరాయ కవివర్య!

సీ॥ స్వర్గస్థురాలైన జననిపేరిటఁ గృతి
సలుపుమనంచును గూర్మిఁ బలుకునాఁడు
శాఖవేఱయ్యును సరసోక్తులాడుచు
నాత్మబంధువుభంగి నగయునాఁడు
సముఁడు కాఁడని నీరసముఁ జూపక హితుని
చందమిష్టాగోష్ఠి సలుపునాఁడు
పాత్ర మచ్చొత్తింప హత్తినవిత్తంబు
నిదిగో! గైకొమ్మని యిచ్చునాఁడు
గీ॥ నాకుఁ గల్గినయట్టి యానంద మట్టు
లుండనిండు; పేరిమను సౌఖ్య మొసఁగినట్టి
మీసుహృద్భావ మెఱిఁగితి నోసఖుండ!
పండితవిధేయ! రాజగోపాలరాయ!

సీ॥ సకలభోగములిచ్చి సాఁకెడి కలుముల
చెలి త్వద్గృహమ్మున నిలుచుగాత
విజ్ఞానమొసఁగూర్చి వెలయించు భారతి
త్వజ్జిహ్వపై సదా వఱలుగాత
దాసమనోభీష్టదాయి శ్రీరాముండు
కృపఁబూని నిన్ను రక్షించుగాత
అస్మదుపాస్యదుర్గాంబిక సర్వసం
పదలిచ్చి నిన్నెప్డు ప్రోచుగాత
గీ॥ ధర్మములొనర్చుపట్ల రాధాతనూజ
ధర్మమునెఱుంగువేళల ధర్మరాజు
[illegible]
గాత! గోపాలరాయ! సంప్రీతి మెఱయ.

తొలిపలుకు

రసికవతంసులారా!

ఇందలి యవధానములు కావ్యరచనాచణులును గవివరులును నగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారిచే దాదాపు పదిసంవత్సరములకుఁ బైకాలమునకు మున్ను మొదలుకొని నేటివఱకు గొనరింపఁబడినవి. కొలఁదిగ నీకవిగారి సహపాఠియగు పూరి శ్రీరామకవిగారుగూడ నిందుఁ బాల్గొనిరి. ఆ యా వివరములు మనకు గ్రంథకర్తగారె తెలుపఁగలరు. ఈ గ్రంథముద్రణమునకు మున్నె సారస్వతసేవకు లగు శ్రీరామకవిగారు కీర్తిశేషులైరనుట సంతాపకరము.

ఆంధ్రసారస్వతచరిత్రమును బరిశోధించిన అవధానములు ప్రబంధయుగమున బయలువెడలిన వని చెప్పవచ్చును. వివిధకళలకు ప్రోత్సాహదములనొసంగిన శ్రీకృష్ణరాయల యాస్థానమునుండి కవితాకాంతాలీల లనఁగు ద్వ్యర్థికావ్యములు, ప్రబంధములు, ఆశుకవిత, సమస్యాపూరణములు, అవధానములు, ఘటికాశతగ్రంథకల్పనము తఱచుగా వాడుకలోనికి వచ్చినవి. పెద్దన ఆశువునందును, రాధామాధవుండు సమస్యారచనమునందును, రామరాజభూషణుఁడు చిత్రకవితయందును, సూరన శ్లేషకావ్యరచనమునందును నద్వితీయులు. అవధానకల్పనమునకు వీరందఱును భిక్షాప్రదాత లనుటలో సంశయముండదు.

రామరాజభూషణుఁడు తనప్రగల్భత నరసభూపాలీయమునం దీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పికొనినాఁడు.

* సీ॥ శతలేఖినీపద్య • సంధానధౌరేయు
ఘటికాశతగ్రంథ•కరణధుర్యు
నాశుప్రబంధ బం•ధాంభోజ్ఞ నోష్ఠ్యని
రోష్ఠ్యజ్ఞు నచల జి•హ్వోక్తినిపుణు
తత్సమభాషావి•తానజ్ఞు బహుపద్య
సాధితవ్యస్తాష్ట•రీధురీణు

---

* రామరాజభూషణుఁడు మూర్తికవియొకఁడే యనుట సుప్రసిద్ధము గాన నాచర్చ కిందుఁ దావియు లేదు.

పకసంధోచిత • శ్లోకభాషాకృత్య
చతురు నోష్ఠ్య నిరోష్ఠ్య • సంకరజ్ఞ
గీ॥ అదలయవి. కౌశికీ ప్రబంధాంకసింగ
రాజసుత తిమ్మరాజపుత్ర ప్రసిద్ధ
సరసవేంకటరాయ భూషణసుపుత్రు
డనఘ బుధవిధేయు శుభమూర్తి • నాగధేయు.

ఇందలి కవిశక్తిసామర్థ్యములఁ దెలుపు విశేషణములన్నియు శతావధానపరికరములె. ఈ పద్యమువలన శతావధాని కెంతవిద్యావివేకవిజ్ఞానాతిశయము లుండవలయునో ద్యోతకమగును. పూర్వకవులలో చరికొండధర్మన, నెల్లూరి వీరరాఘవకవి, మఱింగంటి సింగరాచార్యులు లోనగు విద్వత్కవులు తాము శతావధానులమని కావ్యములలోఁ జెప్పుకొనిరి. తంజావూరు రఘునాథరాయల యాస్థానవిద్వత్కవయిత్రి యగు మధురవాణికూడఁ దాను శతావధాననిపుణురాలనని చెప్పుకొన్నది. ప్రాచీనకవులలో అష్టావధానవ్యాప్తి యంతగాఁ గానరాదు. మత్స్యవరాహ నారసింహాది పురాణకర్తయగు హరిభట్టు తాను అష్టఘంటా సురత్రాణబిరుదాంకుఁడ నని చెప్పుకొనెను. నాఁటి యవధానములుగాని అవధానలక్షణములుగాని ఆశుగ్రంథములుగాని యిపుడు గానవచ్చుట లేదు. కొలఁదికాలము అవధానరచనము విస్మృతికి వచ్చినదనియే చెప్పవచ్చును. విస్మృతకళను బునరుద్ధరించిన కవివతంసుఁడు విద్వాన్ మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారు. ఈ మహామహుని యఖండధారణాతిశయము, ధారాసౌష్ఠవము జగత్ప్రసిద్ధములు. తరువాత నీయవధానకళను సర్వవిధముల నుద్ధరించి లక్ష్యలక్షణముల నిర్వచించి సారస్వతప్రపంచమున మార్గదర్శకులైనవారు లోకవిఖ్యాతులగు బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు. ఒకానొక సందర్భమునఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరులె "మాడభూషికి నిది తోడివేఁబయ్యెఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరులఁ జేరె" అని మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారి యనంతరము తమదె అవధానపీఠమని చెప్పుకొనిన వాక్యమం దెంతయొ సత్యముగలదు.

అస్మదాదులును, వర్తమానకాలమునందలి సుప్రసిద్ధావధానులును, తిరుపతివేంకటేశ్వరుల యనుయాయివర్గములోనివారగుట. అన

ధానగుణములనుగూర్చి శతావధానసారపీఠికలో తి॥ వెం॥ కవు లిటులఁ జెప్పిరి.

"శ్లో॥ కావ్యోక్తిః కవితోక్తి రంచితకళా విద్భిస్సహాభాషణం
పౌరాణోక్తి సమస్యపూరణగిరో వ్యస్తాక్షరోక్తి స్సమం
ధీమద్భి శ్చతురంగఖేలన మథో సంఖ్యాయపుష్పాళయో
యస్మిన్హాస్యద్యుగపత్తదేవకృతినా మష్టావధానాభిధం॥

శ్లో॥ తత్తన్నామసమానసాంప్రతతమం వృత్తం తథా వస్తుచ
స్వీకృత్యప్రథమం శతాయ సరయం తత్పాద మేకం వదేత్
భూయః కైర్స్నచ బోధితః క్రమవశా త్పాదత్రయం కీర్తయే
దేతన్నామశతావధాన మథచే త్పద్యాని సంకీర్తయేత్॥"

అష్టావధానరచనముకంటె శతావధానరచనము చాలకష్టము. మహత్తరమగు ధారణాశక్తియు నిరర్గళమగు ధారయు సమయోచిత కల్పనాశక్తియు సద్యస్స్ఫురణము దీనికిఁ జాలయవసరము. కావుననే యవధాననిపుణులగు శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు గుంటూరు శతావధానమునందు అవధానమునందలి కష్టనిష్ఠురములను శతావధానమునందలి శ్రమాతిశయమును నీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పిరి.

"శా॥ ఔరవ్యాష్ట శతావధానములలోఁ జెన్నొందు నష్టావధా
నారంభం బదిశ్రీకరం గదు వినోదార్హంబు, యీపన్నెనో
భారంబౌను, శతావధానమనఁ జెప్పన్ శక్యమే కష్టవి
స్తారం బియ్యది చేయునట్టికవి యేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్॥

ఉ॥ ఈమహనీయకార్యమిది యిట్టిది నా వివరింపఁ గత్తిపై
సాము, సమర్థసంబు గొనసాగిన కీర్తికి మేరలేదు, కా
లాపయ పీడితుండయిన హానికిమానము లేదు."

శతావధానమునందుఁ బూర్వము నూరుమందికిఁ జరణక్రమముగాఁ బద్యములు చెప్పుటలేదనియు అష్టావధానమునందువలె చిన్న కార్యములు జరుపువారనియు అట్టివారిలో రేపల్లి సంస్థానాధిపతుల ప్రాపొందిన శకుంతలాపరిణయ రచయితయగు కృష్ణకవి ముఖ్యుఁడని మాతండ్రిగారు చెప్పువారు. ఇపుడు బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రిగారు చేయు శతావధానములు కవితకొంచెముగను సంగీతశాస్త్రవాద

గణితాది విద్యావినోదములు మెండుగను గలవు. వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగారు శతావధానములో అష్టావధానము గర్భితము జేసి మధ్యాఘంటా త్రిశతిగ ఆశుకవితఁ జెప్పి గర్భావధానము చేయుదునని ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. సందర్శించు నవకాశము కలుగకున్నను నిరంకుశప్రజ్ఞాధురీణులగు వారియెడ నామహత్తరప్రతిభ గలదనుటలో సంశయపడను.

గీ॥ సురుచిరమగు సహ్యనగో
త్తరమున విలసిల్లుచుండుఁ • దద్దయు గోదా
వరి తత్ప్రదేశము మనో
హరము పవిత్రము మునీంద్ర • యఖిలధరిత్రిన్.

—మార్కండేయపురాణము.

అని పేరొందిన గోదావరీతీరవాసులయెడ సహజముగా నవధానప్రజ్ఞ కానవచ్చుచున్నది. నిజాము రాష్ట్రములోని గోదావరీతీర మంతయుఁ బూర్వము జైన బౌద్ధ విద్యాపీఠములతో నిండియుండెను. అవి త్రిమతాచార్యులు భేదించినపిదప వేదవిద్య కాతావున నెలవు లభించెను. గోదావరీతీరమునందలి నిజాము రాష్ట్రము వేదావధాననిపుణులగు బ్రహ్మజ్ఞులకు నెలవుగ నున్నది. మంథనివాసులగు బ్రహ్మశ్రీ స్వయంభట్ల సీతారామఘనపాఠిగారు వేదావధానులలోఁ బ్రథమగణ్యులు. వీరు వేదమునందలి యేపన్నములోని పదము చెప్పినను ఎచట గలదో చెప్పుటయు ఏపన్నమునకేని వెనుకనుంచిగాని మధ్యనుండిగాని కొన్ని పదములు విడిచి మఱికొన్ని పదములతో జట, శిఖ, మాల, ఘనాద్యవధానాష్టకమును సభారంగమున నిరంకుశముగఁ జెప్పుచు భిన్నభాషలలో ఎనిమిదిమందియొసంగు వ్యస్తాక్షరిని ప్రశస్తతరముగాఁ బూర్తి చేయుచున్నారు. జ్ఞాపకప్రధానమగు అవధానకళ వేదమూర్తులగు బ్రాహ్మణులనుండి తొలుత బయలువెడలి కవితాసంపన్నులగు కవులప్రాపున నూతనవికాసమునొందెనని యాధునిక విమర్శకుల మతము.

పూర్వోక్తచరిత్ర విశిష్టము. కష్టభూయిష్ఠము నగు నవధానరచనమునందు మిగులఁ బరిశ్రమ చేసి సభాస్థలులలోఁ బండితవతంసులయుఁ గవివతంసులయు భాషాభిమానులయు సన్నిధిలో బ్రహ్మశ్రీ

ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారొనరించిన యవధానపద్యము లిందు సమ
కూర్పఁబడినవి. కృష్ణా నెల్లూరు గోదావరి గుంటూరుమండలములలో
ప్రసిద్ధస్థలములలో నీకవిగారెన్నియో యవధానములఁగావించి బిరు
దములు స్వర్ణఘంటికలు బహుమానాకృతులనందిరి. ప్రకృత కాలమునఁగూడ
రసికసమావేశములందు అవధానకళఁ బ్రదర్శించి ప్రసిద్ధిగడించుచున్న
యీ కవిగారినిగూర్చి తెలుపుట యతిశయోక్తియు స్తోత్రపాఠము
కానోపునని గుణగ్రహణభారము పండితులకె వదలుచున్నారము. ఈ
యవధానమంజరిలోఁ జాలపద్యములు అవధానసభాసమావేశమునఁ
బాటుపడిన విద్యాభిమానులను బ్రశంసించునవి. అవధానస్థపద్యములను
గూర్చి కొంచెము చెప్పుట ప్రకృతముగాకపోదు.

కవితాధార నిదర్శనముగా నున్నది. విషయసంగ్రహణము, రచ
నాచాతుర్యము సమస్యాపూర్తిలోనగు సల్లక్షణము లవధానకవిత
కనుకూలములగు నంతవఱ కీకవిగారి కవితలోఁగలవు. 72 పుటలోని
'ఈశనిభార్య" అను సమస్యాపూర్తియు 63 పుటలో చెఱుకుపల్లి సంత
వర్ణనము 62 పుటలోని రిజిష్టరుఆఫీసువర్ణనము. 33 పుటలోని దశావ
తారవర్ణనము. 13 పుటలోని రామాయణార్థపద్యము స్థాలీపులాక
న్యాయమునఁ బరికింతుమేని కవిగారికిఁగల రచనాచాతుర్యము ధారా
సౌష్ఠవము వేద్యముకాగలదు.

అవధానములుచేయుట సామాన్యకార్యముగాదు. అందలి కష్ట
నిష్ఠురములనుగూర్చి ప్రకృతకవిగారు చేబ్రోలు అవధానములో
నిటులఁ జెప్పియున్నారు.

"సీ॥ ధారణాశక్తి వి॰స్తారమై యుండుట
బుద్ధివిశేషంబు ॰ పూజ్యమగును
ఆశుకవిత్వ వి॰శాలమై యుండుట
కల్పనాప్రౌఢి స॰ర్వజ్ఞమగును
శబ్దసౌష్ఠవము యో॰జనచేయఁగానెంచ
క్షేపణామోదమా ॰ లెన్నఁగాంచు
సతత మాలోచనా ॰ సరణినుండుట మఱి
పోడిమిగనుఁబరి ॰ పూర్ణమగును

తే॥గీ॥ అట్టి యవధాన మొనరించు • నలఘుమతుల
ప్రమదవార్ధి ప్రభలభంగములుగావె"

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు కూడ అవధాన రచనాకష్టమును ప్రతిప్రసవవేదనతోఁ బోల్చిరి. అవధానరచనము ఆశుధారయు, ధారణయుఁ బ్రధానముగలది గాన ఉచితభావసంగ్రహణమున కవకాశము చాలదు.

అవధానములు చేయుటవలనఁ గవితాశక్తి కేమేని లాభమున్నదా? లోకమున కేమేని లాభమున్నదా? యని నేటి భావకవులు ప్రశ్నించుచున్నారు. అవధానకవి సామాన్యుఁడుగాక వివిధవిద్యాశాస్త్ర వివేకశాలియై యుండును గాన సభ్యులసందేహములను బద్యరూపమునఁ దీర్ప వీలుకలుగును. పృచ్ఛకులనేక సందిగ్ధాంశములను బరిష్కరించుకొనవచ్చును. ప్రత్యుత్తరరూపములగు భావములు ఛందోబద్ధములుగానుంటచేఁ బృచ్ఛకులా యా యంశములఁ గంఠస్థముగావించుటకును మననముచేయుటకు వీలుకలుగును. కవికిఁగల యుపయోగములు కూడఁ దెలిసికొనఁదగినవె. అవధానాభ్యాసముగల కవి విస్మృతములగు పద్యాదికములఁ గొంచెము ప్రయత్నించి జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొనఁగలఁడు. ధారణాశక్తి నుపయోగించినకొలఁది తాను వివిధగ్రంథములయం దేయే విశేషముల నెంతవఱకు గ్రహించినది సద్యస్స్ఫురణము జేసికొని సమయోచితవిధులయందుఁ గృతకృత్యుఁడు కాఁగలఁడు. అవధానాశుకవితల కభ్యాసమైన నిరర్గళధార గ్రంథరచనమున మిగులఁ దోడ్పాటు కాఁగలదు. ఉద్గ్రంథరచనమున సామాన్యకవికంటె నవధానకవి మిగుల నశ్రమముగఁ గృతార్థుఁడు కాఁగలఁడు. ధార వచోవిధేయముగ, విషయసంగ్రహణశక్తి సహజముగా, సద్యస్స్ఫురణము అభ్యాససాధ్యముగా నున్నపుడు కవి సారస్వతమున నున్నతపదవి వడయుటలో నచ్చెరువు లేదు. రాజాదరణము లేక దేశభాషాపోషకములై ప్రజాసామాన్యమునకుఁ గూడ నాదరణము తొలఁగుచున్న యిక్కాలమున అనన్యగతికులగు కవులకు అవధానములు జీవనోపాధికరములుగా నున్నవి. శ్రోతలకుఁ గూడ సారస్వతాభిమాన మీయవధానములు కలుగఁజేయుచున్నవి. కాని అవధానరచనమువలన గవికిఁగల

శక్తిసామర్థ్యములు త్వరలో నంతరించును. ధారణాధారాపరిశ్రమఁ జే
సున్మత్తులైన కవులఁ బలువురఁ జూచుచున్నారము. చూచి యీకవితా
వ్యాయామము మానుచున్నారమా లేదు.

శ్లో॥ అస్యదగ్ధోదరస్యార్థే । కిం నకుర్వతి పండితాః
వానరీమివ వాగ్దేవీం । నర్తయంతి గృహేగృహే॥

కాలినకడుపుకొరకు కమలగర్భురాణిని గడపగడపకుఁ ద్రిప్పుచున్నారము. అనుకూలపరిస్థితులుగల కవు లీయవధానరచనమునుండి త్వరలో విముక్తులుగాకున్న సారస్వతసేవకర్తలుగాని దుస్థితికిఁ జెందెదరు. ఎంతవఱకుఁ గుచితమో యంతవఱకే యవధానములొనరించి యాకల గ్రంథరచనముతోఁ గవులు భవిష్యత్సంతతి నుద్ధరించుట యుక్తము.

మామిత్రులగు శ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగా రుభయభాషావిదులు. మృదుమధురకవితాచణులు. వీరినిపుణత నీయవధానమంజరిలోని పద్యములు చాటుచున్నవి. ప్రజ్ఞాప్రదర్శనమునకుఁ దార్కాణముగా నీ యవధానమంజరిని లోకమునకు సమర్పించి యుద్గ్రంథరచనారూపమున శాశ్వతభాషాసేవగావింప మిత్రధర్మముగా వీరినిఁ గోరుచున్నారము.

"మదగజయానకుఁ" అనుసమస్యాపూర్తియు నింక నితరపద్యభాగములఁ బట్టిచూడ శ్రీరామకవిగారు ముద్దులొలుకు సులభశైలిలో రసోచితముగఁ గైతజెప్పనేర్పరులని తెలియుచున్నది. ఇట్టిబుద్ధిశాలిని గోల్పోవుటచే నాంధ్రలోకమునకు, జంటపోవుటచే శ్రీ వేంకటేశ్వరకవిగారికి లోపము వాటిల్లినదని చెప్పకతప్పదు.

ఇప్పటికిఁ జాలతడవయ్యెనని పాఠకలోకమున కీయవధానమంజరీసుగంధఘ్రాణమున కవకాశము గల్పింపనెంచి విరమించుచున్నారము.

భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు,
శతావధానులు.

నందిగామ,
1-12-26.

విజ్ఞప్తి

పాఠకులారా!

మన్నివాసమగు గుంటూరుమండలములోని మన్నవగ్రామమున జన్మించి అచ్చటి కనతిదూరమునఁగల 'పెదనందిపాడు' అను గ్రామమునకు దత్తుఁడుగఁజనినట్టియు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడైనట్టియు కొన్ని అవధానములలో నాకు సహవర్తియయినట్టియు మత్సహాధ్యాయియగు బ్రహ్మశ్రీ రావూరి శ్రీరామకవిగారు దుర్మతి సం॥ చైత్రశుద్ధ తదియను స్వర్గస్థుడగుటచే తచ్చింతాభరమ్మున చక్రమువిఱిగిన మా అవధానరథమును మూలవైచి మత్కవితాకన్యకకు మానససరోవిహార మొసంగి విజయవాడలో నొకచో నొకయుద్యోగినై కాలక్షేపమొనర్చుచుంటిని. ఇటీవల కొందఱుమిత్రులు ప్రోత్సహించుటచే మధిర, రేవిడిచర్ల శతావధానములోనప్పటియు నీగ్రంథము ప్రకటించుటయుఁ దటస్థించినది. "ఎంతఁజర్చించినను పద్యమంత సారవంతమగుగాని నిలుకడవలయుకృతికి" అని అప్పకవిమహాశయుడు చెప్పినదానికి భిన్నమగునట్లు అవధానము చేయునప్పుడును నాశుకవిత్వమల్లునపుడును శబ్దస్ఖాలనమును, రసవిచారణయుఁ జేయవలనుపడకుండుట తత్తత్కవివర్యులకును పండితులకును అనుభవైకవేద్యమునగుట ఇందలి పద్యములు నీరసములుగానుండుట నిర్వివాదాంశమయినను పృచ్ఛకులు కోరెడు కఠినప్రశ్నములును వానికి సద్యస్కాలముననే పద్యరూపకముగ ప్రత్యుత్తరమిడునట్టి బుద్ధివిశేషమును ఇందు బుధులుతిలకించి హర్షింతురనియే యీ గ్రంథమును ప్రకటించుటకు ముఖ్యకారణము.

ఈ అవధానములొనర్చుటఁగాంచి కొందఱు యుపాసనాబలమనియు కొందఱు అభ్యాసవశమనియు కొందఱు బుద్ధిబలమనియు కొందఱు పూర్వజన్మసుకృతమనియు మఱికొందఱు దీనికి కొన్ని గుర్తులుండుననియు నిట్లే యనేకు లనేకరీతులుగ భావించెదరుగాని నాయనుభవమునుబట్టిచూడఁగ దీనికి విస్తారమగు కవితాధోరణికలిగి జ్ఞాపకశక్తి బాగుగఁగల ప్రతివాఁడును చేయవచ్చుననినాకు తోఁచుచున్నది. మా ప్రార్థన పద్యములలో చాలవఱకు పార్వతీస్తవముగాఁ జెప్పియుండుటచే మమ్ముల చాలమంది "మీరు కాళీయుపాసకులా" యనుచు నడుగుచువచ్చిరి. అందులకు మేము "మా యవధానములకొఱకు ఆమె భక్తులము కాము, మాజన్మతరించుటకై పూజించు శ్రీ కాళీపదసేవకుల"

మనుచు యథార్థమును వచించుచు వచ్చితిమి. నామిత్రులగు చింతల పూడి రాజగోపాలరావుగారు యుపాసనలనంతగనమ్మువారు కాకుంటచే నట్టులనడుగక "యీయవధానమున కేమైనా ప్రక్రియలున్న వా" యనుచు నడుగుచు వచ్చిరి. వారేగాక వారిమిత్రులగు జమలాపురపు నారాయణరావుగారిచేకూడ నడిగించిరి. ఈవిషయము 108 పేజీలో చూడనగు. ఈవిషయమును అవధానప్రసక్తిలేని కీ॥ శే॥ కొమర్రాజు వెంకట లక్ష్మణరావు ఎం ఏ మొదలగువిద్వాంసులు తమగ్రంథములలో అవధానమునకు గుర్తులుండునని లిఖించుట గణనీయము కాదు కాని సుప్రసిద్ధకవులును అవధానులునునగు నండగిరి వేంకటప్పయ్యగారు అవధానములకు గుర్తులుండునని తమ అవధానదర్పణములో వ్రాయుట చింత్యము.

నేనును శ్రీరామకవియు కలసి అవధానములఁ జేయుటకు ప్రారంభించిన నాటనుండియు శ్రీ రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు పంతులవారి మందిరమునజరిగిన వివాహమున కేగినప్పుడుమాత్రము "వేంకటరామ కవుల"మను పేరుననుంటిమి. అందువలననే శ్రీ హైమవతీ పరిణయము (ఆధునికకవులజీవితము)అను గ్రంథమున మాయుభయుల నామములు పైపేరున ప్రకటింపఁబడినవి అప్పటినుండియు మా యుభయులనామములో కొంతకొంతఁజేర్చి రామేశ్వరకవుల మను పేరున చాలకాలము సంచరించితిమి. అందువలననే మా అవధానములలో చాలవరకు నాపేరుతోనే ప్రశంసాపత్రిక లివ్వఁబడినవి. ఈ పేరున నెవరో కవులుండిరని వింటిమి కాని వారి గ్రంథములనుగాని వారిని గాని నేటివరకును నేను చూచియెఱుఁగను.

బ్రహ్మశ్రీ రావూరి శ్రీరామకవిగారితో కలిసి చేసినసభలకు * గుర్తుపెట్టితిని. తొలుతనుండియు నీ యవధానములను బ్రచురింపవలయునను మనోరథము లేకుండుటచే మా అవధానములలోని అన్ని పద్యములను దాచియుంచలేదు. కీర్తిశేషుఁడైన శ్రీరామకవి యొద్ద ఈ అవధానములరికార్డు కొంతయుండిపోవుటచే యది నాకులభింపమి మా యవధానములలోని సంపూర్ణపద్యములను ప్రశంసాపద్యములను ప్రకటింపఁజాలనైతిని. నాయొద్ద నున్నవానినైనను గ్రంథవిస్తరభీతిచే చాలవరకు క్లుప్తపఱచి ప్రకటించడమయినది. ఇటుల పద్యములైనను కొన్ని వ్రాసి జాగ్రతపెట్టితినిగాని ప్రతిఅవధానసభలో విధాయకముగా చెప్పఁబడిన వ్యస్తాక్షరి, నిషిద్ధాక్షరి, దత్తాక్షరి, మొదలగువానిపై

చెప్పఁబడిన పద్యములనంతగా మేము గణింపకుండుటచే ఇత్తఱి కొలఁది అవధానములలోని వైనను ప్రకటింపఁజాలనైతిని. ఘంటానాద, పుష్పగణన, చదరంగ, పురాణవిషయముల నిచటఁ జేర్చుకొనుటయే అనవసరమని తోఁచెడిని. ఈ ప్రకటించిన పద్యములలో కొన్ని ధారణామూలమున సేకరింపఁబడుటచే ఆ యా విషయములఁ గొంత మార్పుఁ గలిగి యుండవచ్చును. దాని అడిగిన ప్రశ్నయు, వృత్తము, సమస్యాదులు మార్పుఁజెందియుండవనియె నా దృఢాభిప్రాయము.

భాషాభిమానులును కవులును, పండితులును మాపై రచించిన ప్రశంసాపద్యము లా యా యవధానముల క్రింద ముద్రింపించి యుంటిని. ఈ ప్రశంసాపద్యములఁ బ్రకటించుకొనుట నా మనస్సునకు హేయముగఁ గనుపించినను కొందఱిని యాచించి ప్రశంసాపత్రికల వ్రాయించుకొని ప్రకటించుకొను యపాత్రపుకవుల ప్రకటనలవలె గాక మాపైనిగల సంపూర్ణవాత్సల్యముచే నయాచితముగా సగౌరవముగ నొసంగినవాని నేల త్రోసివేయవలయునని వాని నేమాత్రమును సవరింపక యథారీతిగనే ప్రకటించితిని.

నైజాము రాజ్యములోని ప్రతిపల్లెయు పట్టణమును భారమని దలంపక సంచరించి అందుగల శాసనములను, అముద్రణస్థితిచే చెదలపురుగుల కాహారమై నానాటికి నామావశిష్టమగుచున్న ఉత్కృష్టగ్రంథముల నొకసహస్రమునకుపైగాఁ సేకరించి భాషాసతి కమూల్యాలంకారమొనగూర్చినట్టియు విక్రమోర్వశీయాది ప్రబంధకర్తలును శతావధానులునగు శ్రీమాన్ శేషాద్రిరమణకవులు నాపైగల విశేషమిత్రవాత్సల్యతచే నా గ్రంథమునకు విపులమగు తొలిపలుకు వ్రాసి నాపొత్తమునకు శోభకూర్చినందులకు వారికి నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

ఏతద్గ్రంథముద్రణమునకై వలసినంత ద్రవ్యమును సాయము చేసి సర్వదా మచ్ఛ్రేయోభివృద్ధికై అభిలషించు శ్రీ చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పించుచున్నాఁడను.

ప్రూఫుల నెంతశ్రద్ధగ పరిశీలించినను ప్రమాదవశమున తప్పులు కుప్పతెప్పలుగఁ బడినవి. వానిలో కొన్నిమాత్రము సవరణపట్టికలో గ్రంథము చివరఁ జేర్చితిని. నీరక్షీరమరాళన్యాయమున ఇందలి దోషములు పరిత్యజించి గుణములనే పండితమండలి గ్రహించుగాక!

—ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

విషయసూచిక

శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీదేవ్యై నమః

అవధానమంజరి

తెనాలి

(అష్టావధానము)

రాక్షసనం॥ చైత్రశు॥ నవమి గురువారము (25-3-1915)

— ప్రార్థన —

సీ॥ సీతాసతియున్ సహోదరులు కూర్మిన్ బార్శ్వభాగమ్ములన్
భాసిల్లం బవనాత్మజుండు చరణద్వంద్వమ్ముపై వ్రాలి నీ
కై సాష్టాంగమొనర్చుచుండ కడువేడ్కన్ బట్టభద్రుండవై
ఆ సాకేతము నేలినట్టి రఘురామా! త్వత్కృపన్ జూపుమా!

ఉ॥ నలువకు రాణివై నతజనంబులకున్ సురభూరుహంబవై
కళలకు నెల్లఁ దల్లివయి కల్మి నెలంతకుఁ గూర్చు ముద్దుకో
డలవయి విశ్వనాథుని పడంతికి నెచ్చెలివై చెలంగు యో
పలుకువెలంది! యీసభ నపారకృపన్ విజయమ్ము సంగుమా!

ఉ॥ కరమనురక్తి నిత్యమును గైతరచించుటఁ జేసి ధారకున్
కొంతఘటిల్లకున్న నిది నూతనమౌటను నేఁడు ధారణా
గరిమకు సంశయించెదను గావున నీయవధానమందు త్వ
త్కరుణను జూపుచున్ జయము కల్గునటుల్ పొనరించు మంబికా!

ప్రారంభము.

శ్రీరామచంద్రుఁడు

క॥ జనకుని యాజ్ఞను దలనిడి వనములకున్ బోయి మౌనివరులసపర్యల్
ఘనముదమున నీవందవొ! జనకజలక్ష్మణులతోడ సతతము రామా!

ఆంజనేయ స్తవము.

మ॥ వనధిన్ దాటి సురారివాసమయి న•ప్రాప్యమ్మునై పొల్చు లం
కను వైదేహియె పెక్కుబన్నములచే • గగ్గోలుచెందంగ రా
మునివృత్తాంతము దెల్పి జానకికి స•మ్మోదమ్మునుం గూర్చియుం
డిన వాతాత్మజు నాంజనేయుని సదా • డెందమ్మునం గొల్చెదన్.

శంకరస్తుతి.

శా॥ అంగంబెల్లను బూదిపూసి కుహనా•వ్యాపారమున్ బూనెదో
శృంగారం బెఱుగంగలేని మునిగా! • సెబాసు! అట్టైనచో
గంగన్మౌళినిఁ దాల్చుటేలయని శృం•గారంబుగా నార్య ప
ల్కంగా నవ్వెడు శంకరుండు మనకుం•గల్యాణముల్ గూర్చుతన్

సర్వీపార్టినిగూర్చి

సీ॥ ఎండకన్నెఱుఁగకే • యెసఁగుచుండునరుండు
పంచాగ్నిమధ్యవ•సించునటుల
అలరులసెజ్జపై • నత్తమిల్లునరుండు
గులకఱాలను పండఁ•గలిగినటుల
అనుకూలపతియైన • యాలుకల్గునతండు
కులటచే మొత్తించు • కొనినయటుల
మృష్టాన్నకలనచే • తుష్టిఁజెందునరుండు
శుష్కోపవాసియై • సృక్కినటుల
గీ॥ సౌఖ్యముగనున్న ప్రాణంబు • సంకటముల
పాలొనర్చెడి యీసర్వీ•పార్టిలోనఁ
జేరుచుందురు కొందఱు • శ్రేష్ఠమనుచు
"చదువు రానట్టివారికి • సర్వీయనరె."

శ్రీ గిరిరాజు వేంకటరత్నముగారు.

॥ తననాశ్రయించుచో • నెనరూని ఫలమీయఁ
గల్గును కల్పవృ•క్షమ్ముపగిది
హితవితానముఁగాంచి • కుతుకమ్ము వహియించి
వారికోర్కెలు నెర•వేరఁజేయు

తలిదండ్రులను మోద • జలరాశిలోఁదేల్చ
భక్తుఁడై వారల • పజ్జనిలచు
తనతోడియుద్యోగు • లనుదారకావళి
దరిఁబొల్చు కుముదబాం • ధవునిరీతి
గీ॥ జ్ఞాతులెల్లరు నాత్మవం • శమ్ముననును
వాసినింగూర్చెనంచును • బ్రస్తుతింప
వరలుచుండె శ్రీగిరిరాజ • వంశమునను
రసికజనవర్తి వేంకట • రత్నమూర్తి॥

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ॥ చేయఁగలండొ లేడొ యని • చిత్తమునందున సంశయించు వా
రీయెడ మేలుమేలనఁగ • నీసభయందు జయమ్ముగల్గ నా
పై యొనలేనిప్రేముడిని • వాగ్గరిమంబు నొసంగినట్టి కా
త్యాయని! యింకతోడుపడు • మా! యవధానములందు నిట్టులన్.

నెల్లూరురైల్వేస్టేషనునకు శ్రీ॥ వేం॥ రత్నముగారువచ్చినప్పుడు చెప్పినవి.

మ॥ మిడియెండన్ దనువెల్లడస్సి వదనో • న్మేషమ్ము వోవంగ నె
క్కుడు దూరమ్మసి భారమంచు మదిఁగొం • కుల్ జంకులేకుండ ని
క్కడికిన్ వేంకటరత్న వచ్చితివె! ని • క్కంబైన మిత్రుండవా
క్కడ నీవేయని నెంచెదన్ విహితవ • ర్గంబందు నీనాఁటికిన్॥

మ॥ ఉదయంబాదిగ నిన్నుఁగాంచుటకునై • యుత్సాహముం జెంది యి
య్యదనందున్ నయనోత్సవమ్ముగను నీ • దౌ రూపుఁగన్గొంటి చె
ప్పెదనో చెప్పఁగలేనొ మేల్ కవిత ర • ప్పించెన్ నినుంజూపె నూ!
సదయన్ వేంకటరత్న మిత్రుఁడు ప్రశ • స్తంబైన నెల్లూర్ పురి!

శ్రీరామ నవమి:—ఈ నెల 25 వ తేదీని శ్రీరామనవమి మహోత్సవ దినంబున తెనాలిలో సర్వేఆఫీసురైటరుగా నగు శ్రీగిరిరాజు వేంకటరత్నంపంతులు గారి మేడమీద శ్రీరామభజన మొదలైన భక్తిమూలకములైన చర్యలు జరిగిన పిమ్మట రామచరిత్రసంబంధమైన చర్యలు కొన్ని మన్నవవాస్తవ్యులయిన ప్రతాప వేంకటేశ్వర్లుగారి అష్టావధానరూపకంబునను అచ్చట స్వామిని సేవించుటకువచ్చిన ఆర్యులకు ఆహ్లాదజనకంబులైయుండెను. శ్రీరామకరుణను యీ నూతనకవికీర్తి వర్ధిల్లుగాత! తుదను నాశువుగఁగూడ కొన్ని పద్యములు చెప్పిరి. వ్యస్తాక్షరి మొదలగునవి చక్కఁగ నిర్వహింపఁబడెను. సభ జయజయధ్వానములతో ముగిసెను. అని కో. తిరుమలరావుగారు వ్రాయుచున్నారు. —ఆంధ్రపత్రిక. రాక్షస॥ చైత్ర శు ౧౮ మంగళవారము.

ముత్తుకూరు

(అష్టావధానము)

రాక్షససం॥ నిజవైశాఖశుద్ధవిదియ ఆదివారము (16-5-1915.)

ప్రార్థన

ఉ॥ నీజనకుండు నీజనని • నిక్కగనిట్టులె నన్నుఁగూడ న
వ్యాజకృపారసమ్మున న•హర్నిశలుం దిలకించుచుండి రా
యోజను నీవుఁగూడఁ గృప • యుంచినచో నవధానసత్సభా
రాజి జయమ్ముఁగాంచెదఁ ది•రమ్ముగఁ బ్రోవుమి విఘ్ననాయకా!
మ॥ ధనసంపాదనమేమిలెక్క యశమం•దంగోరి ముత్కూరి ప
ట్టణమం దిష్టవధానసత్సభ నిరా•టంకమ్ముగన్ జేయ నా
మనమందుం బ్రిమదంబుఁగల్గెడిని అం•బా! దుర్గ! కాత్యాయనీ!
యనుకంపామతి నెట్టులో మెదొ శర•ణ్యంబంటి త్వత్పాదముల్.
శా॥ మేజస్ట్రేటుఁ దదానుయాయులు సము•న్మేషమ్మునన్ వచ్చుటన్
ఓజశ్రీలనునొప్పు రెడ్డికులవ•ర్యుల్ కూర్మి విచ్చేయుటన్
సాజంబై కవితావధూటి నను ని•చ్చల్ బాయకుంటన్ సభా
భ్రాజిష్ణుత్వము నాకుఁగల్గుటను భా•వంబిప్పు డుప్పొంగెడిన్.

ప్రారంభము.

(సమస్య) సత్యసంధుండు వర్ధిల్లు సౌఖ్యముగను.

సీ॥ కలిగె ధనంబంట • కలలోనివార్తయై
రాజ్యసర్వస్వంబు • పూజ్యమైన
కట్టను కోకకై • గతిమాలిపోయిన
కడుపార నన్నంబు • గలుగకున్న
పడఁతిని పెరవారి•బానినఁజేసిన
కాటినీఁగాయ నౌ•కరిగనున్న
గాధేయుఁడోనరించు•బాధ లగ్గలమైన
సుతునిమృతింగాంచి • సుక్కియున్న
గీ॥ మృష వచింపక మునులచే • మెప్పుఁగాంచి
అఖిలశుభములఁ గాంచఁడే • అతఁడు పిదప

సౌందర్యయశుఁడైన శ్రీహరి•శ్చంద్రుఁ డటులె
(సత్యసంధుండు వర్ధిల్లు • సౌఖ్యముగను)

(సమస్య) పండితసార్వభౌములిల భాసిలుదుర్ విభవాభిరాములై.

ఉ॥ మొండితనమ్ము గల్గి ధన•మ్ముం దనప్రాణముగాగఁజూచి భూ
మండలమందునున్న చెడు•మానిసిపజ్జకుఁబోక దానక
ర్ణుండని పేరుగాంచిన జ•నుంగని యాతనియండఁజేరి మా
పండితసార్వభౌము లిల • భాసిలుదుర్ విభవాభిరాములై.

అసమానకోదండుఁడైన రాజెవఁడు?

సీ॥ పసితనమ్మునె మౌని • వచ్చి పిల్చిననేగి
యాగమ్ము కాచిన • యనఘుఁడెవఁడొ
క్ష్మావల్లభులు సుంతఁ • గదలింపఁగాలేని
హరువిల్లువిఱిచిన • యధిపుఁడెవఁడొ
జనకునియాజ్ఞచే • వనసీమలకునేగి
దనుజులఁజంపిన • ఘనుఁడెవండొ
కోఁతులమూకచే • సేతువు నిర్మించి
వారాశిదాటిన • శూరుఁడెవఁడొ

గీ॥ రావణుంబరిమార్చిన • రాజెవండొ
యట్టి యసమానకోదండు • డైన నృపతి
దశరథేశ్వరసూనుండు • ధరణిసుతకు
వల్లభుఁడు రాముఁడే యిఁకె•వ్వాఁడుగలఁడు.

ప్రాతఃకాలపు సముద్రతరంగములు.

చ॥ అలర సమీరడింభములు • నల్లనవీచుచునుండఁ జూడ నిం
పులు గులుకంగ నెమ్మదికి • మోదముగూర్చఁగఁజాలుగాని యా
కలిమినెలంత తాను కల•కాలము చంచలతన్ జరించున
ట్టులవడె చంచలత్వము త•దంబుధిఁబుట్టు తరంగపంక్తికిన్.

దరిద్రము.

ఉ॥ చావుఁదలంప నొక్కనిముసమ్మన బాధనొనర్చుఁగాని ధా
త్రీవలయమ్మునంగలుగు • తీవ్రపుబాధలలోనికెల్లఁ గ

ష్టావహమె మనోవ్యథ క♦జస్రము చేయనియాలవాలమై
జీవములుండుదన్క పెను♦చింతలముంచు దరిద్ర మారయన్.

(సమస్య) సిరితోఁబుట్టునకీ గుణమ్ములనఁగా సిద్ధమ్ము గావే భువిన్

మ॥ అరవిందమ్ముల నేచుచుండుటయు కా♦మాంధమ్మునన్ జారుఁడై
గురుపత్నీగమనంబొనర్చుటయు లో♦కుల్ నిందసేయన్ నిశా
చరుఁడై పాంథులబాధపెట్టుటయు య♦క్ష్మవ్యాధి క్షీణించుటల్
(సిరితోఁబుట్టున కీగుణమ్ములనఁగా ♦ సిద్ధమ్ము కావే భువిన్.)

(సమస్య) స్వాగతమొసంగు మనకు నీచల్లగాలి.

తే॥ గ్రీష్మతాపమ్ము నెటులో భ♦రించుకొనుచు
నుదయమాదిగ కష్టించు ♦ చున్నమనము
వనధితీరమ్మునకు నిటుల్ ♦ వచ్చియుంట
(స్వాగతమొసంగు మనకు నీ ♦ చల్లగాలి.)

అవధానమధ్యమున జెప్పినది.

చం॥ మఱపును జెందనీక యను♦మానము సుంతజనింపనీక యే
నెరసులుగల్గనీక కడు ♦ నీరసధోరణిఁ గల్గనీక ధీ
వరులు సెబాసటంచు కవి♦పార్థివులెల్ల రయారెయంచు న
బ్బురముగఁజూడ నెంతయును ♦ పోఁడిమి నాకొనగూర్పు మీశ్వరీ!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ॥ గ్రామమునందు మేల్మణివ♦కాండ్రును భూరిధనాఢ్యులైన భూ
స్వాములు వచ్చిరిప్డు కవి ♦ వచ్చెనటంచిట నాలకించి యీ
ప్రైమరిపాఠశాలగురు♦వర్యులుకూడ సహాయమైరి నా
కేమికొఱంత లోకజన♦నీ! యొనరింపకపోరు సాయమున్.

బెజవాడ పట్టాభిరామరెడ్డిగారు, బుచ్చిరెడ్డిపాలెం, నెల్లూరుజిల్లా.

సీ॥ కవినాథు శ్రీనాథు ♦ గౌరవించియుఁ గాంచె
వాసిని వేమభూ♦పాలరెడ్డి
వందలు వేలుగఁ ♦ బ్రాజ్ఞులఁబోషించి
వన్నెగాంచెను వన♦పర్తి నృపతి

తిరుపతివేంకటే • శ్వరులాది కవుల చే
కొని కొనెయశో మాత్మ • కూరుప్రభువు
కోప్రింపుకవులను • గూర్మి చేఁగాంచుట
శోభగాంచితివి ప • ట్టాభిరామ

గీ॥ ఇంక గద్వాలనృపుఁడు తా • నింతమంది
కవులఁబోషించెననఁగ లె • క్కయును లేదు
యాదినుండియు సుకవుల • కరయ వేల్పు
గిడ్డుగారె మీవంశంపు • రెడ్లవారు.

గీ॥ కవులపాలిటి కల్పవృ • క్షంబవనుచు
మహీవరులకెల్ల మస్తక • మణివటంచు
వేడ్కవచ్చితి కవిత వి • న్పింపఁదలఁచి
శోభన గుణాభిరామ! ప • ట్టాభిరామ!

మ॥ శరణన్నన్ బరిపంథినైనఁ గడువా • త్సల్యంబునన్ బ్రోవ శా
స్త్రరహస్యమ్ము తెలుంగుపండితులకున్ • సత్కారముల్ జేయ పే
దరికమ్మున్ గనుబంధుమిత్రులకు నా • ధారమ్ము కల్పింప నె
వ్వారు దక్షుల్ బెజవాడవంశజులెకా • పట్టాభిరామాభిధా!

గీ॥ దూరదేశమ్ము నాక యు • దారగుణుఁడ
వనుచు నాలించి యిటకు ప్ర • యాసమనక
వచ్చునాడ నిఁకెట్టిస • పర్యలిడెదో
రమ్యగుణదీప! పట్టాభి • రామభూప!

నివాసగ్రామము తెల్పుమనినపుడు.

సీ॥ నైషధకావ్య సం • ధానధౌరేయుఁడౌ
శ్రీనాథునినివాస • మైన సీమ
ఆశుకవీశసింహాము • లంచుఁ బేర్వడ్డ
కుండిన కవిహంస • లుండుసీమ
భక్తులువేడ నై • శ్వర్యయుక్తులఁ జేయు
అల్ల కోటీశ్వరుం • డలరుసీమ
అరిభయంకరులౌచు • నలరారు రెడ్లచే
పరిపాలన మొనర్పఁ • బడినసీమ

గీ॥ వినుతిఁ గాంచిన యాకొండ•వీటిసీమఁ
గలుగు బాపట్లతాలుకన్ • గ్రాలుచుండు
వేదవిదులగు విప్రసం•విలసితంబు
మన్నవపురంబు నాది స•న్మాన్యవర్య!

మీరు చెప్పినపద్యములోని మూఁడవచరణమునకు మీరు భక్తులు కారా అని ప్రశ్నించినందుకు,

ఉ॥ సంచితలబ్ధదోష మది • జన్మశతమ్ములకైన దాటరా
దంచువచించు ప్రాజ్ఞనివ•హమ్ము వచస్థితినో మరేటికో
అంచితమైనరీతి కడు•పారగ నోగిరమారగించరా
దంచు లిఖించె నాకు చతు•రాననమూర్తి యదేమిపాపమో!

ప్రసంగవశమునఁ జెప్పినవి.

మ॥ సరిగంచుల్ గలకండువాలపయి నా•సల్ బాయఁగాఁ జేసి వం
చి రుచుల్ గల్గిన పాయసాన్నములపై • చిత్తంబు వోనీక య
ద్దిర! జీవమ్మనుగల్గి లేనిదగురీ•తిన్ సల్పుచున్ దుఃఖసం
భరితున్ జేసెడిదేమి లేమిడియొసూ • పట్టాభిరామాభిధా!

మ॥ చిఱుతప్రాయమునుండి సజ్జనులతో • స్నేహమ్ములంజేసి శం
కరపాదాంబుజచింతలన్ మెలఁగు భ• క్తశ్రేణినింగూడ దు
ర్భరకష్టంబులలో మునుంగగ నొన•ర్చంజాలుచున్ దుఃఖసం
జ్వరసంపీడితుఁజేయు లేమిడియొసూ • పట్టాభిరామాభిధా!

దొడ్లా వేంకటరామరెడ్డిగారు, బుచ్చిరెడ్డిపాలెం.

ఉ॥ అంచితలీల సత్కథ ల•హర్నిశలుం గడుభక్తితోడ నా
లించుచునుండి మాదృశుల • లేమిడిఁ బాపఁగ బట్టి నిన్నుద
ర్శించ శుభోదయమ్మగుట • చిత్రమె మత్కవితావిధాన మీ
క్షించఁ దలంపు మీ హృదయ•సీమను దొడ్లకులాబ్ధిచంద్రమా!

మ॥ అలగీర్వాణములోన నాంధ్రమున కా•వ్యమ్ముల్ పఠింపించి మం
జులవాణిన్ సమకూర్చి నాదు సుకృత•స్తోమమ్మువం దానె యి
ట్టులఁ దోడ్తెచ్చెఁ గవిత్వపుందరుణి యె•ట్టోడినిప్రేమించి కా
న్కలసంతోషమొనర్చి పంపుమిఁక వేం•కటరామ భూపాలకా!

బ్రి॥ వేలూరి నాగయ్యగారు ఈపూరు, (నెల్లూరుజిల్లా).

మ॥ అల తెన్నాలిని యుష్మదీయకవితా • వ్యాపారదక్షత్వ మిం
పలరన్ వేంకటరత్న మెంతయును గొం • డాడన్ భవద్దర్శనం
బు లభింపంగలమార్గమెట్టని సతం • మ్మున్ యోజఁగావింపఁగాఁ
గలిగెన్ దావకదర్శనం బిటుల నా • గయ్యా సుధీరత్నమా!

మ॥ అవధానంబొనరించి మామక కవి • త్వాడంబరంబింత జూ
పి వినోదమ్మొనరింపనుంటి కవులై • విస్తారభూస్వాములై
కవులం బాలనసేయకున్న నిఁక మా • కష్టమ్ములాలించి గౌ
రవముంజూపెడువారలెవ్వరు? కవీం • ద్రా! భవ్యనాగేశ్వరా!

మ॥ కవులౌవారు కవీంద్రసన్నిధిని కా • న్కల్ గొన్న నొఁగాక భూ
ధవదత్తంబగు విత్తముల్ గొనుట చిం • త్రింబొనె యిట్టింట నే
నవలేపమ్మునఁగాదు; నీవయిన య • వ్యాజానురాగంబు భా
గ్యవిశేషమ్ముఁగంగ సేయుట కె; నా • గయ్యా! సుహృచ్చంద్రమా!

ముత్తుకూరు.

శ్రీయుత పట్నం వేంకటసుబ్బారెడ్డిగారు తమ బావమఱఁది యగు
రామచంద్రారెడ్డిగారి వివాహసమయమున ఆహ్వానింపఁగా
వెళ్లినప్పుడు చెప్పినవి.

మ॥ సరసత్వమ్మునుగల్గి గ్రంథరచనా • సామర్థ్యముంజెంది భా
స్వరలక్ష్మీకరుణాకటాక్షులగుచున్ • వర్ధిల్లునీకోర్కె ని
త్తరి నేవచ్చుట నీదుస్యాలకుని సం • ద్వైవాహికంబందు న
బ్బురమౌ మాశుసభన్ ఘటింపుముముద • మ్మున్ గాంత్రుమీబందుగుల్

మ॥ ప్రథమమ్మే తమ కీపురమ్మునను శుం • భల్లీల మేస్త్రీటుగా
నధికారుల్ పలువుండి తత్సభను సే • యంజేయ మీ కామనో
రథమిం కేటికి యుంచుఁ బల్కుమిఁటన్ • ద్రవ్యంబునన్ లక్షకే
యధికారిత్వము గల్గియుండుట వయ • స్యా! వత్సభన్ గూర్పుమా!

(ఆశుసభలోని కొన్నిపద్యములు)

ఉ॥ చూడ విచిత్రమై నుడువ • సూరిజనస్తవనీయమై కదం
బోఁడిమిఁగల్గుధీరులకుఁ • బుట్టిలునై సిరి కాలవాల మీ
మేడ సమస్తపండితు ల•మేయముదమ్మున నాలకింప నే
నీడ కవిత్వమల్లుటకు • నెంచియె వచ్చితి నీపురమ్ముకున్.

గీ॥ పారదపుబుడ్లు నక్షత్ర•పఙ్క్తిగాఁగ
గాలిగుమ్మటమ్ములు గ్రహ•గణముగాఁగ
ప్రేక్షకావళి గీర్వాణ•వితతిగాఁగ
ప్రథితగాయకి యాకాంత • రంభ గాఁగ
సభకునాథుండు పాకశా•సనుఁడుగాఁగ
పూలపాల్కి విమానమ్ము•పోల్కిఁగాఁగ
వరలుచుండుటఁ జేసి యీ • భవన విభవ
మింద్రభవనమ్ము నకుమించె• యెంచిచూడ॥

శ్లో॥ కరే భగ్నశైలః పదే శర్మరాశిః । స్వకాశే ధనేశ శ్శిఖాయాం సుధాంశుః
సహాయా దపాయాచ్ఛివా యస్యజాయా । సదావ స్స్వభావ శ్శివశ్శస్తనామా॥

ఉత్పలమాలిక.

ఇమ్మహి శాస్త్రసమ్మతి న•హీనగతిన్ యజనాది కర్మకాం
డమ్ము భజింపుచుండి నళి•నచ్ఛదనస్థదచ్ఛ మేఘపు
ష్పమ్ములఁబోలె తత్ఫలము • బ్రహ్మము చేరిచినట్టివారు వే
దమ్ముల ధర్మశాస్త్రములఁ • దాలిమి నేర్చి తదర్థవేదచి
తమ్మున వేదమూర్తులయి • తత్త్వమెఱింగినయట్టివారు ప
త్యమ్ము శమమ్ము సామ్ములుగఁ • దాల్చినవారు రమేశపాదప
ద్మమ్ముల కిమ్ముగాఁగ మది • ధన్యతఁబొందినయట్టివారు కా
వ్యమ్ములు నాటకమ్ములు మ•హామతి నేర్చినవారు నూరు ప
ద్యమ్ములునైన వేక్కమెయి • నర్థఘటిన్ స్ఫురదాశుధారహృ
ద్యమ్ముగఁ బల్కువారు ఘన•తావినతార్థిజనౌఘకాంక్షల
బ్బమ్ముగఁ దీర్చువారు పథ•లంబిజువంబడి వే శతావధా
నమ్ములొనర్చి యర్చనల • నవ్యదుకూల చిరత్నరత్నహే
మమ్ముల సగ్రహారముల • మాన్యములం గడునొందినారు మీ
రిమ్మని వేఁడఁబోను మరి•యిచ్చినఁ గాదనఁబోను లాక్యభా
వమ్ము నెఱింగి లోకము న•వశ్యము వశ్యము జేయ శక్తులం

ఉ॥ కాంచుటచేత నేత్రములు ♦ గర్వముదాల్చె నదేలయన్న వీ
క్షించఁగలేదు మున్నెపుడు ♦ చెల్వల నింతటిసోయగమ్ము నా
లించుటచేత మచ్ఛ్రుతులు ♦ లీనము తచ్ఛ్రుతులందు నందె వ
ర్ణించఁదరంబె మాదృశుల ♦ కీజలజాక్షుల గాననైపుణిన్.

ఉ॥ సాధన చేసిచేసి విల ♦ సన్మృదుసంగతి పాడలేని వా
రీధరణిన్ సభాస్థలుల ♦ నెన్నఁటనో కనిపింతురుగాని నీ
వో ధనకోటి! పిల్చినను ♦ నోయ్యన రావదియేలయన్న వి
ద్యాధనకోటివీవు సరి ♦ యాదుర నీ కతరుల్ కళావతీ!

దిమ్మ! ప్రతాపవేఁకటక ♦ వీశ్వర! మిత్రము వేంకట్రత్నమున్
రమ్మని మిమ్ముఁ బ్రార్థనమొ ♦ నర్పఁగ వేడుక ముత్తుకూరుగ్రా
మమ్మునుండి నెయ్యమున ♦ మమ్ముఁ గనుంగొన నాదుపూర్వపు
ణ్యమ్మనొ భవత్కృపనొ ♦ నాయిలుఁ బావనభూమిఁజేసి మి
త్రమ్ముగ నన్నుఁగైకొని స ♦ దబ్జలదస్ఫురదాశుధారప
ద్యమ్ములఁజెప్పి నాపయి ము ♦ దమ్మున సత్సభసేయ నంతరా
యమ్ముఘటిల్ల నల్లనఁ బ్రి ♦ యామఁదలంప సహప్రయాముగా
నమ్మెయిపుచ్చి ప్రొద్దున న ♦ యమ్మున సమ్మతి ముత్తుకూరికిన్
బిమ్మటవోయి యచ్చటను ♦ బెండ్లిసభ న్నను బిల్చెదంచు స
త్యమ్ముగ నాడితప్పితిగ ♦ దా యది వేంకటరత్నమయ్య దో
షమ్మగుగాక నీయదియె ♦ సఖ్యముగల్గినవార లెంతదూ
రమ్మయినన్ మనమ్ములఁగ ♦ లంగుఁ; గురంగకలాంఛనుండు దూ
రమ్ముననున్నఁ దత్కృశల ♦ తాంబకరుంగవె అట్లుకాక ద్ర
వ్యమ్మునసైన చెల్మి గరు ♦ వమ్మున కిమ్మగుగాని సుంత ని
త్యమ్మనరాదు నీతెఱుఁగ ♦ నట్టివి నెట్టివిలేవు నాపయిన్
ఇమ్మగుప్రేమచేత లిఖి ♦ యించితి వార్యుఁడ సంతసించితిన్
కమ్మని నీదుకమ్మ వడిఁ ♦ గన్పడి నాదుమనమ్ములోని ని
క్కమ్మగుకూర్మి సఖ్యమెస ♦ కమ్ముగ నమ్మఁగఁజేసె నీదుసే
మమ్ము కరమ్ముదెల్పి గరి ♦ మమ్మున వ్రాసిన యేకవింశప
ద్యమ్ముల జాడజాడఁ గవి ♦ తాపనితామణి తానెనిన్నుఁ బ్రే
మమ్మునఁ బొందకున్న నిటు ♦ మాటకుమాటకు మృద్వికానుపా
కమ్ము రసం బలంకృతివి ♦ కాసము మాధురిశయ్యశొందు నం
దమ్మును గల్గుటెట్లగు ము ♦ దమ్మున నిచ్చట నాదుమిత్ర ర
త్నమ్ములు నీదుకమ్మఁగని ♦ తద్దయు నద్దిరయంచుఁబల్కి చి
త్రమ్ముగ జద్విరియ్యి అటు ♦ తావకబంధులు నాప్తమిత్రవ

మ॥ సమమై శారదకుంగుచంబులగు నా ♦ సంగీత సాహిత్యయు
గ్మమునన్ గానకళావిశేషమును వే♦డ్కన్ జూపి రాకాంత లిం
పుమెయిన్ సాహితి నేనుజూపితిని స♦భ్యుల్ మెచ్చ సత్కారమున్
బ్రిమదంబొప్ప సమమ్ముగా నిడుమి సు♦బ్రహ్మా సుహృద్రత్నమా!

ర్గమ్ము సుగమ్మై నీమతి య♦రాతులఁ గెల్వను విష్ణుఁ గొల్వ ధ
ర్మమ్ము ధనమ్ము గామము ది♦రమ్ముగ బల్మను కర్మ భక్తియో
గమ్ములనాది నెమ్మది యొ♦గాదిగ గాక జనార్దనాంఘ్రిప
ద్మమ్మెడఁ బాయకున్నె యవ♦ధానమహోగ్రవనస్థలిన్ బ్రతా
పమ్మునఁ దేరి మార్దవపు ♦ భావములన్నియు లోనిమిడ్చి తీ
వ్రిమ్ముగ నాశుధారవడి ♦ ప్రాసగణమ్ముల ప్రాజ్ఞిసంభ్రమం
భమ్ములఁ జేరి కాకవిస♦మస్యల నేరికరమ్మునందు దం
ధమ్ముని గంటఁ బ్రోయు కవి♦తాపతియొప్పునె లేక సౌకుమా
ర్యమ్ము గభీరభావము న♦లంకృతి సద్గుణరాజి సాధువృ
త్తమ్ములఁ గల్గి లక్షణయు♦తమ్ముగ నొక్కని పూరుషోత్తమున్
సమ్మతిఁ జేయికట్టి బుధ♦సన్నుతయై సకలాతిథుల్ ప్రమో
దమ్మునఁ దేల దన్పుచు వ♦దాన్యమతిన్ సుపదార్థ హృద్యపా
కమ్మువ నొప్పునే సమత♦గా నలు రెండు తెలుంగులందు సా
దమ్ములు మెట్టియున్నదని♦తల్చెద; నేనొక కార్యమూని ప
ట్నమ్మున కేగి మాసమాది♦నమ్ములు నచ్చటనుండి యున్న గే
హమ్మునఁ జేరినాడ నిట♦నందఱు బంధుసు లాత్మమిత్రవ
ర్గమ్ము త్వదాశిషమ్ముల సు♦గమ్ముగ నిమ్ములనున్నవారు త
ధ్యమ్ము భవత్కవిత్వ విన♦యత్వ సఖిత్వ గురుత్వ సంపదల్
సమ్ము క్షణక్షణమ్ము ముద♦మందు సుధాంబుధి వీచిజాలిడో
లమ్మున నాడఁజేసె సఖ♦లమ్ముగదా యిది మైత్రికిన్ సుదూ
రమ్మున నున్న సద్గుణవి♦రాజితు సత్కవిపూజితున్ నినున్
నెమ్మదిఁ గాంచి భక్తిసువి♦నీతి నెయిన్ భవదంఘ్రినీరజా
తమ్ముల గొల్చుచున్ భవదు♦దారసుధారసధారలాను ప
ద్యమ్ములవిన్కి యెన్నటికో ♦ యంచు దలంచుచు నున్నవాఁడ కా
ర్యమ్ముల తొందరన్ నచట ♦ రామికి నన్ క్షమియింపుమయ్య వి
శ్రమ్ము! మఱొక్క మాటిటను ♦ రమ్మని వేడెదనయ్య దూరదే
శమ్ముగలాదె విద్దియలు ♦ చాలగ నేరిచి యారితేరి కా
వ్యమ్మవధానముల్ సలుపు♦వారికి సాదుకవిత్వమందు లో

మ॥ అమితోత్సాహమునన్ గవిత్వసభసే♦యంజాలి విద్యావిధా
నములన్ జూపుటచే సదస్యులకు నా♦నందమ్ము గల్పించు నా
దు మనోభీష్టము దీరునట్లుగఁ జే♦తుల్ మోడ్చి యీరీతి రా
వ్యము హేయంబని హేమమిచ్చితివి సు♦బ్రహ్మా! సుహృద్రత్నమా!

కొండఱు పరీక్షార్థము అత్యాశువులో కోరినది.

(నగరు, తగరు, తొగరు, వగరు, రామాయణార్థము.)

చ॥ *నగరులసౌరుమానె విపి♦నమ్ములకున్ రఘురాముఁ డేగుచో
తగరు మఱొక్క రీవిధము ♦ ధారుణిపాలనఁ జేయనంచు కెం
దొగరుచి కన్నులన్ గన వి♦నూతనబాష్పకణమ్ము లొల్క వె
వగ రుచిలేని వాక్సమితి ♦ వాకొనుచుండె నయోధ్య నెల్లరున్.

షమ్ములు లెక్కకెక్కికను♦పట్టిన నాపయి కూర్మిచే క్షమా
హ్యమ్ములుగావె సత్కవిను♦తా! వినుఁ; తావకకీర్తి కాంతిపూ
రమ్ము చకోరకారపన♦లన్ మరపించి సుధాంశురుక్ప్రవా
హమ్మన నీప్రతాపము ద♦దాఖ్యము నన్న చెలంగె దేశదే
శమ్ముల వైదుషీమహిమ ♦ సత్సభలన్ బుధులం గవంగ చి
త్రమ్ములఁ గాఁగ జేయదె ప్ర♦తాపకలాగ్నవచంద్ర! నీదుపా
దమ్ములఁ గొల్చు నాగవసు♦ధావిబుధుం గరుణింపుమయ్య నీ
కమ్మకు మారుకమ్మయిది♦గా మది నెంచకుమయ్య నీదుచి
త్తమ్మున నాపయిన్ గినుకఁ ♦ దాల్పకుమయ్య సతమ్ము నీదు సే
మమ్ము లిఖింపుమయ్య కవి♦మానిత నీకు సహస్రశః ప్రణా
మమ్ము లొనర్తునయ్య నను ♦ మర్వకుమయ్య హరిచ్చుగాత సౌ
ఖ్యమ్ము శుభమ్ము భాగ్యము చి♦రాయువు నిత్యము; చిత్తగింపుమా!

ఈపూరు, నెల్లూరుజిల్లా.
26—8—1915.

ఇట్లు భవన్మిత్రుఁడు,
వేలూరి నాగశర్మ.

కం॥ *ధీమంతుఁడ నీవిప్పుడు ♦ నీమమ్మున సల్పినట్టి నేర్పుల కెల్లన్
యీమన సభవారలయట ♦ హేమమ్మున పూజఁ జేసి ♦ రెలమిన్ మిమ్మున్.
ఉ॥ ధారుణి జన్మమెత్తి మతి♦దార్ఢ్యము జూపఁదలంచి యెంతయున్
సారములేని వాక్సమితిఁ ♦ జాలఁగఁ బెంచి యశస్సుకై తుదిన్

ఈమనిగ్రామం, గుంటూరుజిల్లా.

ప్ర॥ సీతారామయ్యగారడిగిరి. శీతాకాలములో సుఖి యెవఁడు?

మ॥ ఉరుసౌఖ్యప్రదవహ్నికీలకృతభ♦స్మోద్ధూళితాంగాప్తి భా
స్వరయోగీంద్రమునీంద్రసంతతియు నై♦శ్వర్యాప్తి హర్మ్యస్థబం
ధురకేళీగృహరాజ కామినుల సం♦తోషమ్ములందేల్చు సుం
దరులౌ వారు సుఖింతుర్ శీతమున సీ♦తారామ విద్వన్మణీ!

కృష్ణానదీ స్తవము.

మ॥ పతితుల్ పావనులై విరాజిలనొన♦ర్పన్ దక్షయై కాంచన
ప్రతియై పంకవిహీనయై విమలయై ♦ భాగీరథీతుల్యయై
అతిగంభీరత నొప్పి రత్ననిలయుం♦డౌ భర్తఁ గూడంగ సం
తతముం బాఱెడి కృష్ణవేణి సుమహా♦త్వం బెన్న సామాన్యమే.

పెద్దిరాజు వేంకటకృష్ణయ్యగారియింటిలో వివాహమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ రాజభవనము నా ♦ రమణీయగేహంబు
విడిదికై మాకుఁ జూ♦పించినావు
అంధకార మదృశ్య ♦ మై పోవఁగా పెక్కు
గ్యాసులైటుల దెచ్చి♦ వేసినావు
షడ్రసోపేత భో♦జనమును సమకూర్చి
విందులొనర్చి మె♦ప్పించినావు
యెవరి నేరీతి గౌ♦రవమొనర్పవలెనో
చేసి సంతోషింపఁ ♦ జేసినావు

గీ॥ ఇన్ని పల్కులవేల దే♦వేంద్రపదవి
యబ్బె మీయింటిలో వివా♦హమ్మునందు
సంతసించిరి బంధుగుల్ ♦ స్వాంతములను
పెద్దిరాజ వేంకటకృష్ణ ♦ విబుధవర్య!

గౌరవలోప మందియును ♦ గర్వము వీడని యిప్పురంపు ని
స్సారపు పౌరులన్ గనుచు ♦ సంతసమందెద పండితోత్తమా!

కం॥ సకలము తెలిసినవారలు ♦ అకలంకమ్ముగాను మనుదు♦రయ్యా యుర్విన్
సకలము తెలిసీయు తెలియని ♦ వికలాత్ములు గూడ మనుట ♦ విపరీతమునూ!

కే. శ్రీనివాస అయ్యంగారు,
కాళహస్తి పురవాసి.

జగ్గయ్యపేట

(అష్టావధానము)

రాక్షస సం॥ ఆషాఢ శు ౧౫ సోమవారము (26-7-1915)

ప్రార్థన.

॥ శ్రీనగజామనోహర! య♦శేషకృపాకర! మానిమాన సా
స్థానవిహార! మేరునగ♦చాపధరా! ఫణిహార! స్వర్ణదీ
మానిని మస్తకంబుపయి ♦ మక్కువ నిల్పిన చంద్రమౌళి దే
వా! నిను నెమ్మదిం దలఁచి♦యష్టవధాన మొనర్పఁ బూనితిన్.

। కవులు శతావధానులును ♦ గౌరవనీయులనై చెలంగు వై
ష్ణవులును వైదికోత్తములు ♦ సభ్యులుగా నలరారుచుంట మ
త్కవితకు వన్నెఁబెట్టి అవ♦ధానవిధానమునం జయంబు నా
కవిరళలీలఁగల్గఁగ స♦హాయ మొనర్పఁగదమ్మ శాంకరీ!

ప్రారంభము.

నలచరిత్ర యెనిమిదిపాదములలో పూర్తిచేయవలయును.

॥ అల నిషధాపురమ్మును స♦నంగసముండు నలుండు వైభవం
బలరఁగ నేలుచుండ దమ♦యంతివరించె తదీయహేతువన్
కలి కలుషాత్ముఁడై తనను ♦ గాంతునిగాఁ గొనదంచు నెంచి వా
రల కెడఁబాటొనర్చె; నటు ♦ రాజ్యవిహీనులఁ జేయ, సంతటన్
నలుఁ డొక సర్పదష్టత మ♦నంబునఁ జొక్కుచు బాహుకుండునా
నిలిచె నయోధ్య; భీమధర♦ణీపతి పుత్రిక నిల్లుఁజేర్చి వి
ప్రులదయ నన్నలుం దెలిసి ♦ పుత్రిక నల్లునిఁ గూర్చ వారలుం
బొలిచిరి పూర్వపుంగరిమ ♦ పుష్కరునోడఁగఁజేసి పెంపునన్.

తనకు భగవత్ప్రార్థన. [పృచ్ఛకుఁడు మేజస్ట్రేటు]

దినదినమందు న్యాయమగు ♦ తీర్పులఁదీర్చెడి భారముంట అ
ప్పని నెఱవేర్చు ప్రాజ్ఞత ల♦వమ్మును నాకడలేకయుంట నా
మనమున నిల్చి సత్యము స♦మంజసలీలవచింపఁ జేసి భ
క్తునిగ గ్రహించి బ్రోవుమి య♦కుంఠితసత్కృపఁజూపి యీశ్వరా!

అవధానము చెడినప్పుడు తత్కవి మనోగతి.

శా॥ నే నీరోజుమదీయభర్తనెటులే•నిం గూడి మెప్పింతునం
చానందమ్మున షోకుఁజేసికొని శ•య్యాగారముం జేరఁబోఁ
బో నావేళను కొంగుమాయ సతి యే•పోల్కి న్వ్యథన్ గాంచఁగా
నౌనో తద్గతియే వధాని కగు వ్యా•త్యస్తావధానంబునన్.

(సమస్య) తనుతాపమ్ము శమించుగాక తనుసంతాపమ్ము శాంతించునే.

మ॥ వనజాక్షీ! స్మరబాధ కగ్గమయి ని•న్వాంఛించి గ్రీష్మంపు టెం
డను లెక్కింపక తాపమున్ గొని మహా•నందమ్మునన్ వచ్చినం
తనె నీకౌఁగిలి మాని దాహమిడినన్ • లాభమ్మె దాహమ్ము చే
తను తాపమ్ము శమించుగాక తను సం•తాపమ్ము శాంతించునే.

అవధానమధ్యమున అప్పటిసందర్భమునననుసరించి చెప్పినది.

ఉ॥ నూతినిఁ ద్రవ్వువానికి మ•నోహరమౌజలమున్ గ్రహింప సం
ప్రీతియు గల్గుగాని యొక• పిట్టునబండ లెకానుపించుచోఁ
గౌతుకమందకుండని ప్ర•కారమునన్ మది బాధఁజెంద సీ
భాతి ప్రసంగముల్ సలుప•వచ్చునె పండితులైనవారికిన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పిన పద్యములు.

మ॥ కవివచ్చెంగదయంచు మీరు విని వే•డ్కం జెంది యీరీతి నా
యవధానమ్మొనరింపఁజేసి సభకు•ధ్యక్షత్వముం బూని మ
త్కవితాకన్య కఖండగౌరవము క•ల్గం జేసి యున్నట్టి మీ
దు విధమ్మున్ సతమున్ ముదంబున నుతిం•తున్ గృష్ణరాయాభిధా!

ఉ॥ వీటికి ముఖ్యులై జనుల•విన్నపముల్ వినుచుండి యిందు మే
ప్రీటులుగాఁ జెలంగు తమ•చెంగట నేఁ డవధానమిట్లు బా
హాటముగా నొనర్ప సము•దంచితరీతిని సత్కరింపుమీ
నూటపదార్ల శాల్వల మ•నోజ్ఞత బారు కులాబ్ధిచంద్రమా!

మ॥ వివిధాంశమ్ము లెఱుంగువారలనియున్ • విత్తేశులైమించి నం
చి వివేకమ్ము గలట్టి వారలనియున్ • విభ్రాజితోద్యోగ ని
త్య విభూతిన్ జెలువారుచుండు పనుచున్ • ఖ్యాతిన్ భవద్వంశజుల్
సవిశేషమ్ముగ గాంచి రయ్యదియె కృ•ష్ణారాయ నీవాందుమా!

మ॥ చటులస్ఫూర్తికళావిలాసముల ప్రజ్ఞంగల్గ నీయూరికో
మటులన్ వన్నె యువాసిగల్గెఁ; కవిసన్మానమ్ముఁ గావింప ది
క్తటముల్ తావక సద్యశఃప్రభలు వ్యాప్తంబౌ యథార్థంబు వెం
కటరంగయ్య! వధానమందుఁగల నా కష్టంబు యోజింపుమా.

మ॥ ఉరుదారిద్ర్యభిధానభూత మవధానోద్యోగియౌ నన్ను సు
స్థిరతం బాలనఁజేయుచుండె నిటుపై శ్రీమించు జగయ్యపేఁ
ట రమావైభవులన్నమాంత్రికులమాటల్ విన్నఁబోనన్నె యే
లుగి రంగయ్య! యొసంగుకాల మిది యే లోపమ్ము రానీకుమా!

సీ॥ విద్యావినోదులు ♦ వెలయుచుండుటఁజేసి
ఖ్యాతిఁగాంచితివి జగ్గయ్యపేట
పట్టుమగ్గంబులు ♦ భాసిల్లుచుండుట
గణనకెక్కితివి జగ్గయ్యపేట
దానకర్ణులు వైశ్యధీనిధులుండుట
ఘనతఁబొందితివి జగ్గయ్యపేట
వాణిజ్యమెంతేని ♦ వరలుచుండుటఁ జేసి
గరిమ నందితివి జగ్గయ్యపేట

తే॥ దేవతాగారముల్ పెక్కు ♦ తేజరిల్లఁ
గలిగియుండుట మహిమంబుఁ ♦ గాంచియుంటి
వీవధానమ్ము నీకీర్తి ♦ హెచ్చుఁ జేయు
కవులకనకంపుమూట! జగ్గయ్యపేట!

॥ మనుజుఁడై పుట్టుట ♦ మహిదుర్లభంబద్ది కాంచ విద్యను నేర్వ ♦ కష్ట; మటుల
నేర్చిన పాండితీనిపుణత ప్రజలను మెప్పించుటెంతరయా ♦ మిగులకష్ట
మటుల మెప్పించిన ♦ నాహ్లాద మొనరింపఁ గవితగఁ చించుట ♦ కల్ల; యటులఁ
జెప్పిన నాశువ్రఁ ♦ జెప్పుటొప్పదు; అట్టు లొప్పిన ధారణ ♦ యుండఁబోదు

॥ ఇన్నియును నేర్చినాఁడవు ♦ పిన్నరయ్య! సంతసంబునఁ దేల్చితి ♦ చాలకీర్తిఁ
గాంచితివి కాంచుచున్నావు ♦ కాంచఁగలవు। వెంకటేశ్వరకవివర్య! ♦ శంకలేక.

॥ చిన్నతనమ్మునందె గురుసేవనొనర్చి కవిత్వసంపదన్
గొన్నతదాది దేశములకున్ జని మీద వధాననైపుణిన్
మన్ననఁ గాంచుచుంటివి "సమూర! జయమ్మను గాంచవే ప్ర"
మ్మన్న జగన్నుతున్ గురుని యాదరణంగద వెంకటేశ్వరా!

మ॥ ఘనమౌ హాబ్యాణము నభ్యసించితివి లోకల్ ఫండు యుద్యోగులం
దున నొక్కండవుగాఁ జెలంగితివి మిత్రుల్ బాంధవుల్ మెచ్చఁగా
ధనమున్ గూర్చుచునుంటి వాపయిన యాంధ్రింబందుక్కైతక్ సుధీ
జనసుత్యమ్ముగఁ జెప్పనేర్చితివి కృష్ణా! మచ్ఛహాత్రల్లజా!
మ॥ స్ఫుటమౌ నాంధ్రమెఱుంగకే యనవవైశోభిల్లి యాంధ్రమ్మునం
బటిమంగల్గు కవిత్వమల్లఁగల యప్పారావు స్నేహమ్ము చే
యుటచే నాంధ్రములో రుచింగని వధానోద్యోగినై నన్ను ము
చ్చట సమ్మోదపరీతుఁ జేసితివి శేషాచార్య ధీమన్మణీ!
చం॥ అవిరళమైనప్రేమ హితులందఱఁ గూర్చి సభ ఘటించి స
త్కృపుల కొనర్చి గౌరవ మఖండఫలప్రదమంచుఁ బల్కి గౌ
రవమొనరించి ఛాయవలె రాత్రి, దివం బెడఁబాయనట్టి మ
న్నవహనుమంతరాయ! యొకనాఁటికి నిన్ మఱవంగఁజెల్లునే.
గీ॥ షడ్రసోపేత భోజనసరణి కేమి
కాని దోమలపోటుచే గాసియగుట
శీఘ్రముగఁ బంప మనవిని సేయుచుంటి
ధీరవరులార! యోసభాస్తారులార !

చం॥ గురువుల ధిక్కరించి రిపుకోటుల హెచ్చఁగనిచ్చి యెచ్చటో
మఱుఁగున డాఁగియుండి యనుమానము మానులేక యెన్నిగో
పహపహవాక్కులన్ మిగుల వాదముజేసెడు వారిరీతి నీ
పరువును వీడకయ్య భువిపాలనకిత్తినిఁ గాంతు వెంకటేశ్వరా.
గీ॥ మీదు కవితానుభూతికి సాదరమున । తగిన గౌరవమును సేయఁ దగనుగాన
కరుణగొను మిత్తు నానమస్కారములను । చంద్రునకు నూలుపోగను సామ్యముగను.
తే॥ ఆయురారోగ్యముల మిము ననవరతము । బోధించుఁగావుత శంభుండు పారులేక
అర్థకోదండుని నీచెంత నడఁగియుండుని । గాత! శ్రీభాగవతులు కాలమెల్ల॥

ఇట్లు,
కొట్టిపాటి వేంకటకృష్ణారావు,
క్లర్కు, లోకల్ ఫండు ఆఫీసు, జగ్గయ్యపేట.

ముత్తుకూరు

(అష్టావధానము.)

రాక్షసనామసం॥ ఆశ్వీయుజ బ ౫ గురువారము (11-11-15)

ప్రార్థన.

ఉ॥ మున్నవధాన మిచ్చుట న•మోఘముగా నొనరించియుంట నా
తెన్నున నేఁడుగూడను ప్రతి•ష్ఠను సంఘటియింపుమమ్మ; నిన్
సన్నుతిఁజేయుభక్తుఁడ ల•సత్ప్రజాలవిశేషమౌచు వి
ద్వన్నుతమౌ కవిత్వము నెం•బాసఁ జెప్ప నొనర్పు మీశ్వరీ!

ప్రారంభము.

(సమస్య) చకితస్వాంతమ్ము తోడ సత్వరగతియై.

కం॥ ఒకనకు రేయిని తనయ! త్రికమాపకుఁ బతికి నిద్రితలుచుగఁ బట్టన్
సకి విటునిఁ గవయఁ గాఁ జనె! (చకితస్వాంతమ్ముతోడ•సత్వరగతియై)

(సమస్య) కల్లుచేసీవ నిద్రియగ్గలముగ నయ్యె.

గీ॥ ఒక్కయధికారి కొలువులో • నుండు వేళఁ
జాలఁ ద్రిమ్మఁబెండి యింటికిఁ • జని భుజించి
పాన్పునఁ బరుండ నతని సే•వకుఁడు వినన
(కల్లుచే వీవ నిద్రియ•గ్గలము నయ్యె.)

(సమస్య) సన్యాసికి కొడుకు పుట్టె సద్గురుకృపచే.

కం॥ అన్యాయాపృత మాయను
విన్యస్తముఁ జేసి జ్ఞాన•విషయము గలుగన్
ధన్యత బ్రహ్మము గనుటే
(సన్యాసికి కొడుకు పుట్టె • సద్గురుకృపచే.)

(సమస్య) గరళమునకైన విక్రుతియుఁ గలదు గాని
దాని మాన్పఁగ భువి నౌషధమ్ము గలదె!

గీ॥ బ్రాహ్మణాశీస్సు శుభములఁ • బడయఁ జేయు
బ్రాహ్మణోగ్రశాపమ్ము దుః•ఖవ్యథలఁ గూర్చు
(గరళమున కైన వికృతియుఁ • గలదు గాని
దాని మాన్పఁగ భువి నౌష•ధమ్ము గలదె?)

శ్రీ కృష్ణుఁడు

కం॥ మానీందుశ్రీల బాధించెడు
మానవభక్షకుల రూపు•మాపుటకొఱకై
మానిత యాదవ కుల పా
దోనిధి చంద్రుండవగుచుఁ • దోచవె కృష్ణా!

హరిశ్చంద్రుని గుణములు.

మ॥ తరమే యెన్నఁగ విప్రభక్తియు నమా•త్య శ్రేణిపై రక్తియుఁ
బరనారీతతిపై విరక్తియు యశో•వర్ధిష్ణతాసక్తియుఁ
బరలఁ సూనృతమే మహావ్రతముగా • భావించి వర్థిల్లు స
చ్చరితుఁ దైవసమానమూర్తిఁ గని హరి•శ్చంద్రావనీనాథునిఁ.

అవధానాంతమున పట్నము సుబ్బారెడ్డిగారిమీఁదఁ జెప్పినది.

చ॥ అలఘు వసీషివోట కవి•తాతిశయమ్మును నాలకింప లో
దలఁచియె పిల్చినాడవు హి•తప్రకరమ్ము ముదమ్ముఁ జెందఁ గా
న్కలనిడి పంపనౌననుచుఁ• గౌతుకముఁ వహియించుమీ సభా
స్థలుల త్వదీయనామము ప్ర•శంస నొనర్ప హితావతంసమా!

వేలూరి. నాగయ్య గారు, ఈపూరు.

ఉ॥ ఆదరభావముం గలిగి• యంచితవైఖరిఁ గాంతువంచు నీ
మీద తలంపుచే నిటకు • మిక్కుటపుందమివచ్చినాఁడ భా
గ్యోదయమైన మీరు హిత•ముంచుటదే ఘనవేలునాకు స
మ్మోదముఁగూర్చె మీరటుల • ముమ్ము లిఖించిన లేఖ ధీమణీ!

చం॥ తిపురుఁడు వచ్చె నాగయను•ధీమణి! మత్కవితావధాంటి నీ
కవితకుఁజెల్మికత్తెనని • కావున వేరొకరీతిఁ గాంచకే
అవిరళసత్కృపాకలిత•మౌ శుభదృష్టినొకింతఁజూచి గౌ
రవమొనరించి పంపుము క•రమ్ము ముదమ్మొ వహించి యుత్తరిఁ.

ఉ॥ వేలూరివారలన్న పృథి•వీసురులఁ దలమానికంబులై
శ్రీలలనా సరస్వతుల•చే విలసిల్లుచు సత్కవీంద్రులఁ
శాలువలఁ బహూకృతుల• సంతతముఁ దనియింతురంట త
ల్లీలనె మీరొనర్పఁగవ•లెఁ జూడి నాగయశర్మ ధీమణీ!

ముత్తుకూరులో ఫారెస్టురేంజరు చెయ్యూరు బాలయ్యనాయఁడుగారు

చం॥ చిఱుతతనమ్మునుండి బుధ♦ సేవయుఁ గొల్చెడి సేవకాళిపై
కరుణయు సంస్కృతాంధ్రములఁ♦ గల్గిన గ్రంథములన్ బఠించుటే
మురిపెమునన్ స్వభావముగఁ♦ బొల్చెడు నిన్ గనుఁగొంటి నిష్ప దె
క్కరణిని గౌరవించెదవొ ♦ కాన్కలఁ జెయ్యూరుబాలయాభిధా!

ఉ॥ నిన్న వధానసత్సభను♦ నీసుగుణమ్ముల, నీదుభక్తి, భా
గ్యోన్నతి, సత్కృపాగరిమ♦ యున్ విని కౌతుకమందినాఁడ; వి
ద్వన్నుతులైన ప్రాజ్ఞుల య♦ థామతిఁ బూజలొనర్పఁ జాలుటే
వన్నెకుమూలమై తనరు ♦ *బాలయనామ సుహృద్వతంసమా!

చం॥ వరగుణుఁడున్ యశోధనుఁడు♦ బాలయనాయఁడుగారటంచు సం
బరమున వచ్చెఁ గాన నిఁక ♦ వస్త్రములిచ్చెదొ ద్రవ్యమిచ్చెదో
పరమ ముదమ్మునన్ మెలఁగు ♦ వైఖరిగా నొనరించి నేఁడు స
త్వరము కవిత్వపుందనయ ♦ బంపుమి శ్రేయములందు మింపుఁగన్

మ॥ ధనముం గూర్చెను విద్య నిచ్చెను కవీం♦ద్రశ్రేణిపై మెండుగా
అనురాగమ్ము వహింపఁ జేసె నల ధ♦ర్మాధర్మవిజ్ఞానిగా
నొనరించెన్ సుఖవంతమైన ఘనమా ♦ సుద్యోగిగాఁ జేసె ని
న్ననయంబుం గృపఁజూచుశంకరుఁడు బా♦లయ్యా! సుహృద్రత్నమా!

ఉ॥ ఎందఱో నిన్న మత్సభ క♦హీనముదమ్మున వచ్చియున్న; వా
రందఱికన్న శ్రద్ధయు మ♦హాత్ప్రమదంబు వహించియున్న నీ
చందమెఱుంగకుంటినె ర♦సజ్ఞఁడవౌటనె నిన్నుఁ గాంచ నా
నందముతోడ వచ్చితిని♦ నమ్ముము చెయ్యూరి బాలయాభిధా.

---

* వీరు నెల్లూరుజిల్లా కందుకూరు తాలూకాలోని తెట్టుగ్రామమునందు గిరిపై వెంచేసియున్న శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్వామివారి స్థలపురాణము నాచే వ్రాయించి తగురీతి వస్త్రములచేతను ద్రవ్యముచేతను సత్కరించి తద్గ్రంథమును ప్రకటించిరి. అంతియే గాక అత్తరి నేను తెనాలి సంస్కృత కాలేజీ విద్యార్థినై యుంటచే మాసమాసమునకు నాకు వలయు ద్రవ్యసహాయమును జేయుచు వచ్చిరి.

మన్నవ

(శతావధానము)

నళనామ సం॥ ఆశ్వయుజ శు ౯ గురువారము (5-10-1916)

ప్రార్థన

ఉ॥ శ్రీసతితో విహారమొన ♦ రించుచు మాపురినిన్ వసించి త్వ
ద్దాసులమైన మమ్ము సత ♦ తమ్మును బ్రోచుట లో నెఱింగి నే
నీసమయమ్మునన్ విహితు ♦ లెల్లరుఁ గోర శతావధానము
ల్లాసముగా నొనర్పఁగఁ ద ♦ లంచితి బ్రోవుమి చెన్నకేశవా!

ప్రారంభము

పరీక్షకు వెళ్లు విద్యార్థి మనసు.

సీ॥ బంధుమిత్రులఁ బాసి ♦ స్వగ్రామమును వీడి
యొంటినై పరచోట ♦ నున్న ఫలము
సతతమ్ము రూపికల్ ♦ జనకుండొసంగఁగ
వ్యయమొనర్చిన దాని ♦ వలన ఫలము
రేయును బవలు ప ♦ రిశ్రమ మొనరించి
కష్టించి చదివినఁ ♦ గల ఫలంబు
కడుపార నన్నంబుఁ ♦ గన్నారనిద్రయు
నెన్నక పఠియించి ♦ యున్న ఫలము

గీ॥ ఈదినమ్ము పరీక్షలో ♦ నెట్టులేని
జయముగనకున్న నాకు ని ♦ ష్ఫలము కాదె
దైవమే యింక దిక్కని ♦ తత్తరపడు
నల పరీక్షకు నేగు వి ♦ ద్యార్థి మనసు.

ఇంగ్లీషునాటక ప్రదర్శనమున ఫలమా? నిష్ఫలమా?

సీ॥ హూణవిద్యాభ్యాస ♦ మొక్కొక్కఁడి నొనర్ప
భాష స్వాధీనమై ♦ వరలుచుంట
పదుగురులోన నె ♦ వ్వగిది నైనను నిల్చి
వక్తృత్వమును జూప ♦ వలసియుంట
తన్నాటకమ్ముల ♦ నున్న నైపుణి నెల్ల
బాగుగ గ్రహియింప ♦ వలసియుంట

మీర లుద్యోగులై • నేరని పౌరుల

ప్రౌఢిమై నాడించ • వలసియుంట

గీ॥ ఆంగ్లమున నాటకములాడ • నగుఫలమ్ము
నింతయంతని వాకొన • నెవరి వశము?
పెద్దలెవరేని మిమ్ము కో • పింతురనుచు
అడలఁగాఁబోకుడయ్య వి • ద్యార్థులార!

మనదేశ మెందుకు చెడె? యెట్లు బాగుపడును?

శా॥ వమ్మైపోయినజ్ఞానభాగ్యగరిమన్ • వర్ణాశ్రమాచార ధ
ర్మమ్ముల్నాశము జెంద దేశము దరి • ద్రంబై ప్రభన్ బాసెడిన్
నెమ్మిన్ధర్మములాచరించి కృషి వా • ణిజ్యమ్ములం జేయ దే
శమౌన్నత్యముఁ జెందు నిక్కము రమా • సంవాసమై భవ్యమై.

పుస్తకభాండాగారము.

శా॥ త్యాగుల్ ధీరులు పల్వు రిప్పురమునన్ • స్థాపించి రీ గ్రంథభాం
డాగారమ్మను మీరలెల్లరును ని • త్యం బిచ్చటం జేరి వి
ద్యాగంధమ్మును లేనివారల కుప • న్యాసమ్ములన్ దేశపున్
యోగక్షేమము లెల్లఁ దెల్ప భళిరే • యుక్తంబుగాఁ జెల్లదే!

(సమస్య) భీరుఁడు యుద్ధమందు పటుభీకరుఁడై చెలరేగు టబ్రమే.

ఉ॥ క్రూరుల రాక్షసాధముల • గూల్చి మునీంద్రులఁ బ్రోవఁజాలె; దు
ర్వారనగంబు వ్రేలిపయి • వారకనిల్పె; సురల్ నుతింపఁగా
ద్వారకలో వసించి రిపు • వర్గమడంచెను కృష్ణుఁడన్న యా
(భీరుడు యుద్ధమందు పటు • భీకరుఁడై చెలరేగు టబ్రిమే)

(సమస్య) అప్పాశర్మకు పప్పుకూడు దొరకెన్ అట్టిట్టు పొర్లాడఁగన్.

శా॥ తప్పో యొప్పొ యెఱింగి చెప్పఁగల యం • తర్వాణియౌనంచు నే
నిప్పట్లన్ గవితాసభన్ గనఁగ ర • మ్మిమ్మంచు పిల్వంగఁ దా
నప్పర్యంకము వీడి రాడు గద యా • ర్యా! హేతువేమన్న యీ
(అప్పాశర్మకు పప్పుకూడుదొరకెన్ • అట్టిట్టు పొర్లాడఁగన్)

(సమస్య) కలహంసల తప్పుగాక కాకులతప్పా.

కం॥ చెలిమిని ఘనత నెఱుంగక
కలహంసలు వాయసములు • కానకనేగన్

వలఁగొని బోయఁడు వేయఁగ
(కలహంసల తప్పుగాక ♦ కాకులతప్పా)

విద్యవలని లాభములు

సీ॥ ఉద్యోగ మొనరించి ♦ యున్నతి వహియించి
విత్తమార్జించి గ♦ర్వింపవచ్చు
అవధానము లొనర్ప ♦ నవనీశులే వచ్చి
మ్రొక్కంగ మోదమ్ము ♦ బొందవచ్చు
వేదాంతభాష్యముల్ ♦ వేడ్కమైపఠియించి
పరమాత్మ నెట్టిదో ♦ యెఱుఁగవచ్చు
ఆత్మవిజ్ఞానమ్ము ♦ నంటఁజేకినిఁ జాటి
జనవశీకరణమ్ము ♦ గొనఁగవచ్చు
గీ॥ ఫలము లింతని వర్ణింప ♦ వలనుపడునె
చదువుకొనినట్టి మనుజునే ♦ జనుఁడనంగఁ
జెల్లు లేకున్నఁ బశువని ♦ చెప్పవచ్చు
కాన విద్యను పఠియింప ♦ మానరాదు.

సంస్కృతకాలేజిలో చదువుటవలని ఫలములు.

చం॥ ఘనమగు నాటకమ్ములును ♦ కావ్యము లాపయి శబ్దశాస్త్రముః
వినుతినిఁగన్న చంపులును ♦ వేయివచింపఁగ నేల యాంధ్రభా
షను సురభాషనుంగలుగు ♦ సంస్తవనీయములైన గ్రంథముల్
పనివడినేర్వవచ్చు హిత♦వర్యుఁడ! సంస్కృతపాఠశాలలన్.

చీ కు మ ల్లు.

మ॥ అరయన్ వార్తగతిన్ పథమ్మున నదృ♦శ్యంబై పదాబ్జమ్మునన్
జొరి పోటుంఘటియించు చీకుములు నె♦చ్చో పాదరక్షా ప్రమో
గరతిన్ నాశము చేయవీలగుట మా♦ర్గంబంటి పోవన్ సదా
ధరియింపందగు చెప్పులన్ విగతచిం♦తన్ చీకుముండ్లుండినన్.

(సమస్య) పందిపటుక్కునన్ గొఱికె పంకజలోచని మోవిఁగ్రుక్కునన్.

ఉ॥ బందరులో విటుండొకఁడు ♦ వారవిలాసిని పజ్జఁజేరి "నీ
యందము చందమున్ గని స్మ♦రార్తుఁడనై చనుదెంచినాడ నీ

కెందు కొలంతలేని ధన • మిచ్చెద'' నంచును నశ్చజెప్పి కొ
(వ్వంది పటుక్కనంగొటికె • పంకజలోచని వెడాదిం గ్రిక్కనన్)

కమలము.

ఉ॥ శ్రీతరుణీలలామ నివసించెను భవ్యగృహాంగణంబు, వా
ణ్యే తకు కొల్వుదీర్చుటకు • నిస్తులమైన సుఖాసనంబు, ను
ద్యోతరవిప్రకాశమున • మోదమునన్ వికసించు చుండి సం
ప్రీతి నొసంగుతావులను • వెల్గు సరోరుహ మిాధరాస్థలిన్.

ట ప్పు

ఉ॥ ప్రాకటలీల వేడిమి శిరమ్మున కంటంగ నీయదన్న యూ
హాకలనమ్ము చేత దొర • లందఱు పెంచుట వారిమెప్పుకై
నాకరులుంచుచుండుట ఘనమ్మని సర్వజనమ్ము లుంచ 'మీా
యాకృతిం బొరయె'నంచు బుధులందురువిప్రులుటప్పి పెంచినన్.

(సమస్య) దండమొనరింతు నాపొట్టనిండుకొఱకు.

గీ॥ నాల్గుదినములనుండి యన్నమ్ము లేక । క్షుత్పిపాసార్తుఁడై చాల •
క్షోభఁగాంచు । బీద, దాతను వీక్షించి • వేఁడె నిటుల। (దండమొన
రింతు నాపొట్టనిండుకొఱకు)

బ చ్చ ల కూ ర.

మ॥ కలవెన్నో భువి శాకరాజములు కాంక్షన్ వానికొండాడఁగాఁ
దలపంబోవక శ్వాసకాసలను బాధం గాంచు యావాతరో
గులకున్ మృత్యుసమానమై మిగులయోగ్యన్ సల్పఁగాఁజాలు బ
చ్చలకూరన్ సభలో నుతించు మన చిత్రింబయ్యె మద్బుద్ధికిన్.

(సమస్య) జారులొనర్చు కృత్యములు చాలవినోదములయ్యె నియ్యెడన్.

ఉ॥ కోరినయన్ని క్షేత్రము లకుంఠితభక్తి శివార్పణమ్ముగా
ధారుణినాథులీయఁ గొని • తాముశివార్చన మాచరించుచున్
గౌరవమందుచుండియును • కాలమహత్త్వమదేమొ నేఁడు పూ
(జారులొనర్చుకృత్యములు • చాలవినోదములయ్యె నియ్యెడన్.)

గీ॥ ధారణాశక్తికిందోడు • ధోరణియును । ధోరణికిఁ దోడు శబ్దసం• సోహమిటుల
సాయమొనరింప నవధాన • సౌష్ఠవంబు । సలుపఁ జూచితి వేంకటేశ్వరకవీంద్ర!
మన్నవ నరసింహ కవి, అగ్రాసనాధిపతి.

రేమిడిచర్ల (రమణిచర్ల)

(అష్టావధానము)

నళనామసం॥ మార్గశిర శు॥ సప్తమీ శుక్రవారము. (1-12-1916)

ప్రార్థన

క॥ శ్రీకాళీ! త్వత్పదనా
ళీకములకు భక్తి నెఱిఁగి • లీలగ నిచటన్
నాకవితా సభఁ జేసెద
నీకృపఁ జూపింపుమమ్మ • నిస్తుల రీతిన్.

మ॥ సమయంబియ్యది మ్రొక్కెదన్ జయముకూ•ర్పన్ జూడుమీనాకు;శ
స్తముగా నొప్పు తెనాలి సంస్కృతకళా•శాలన్ బఠించంగ ద్ర
వ్యము సాయమ్మొనరింపనౌనని మదిన్ • భావించి యష్టావధా
నము వీక్షింపఁగ వీరు కోర నొనరిం•చన్ సిద్ధమల్లేశ్వరా!

ప్రారంభము.

సిద్ధమల్లేశ్వరస్వామి.

ఉ॥ శశ్వదుదారబుద్ధిఁ గల • సజ్జను లీపురవాసు లెల్లరున్
విశ్వమయుండవైన నిను • నిత్యము మ్రొక్కి భజించువాంఛచే
శాశ్వతమౌ ప్రతిష్ఠనిట • సల్పిరి రేమిడిచర్ల సిద్ధమ
ల్లేశ్వర!వీరికోర్కెల న•హీన ఫలమ్ముల నొందఁజేయుమా!

అయోధ్యాపురవర్ణన

సీ॥ షట్శాస్త్రముల నేర్చి • శారదాధవులనఁ
బ్రబలిన బాడబ•వర్గ మొకట
పరశురామసమాన • బాహువిక్రమవృద్ధి
వరలెడు క్షత్రియ•వర్య లొకట
వాణిజ్యవృత్తిచే • బహుధనసంపదల్
బడసియుండిన వైశ్య•పంక్తి యొకట
నెలకు ముక్కారు వా•నలు కల్గుటఁ జేసి
భాగ్యవంతులరైన • బలిజ లొకటఁ

సీ॥ గలిగి దేవతాగారముల్ గలిగి రామ
మూర్తిపాలితమగు చిహ్నములను గల్గి
నయనపర్వమ్ముగాఁగ నీనాఁడు కూడ
నలరుచున్నది యల యయోధ్యాపురంబు.

ధ్వజస్తంభము.

ఉ॥ కుంభినిలోన దేవతలకున్ సకలంబగు ప్రాణికోటికిన్
దంభములేక వాంఛల సతమ్మును దీర్పఁగఁ జాలుశక్తి యా
శంభునికే కలట్టిదని చాటఁగ గంటలమ్రోఁతచే ధ్వజ
స్తంభము నిల్పుచుందురు యథావిధి శూలిసమక్షమున్ జనుల్.

(సమస్య) +అమ్మారమ్మని జీరిభార్యనుప్రియుండర్పించెశోకమ్మునన్.

శా॥ సొమ్ముల్ వెట్టఁడు చీరలివ్వఁ డనుచున్ శోకించుచు న్నిత్య మ
న్నమ్మున్ వండక గేహకృత్యముల నుంతన్ గాని తానంటకే
కుమ్మన్ దుమ్మగనుండు భార్యయగు యాకూళిన్ విలోకించి పె
(ద్దమ్మా రమ్మనిచీరి భార్యను ప్రియుండర్పించె శోకమ్మునన్)

సంఘ సంస్కరణము

క॥ వరుఁడు గతించిన తరుణికి
పరిణయ మొనరించు చుంట పంచముతోడన్
సరిపంక్తిభుజించుట యీ
సరణిని కొందఱు యొనర్తు సంస్కరణమ్ముల్.

+ఈ సమస్య నొసగిన కవిగారవధానాంతమున నీపద్యము చదివిరి.

చ॥ పరసుఁడు వేంకటేశ కవిసత్తముఁ డష్టవధాన మాంధ్రగీ
ర్వరణమునందొనర్చ సుమసారమనోహర మాధురీ ధురా
ధరణములైన పద్యములు వర్ణనలింపుఁ జెలంగ ధారణా
గరిమ యనన్యసాధ్యమయి క్రాలఁగ చాలఁగ మేలుగాఁ దగన్.

కుమ్మరగుంట్ల వేంకటాచార్యులు, రేమిడిచర్ల.

"నైజాముయిలాకా మధిరతాలూకా రేమిడిచర్లగ్రామంబున సిద్ధమల్లేశ్వర ఆంధ్ర భాషానిలయమున నీనెల 1 వ తేదీని తెనాలి సంస్కృత కాలేజిలో విద్వాన్ పరీక్షకు చదువుచున్నటువంటి ప్రతాప వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారిచే అష్టావధానము చక్కఁగ నిర్వహింపఁబడెను." 1916 సం॥ డిశంబరు 5 వ తేదీ ఆంధ్రపత్రిక.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ శ్రీ సిద్ధమల్లేశు • భాసమానాగార
మనియెడి మేటి బ్ర•హ్మాండమందు
శ్రీకృష్ణమూర్తియు • శ్రీయుతుండగు సత్య
నారాయణయుఁ బెద్ద • నావగాఁగ
రమణిచర్ల అనంత•రామయ్య కోటయ్య
గార్లు నడిపెడుచు•క్కాణిగాఁగ
పృచ్ఛకుల్ పేక్షకుల్ • ప్రియభావమున నన్ను
పరికించుచుటయె గాలి•వాలుగాఁగ

గీ॥ ధారణాగరిమ యష్టావ•ధానమనెడు
చిన్నసంద్రంబు దాటితిఁ • జెలువుమీఱ
మార్గశిరశుద్ధ సప్తమీ • మాడ్కిగాను
సిద్ధమల్లేశు సత్కృపా•సిద్ధివలన.

12-12-1916 తేదీన తెనాలిలో సూరిగుచ్చి రామయ్యగారు శృంగారముగాఁ బూర్తిఁజేయుమని నన్ను కోరఁగాఁ జెప్పినది.

(సమస్య) "విధవనాగన్నకాఁబోలు వెలఁదిమగఁడు"

సీ॥ నిరుపమసౌందర్యంపు • నెత్తావి వెదఁజల్లు
పలుతెఱంగుల పువుల్ • వాడలేదు
తలతలమనెడు కాం•తుల నీను సొబగైన
చెక్కిళ్ళపై నొక్క • నొక్కు లేదు
నిదురలేమినిఁగాని • మదనకేళినిఁగాని
రవ్వంతయైననీ•రసము లేదు
నిక్కి పైఁగనుపట్టు • చొక్కంపు చనులపై
మకరికాపత్రముల్ • మాయలేదు

గీ॥ కురుల చీకాకులేదు క•స్తురిస్రవింప
లేదు తొలినాఁటి సరసమీ • లీలనుండె
పడఁతి వీక్షింప కన్నుల •పండువయ్యె
(విధవ నాగన్నకాఁబోలు • వెలఁది మగఁడు.)

❀ క్రొత్త రెడ్డిపాలెం

(శతావధానము.)

ప్రార్థన.

గీ॥ శ్రీనివాసంబు చెలువంబు ♦ రెడ్డి జనుల
కాలవాలంబు దివ్యంబు ♦ నైచెలంగు
రెడ్డిపాలెమ్మనందు పేర్వినుతికెక్కఁ
జేసి సీతమ్మ తల్లి ర♦క్షింపుమమ్మ.

ఉ॥ అష్టవధానముల్ మును బు♦ధాళినుతింపనొనర్చినార; మే
కష్టము లేక యింక శత♦కంబులు నాటకముల్ రచించి సం
తుష్టినిఁ జెందినారము హి♦తుల్ మము మెచ్చుటఁ జేసి; నేఁడు ని
ర్దుష్టశతావధాన పరి♦తోషులమైతిమి దేవి! కావుమా!

కం॥ రామేశ్వర కవులంచును
భూమిని విఖ్యాతినొందఁ ♦ బూనిన మాపై
ప్రేమమ్మను బరపించుచు
రామా! ఘటియింపు జయప♦రంపర; సభలన్.

శా॥ ఏకీభూతము నొందె సద్గుణగణం ♦ బీప్రాజ్ఞనందంచు ధీ
లోకంబెల్ల నుతింప నైహికసుఖా♦లోలుండు కాఁబోక వి
ద్యాకల్పుండగు కొమ్మరాజకుల వి♦ఖ్యాతుం డుదారుండు ల
క్ష్మీకాంతుండు సభాధిపత్యము వహిం♦చెన్ మాకు మోదమ్ముగన్.

ప్రారంభము.

ఉత్సవము యొక్క పందిలి.

సీ॥ శ్రీరామమూర్తిని ♦ సేవించ నేఁటేఁట
కళ్యాణమును సేయఁ♦గలిగియుంట

ఉ. శ్రీమతులెల్లఁ జూచి తమ♦చిత్తవికాసత నొంది బాపురే
శేముషియంచు మెచ్చుకొనఁ ♦ జేసిన కావ్యసముద్రులైన శ్రీ
రాముని వేంకటేశ్వరునిఁ ♦ బ్రెమ్మిన పెద్దను జూచి జానకీ
రాముఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు ♦ ప్రాభవమొప్పఁగ బ్రోచుఁగాతతన్.

ఉ. వింటిని శాస్త్రయుక్తులు హృదుక♦వితయు చెప్పెద రంచు ముందు; నే
గంటిని నేత్రపర్వమిదఁ ♦ గల్గినమీరల శక్తి నేఁడు; యీ
జంటకవీశులార! మిము ♦ శాంకరి సత్కృపార్ద్రదృష్టిచే
కంటికి రెప్పలట్లుగని ♦ కాచుత నిత్యము కోర్కెలిచ్చుచున్.

యుత్సవాలోకనో • ద్యుక్తులై యరుదెంచు
భక్తాళి నివసించ • వలసియుంట
శతవధానంబాది • సత్సభలెన్ని యో
స్వామిసన్నిధి సల్ప • వలసియుంట
నెండగాడ్పుల నించు • కేనిఁ జెందఁగనీక
సౌఖ్యంబొసగఁగాఁ • జాలియుంట

గీ॥ బహువిశాలమ్ముగను నేత్రపర్వముగను
తాటియాకుల పందిరిఁ • దగఘటించి
యుత్సవమొనర్చినార ల• హోయనంగ
రెడ్డిపాలెమ్ము పౌరులు • ప్రేమమీర॥

(సమస్య) తల్లినిఁగూడి చిత్రముగ తామరసాక్షులఁగాంచె ముప్పురన్.

ఉ॥ ఎల్లజగమ్ము శూన్యమయి • యేమియుఁ గన్పడనట్టివేళఁ దా
నల్లన సృష్టిసేయఁగను • నయ్యది పెంపొనరింపఁ ద్రుంపఁగా
బల్లిదులన్ త్రిమూర్తులను • బ్రహ్మమయుండు జగమ్ము కెల్లనున్
(దల్లినిగూడి చిత్రముగ • తామరసాక్షులఁగాంచె ముప్పురన్)

(సమస్య) గోపులఁజంపు గొంటులకె కూడుచునుండు సమస్తమోక్షముల్

ఉ॥ భావమునన్ సతమ్ము భగవంతుని నామము సంస్మరించుచున్
గావరులైన వారి కొఱగాని పనుల్ గని హేయమందుచున్
బావనులై మెలంగుచు ప్రపంచమునంగల మాయలన్న బల్
(గోపులఁజంపు గొంటులకె • కూడుచునుండు సమస్తమోక్షముల్॥

కృష్ణా, విష్ణు, సర్వోత్తమా, అనునవి పాదముల తొలుతఁగల సీసము.

సీ॥ కృష్ణానదీస్నాన • మింపుమై కావించి
సద్భక్తి సైకతస్థలికిఁ జేరి
విష్ణుని ధ్యానించి • విపుల సంధ్యాద్యను
ష్ఠాన విధులనెల్ల • సరగఁదీర్చి

ఉ॥ ఎట్టిసమస్యగాని విసుగేమియు నొందక తక్షణంబె యు
న్నట్టులనుండి పృచ్ఛకుల • యాననఁ బూర్తిఁ జేయునట్టి మీ
దిట్టతనంబు జూడవలెఁ• దెల్పిన లాభము లేదు కాని యి
ప్పట్టునఁ దెల్పినాడ నొక • భారముదాల్చిన వాఁడ నౌటచే॥

కొత్తరెడ్డిపాలెం

సర్వోత్తమా విప్ర♦సత్తమా యని మ్రొక్కు
జనుల దీవెనలచేఁ ♦ దనుపఁజాలి
కనకదుర్గాదేవి ♦ ఘనతరా ష్టోత్తర
శతనామములు ప్రీతి♦సంస్మరించి
గీ॥ బ్రహ్మతేజంబు నల్దిశల్ ♦ పర్వ నాత్మ
మందిరమ్మున కేగెడు ♦ ధర్మనరుండు
విజయవాడను నివసించ ♦ వేడ్కఁగంటి
మతని పుణ్యమదెట్టిదో ♦ నగునె తలఁప?

రాములవారు

గీ॥ రాక్షసుల రూపుమాప నా♦రాయణుండు
దశరథేశుని పుత్రుఁడై ♦ తగజనించి
మౌనితతిఁబ్రోచి దైత్యుల ♦ మ్రించఁజేసి
నట్టి రాముని సేవింప ♦ నగును మనకు.

పద్యమునకు మార్పు పద్యము: (అచ్చ తెనుఁగు)

సీ॥ బత్తిమై తాము గు♦బ్బలిపట్టినిం గూర్చి
కేల్ మొగిడిచి పరి♦కించి నంత
మెచ్చి చెంగటనిల్వ ♦ వచ్చుటివారెల్ల
వెల్లుబ్బి కొండాడ ♦ పెరిమమూని
మిత్తిగొంగనెలంత ♦ మీతలంపుల నెల్ల
పండింతుపొమ్మని ♦ పలికి యంత
పొడగానుపింపకే ♦ పోవంగ వారెల్ల
క్రిచ్చఁను తమయి♦క్కులకుఁ జేరి

ఉ॥ కమ్మనిద్రాక్షపండ్లు కల♦కండయు నిక్షురసంబుదెచ్చి ప
ద్యమ్ములఁ గూర్చి తృప్తిగ ను♦డమ్మగు వి మును సేయునెంచి దా
నమ్మను జేసి పద్యశము ♦ నందితి రాగ్యులు మెచ్చ రెడ్డిపా.
లెమ్మున రామసన్నిధిని ♦ లీలగ మీరు శతావధానముల్.
మ॥ కవితల్ సెప్పుట మాటలా? పరసమై ♦ గంభీరమై శ్రావ్యమై
చపలం జిప్పిల సాహితీ మహిమచే ♦ నత్సారభూయిష్ఠమై
భువి సుజ్ఞానులు చూచి సంతసిలి స♦మ్మోదమ్ము నొందన్వలెన్
అవురా! మీరొక యిన్నికూడఁగద బ్ర♦హ్మానంద మానట్లుగన్.

గీ॥ మనికితమును మాని కొమరు కొమారితలును
ఎలమి గేస్తులు గేస్తురాం డ్రింపుమీఱ
సామిసామేను గైకొన్న చానదలచు
కొనుచు పొర్దులువుచ్చిరి కొమరు మిగుల॥

పూర్వపు సన్యాసి యిప్పటి సన్యాసిభేదము

సీ॥ శ్రీరమావరుని సంసేవనాసక్తుడై
కాపురంబొనరించ గాంతమాను
పరులను మోసగింపంగ నెంచి భక్తిత
త్పరుడటుల్ దేశముల్ దిరుగుచుండు
తీర్థయాత్రలొనర్చి తీరని పాపముల్
తొలగింప నెమ్మది దలచుచుండు
కాషాయములు దాల్చి గడ్డమ్ములను పెంచి
కల్లలనాడంగ గడగుచుండు

గీ॥ వారివీరల భేదమ్ము నారయగను
హస్తిమశకాంతరంబొట నార్యులార
నేటికపటసన్యాసుల బూటకముల
నమ్మి భ్రమగనబోకు డెన్నండుగాని.

(సమస్య) కన్నులలో చన్నులమరె కాంతామణికిన్.

కం॥ అన్నా చేపల బట్టగ
క్రిన్నన చనుదెంచు బెస్తకన్నె బుజముపై
తిన్నగ వ్రేలాడెడు వల
(కన్నులలో చన్నులమరె కాంతామణికిన్.)

ఉ॥ ఒక్కరు సంస్కృతంబు మరి యొక్కరు ఆంధ్రము రెంటిసిద్ధులున్
గ్రక్కున దిప్పకుండ విను కోవిదు లెల్లను సంతసింపగా
పక్కల నిల్చి పద్యముల భావరసమ్ములు చిల్కు నట్లుగన్
జక్కగ జెప్పినారు భువి సత్కవులంచు యశస్సు గాంచుడీ.
కం॥ ధీనిధులగు వీరిట్టు లవధానము సేయంగ జేయుట తగు నని యునాదుల్
ఏనగ్రపీఠినిల్వగ । బూనుట గన నాదు పూర్వ పుణ్యము గాదే!

దశావతారములు కందము.

కం॥ మీనము కూర్మ వరాహము
లై నరసింహమయి వడుగు • నై రాముఁడు నా
తానే ముమ్మా రొప్పుచు
భూనుతహరికల్కియయ్యె•బుద్ధుండయ్యెన్.

కృష్ణుఁడు, కర్ణుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు పోలికలతో నభిమన్యునిపరముగ
మత్తకోకిల.

మేనమామను కృష్ణమూర్తిని • మీఱియుక్తి వహింపుచున్
బాణముల్ సడలించి వేసెడి•పట్ల కర్ణునిఁ గేరుచున్
మేనెఱుంగని కుంభకర్ణుని • మించి వ్యూహములోన స
న్మాననీయతఁ జొచ్చె నాయభి • మన్యుఁడూర్జితశక్తుఁడై.

గోలకొండ, పూలదండ, కొత్తకుండ, మూలముండ భాగవతార్థము.

గీ॥ ఏటి కీగోల కొండ నే • నెత్తఁగలను
పూలదండలెయగు నాదు•పొంత నిండ్రిఁ
దూచు బాణమ్ము లిడుము మీ•కొత్తకుండ
• మనుఁడనె హరి యొండయొకో త•మూలముండ.

(సమస్య) పండును పండుకోర మదిమండగఁజొచ్చె విచిత్రకైవడిన్.

ఉ॥ అండను జేరె నంచు నిటు • లాడుట న్యాయమొ? పాపమెంచవో?
దండధరుండు కల్గుట నె•దం దలపోయవొకో వరూథినీ!
దుండగి వాచు కోరుదువె • దుష్టుఁడె యీప్రవరుండు! పాపముం
(పండును పండుకోర మది•మండగఁజొచ్చె విచిత్రకైవడిన్)

పరసతి వలదనుట.

గీ॥ రామచంద్రునిసతిఁ గోరి • రావణుండు
ద్రౌపదినిఁ గోరి కీచకా•ధముఁడు పడిన
పాటుల నెఱింగి యెవ్వారు • పరసతులను
పొందనెంతురు యమబాధ • లందుటకును॥

గీ। శైలి ధారణ పాకంబు • శయ్యరీతి । యచ్చుఁబోసిన భంగి మీ• యందునొప్పె
బ్రాహ్మి కృపతోడ నిహపర• భాగ్యమిచ్చి । మిమ్ము రక్షించు గావుత • మిత్రులార!
కం॥ అడిగినది మరలయుగకే । అడిగిన భావంబుతోచ • కాఁడుకొ| యనకే
అడిగినతోడనె పద్యము । గడగడఁజెప్పితిరి యాశు•కవివరులు ఘనులై.

(సమస్య) రతిరాజగృహమ్ము మీఁద రవి యుదయించెన్

కం॥ కుతుకమున నాటక మొకయు
వతి రాతిరి యెల్లఁగాంచి • వడి నిదురించన్
స్మృతి లేమిఁ జీరతొలఁగెను
(రతిరాజగృహమ్ము మీఁద; • రవి యుదయించెన్.)

యౌవనునికి సన్యాసికినిఁ గలభేద మేమి?

సీ॥ ఉవిదల కెమ్మోవి • చవులెఱుంగఁగనెంచు
యౌవనమందున్న • యట్టివాఁడు
ముక్తికాంతాధరం•బున కాసవహియించు
సన్యాసియై పొద్దు • జరుపువాఁడు
పరుల ద్రవ్యంబు నెప్పగిది నైనను తానె
యనుభవింపఁగ నెంచు • యౌవనుండు
పెరవారిరొక్కంబు • పెడఁద్రోచి గవ్వగా
నరయును సన్యాసి • యైనవాఁడు

గీ॥ అతులసంయోగ మానంద • మను నతండు
అరసి యోగంబె యానంద • మను నితండు
కాన యౌవను, సన్యాసి • యైనవానిఁ
బోల్చి నుడువంగ రవ్వంతఁ • బోలదెందు॥

ఉత్సవము.

సీ॥ వైభవోపేతమై • వరలు శ్రీరామ క
ల్యాణమ్ము వీక్షింప•నౌనటంచు

చ॥ ధనకనకాదులన్నిడి ముదంబొనఁగూర్పఁగలేక మీకు నా
మనమలరార పద్యముల • మాపతి సమ్ముఖమందు నీయఁ గా
దనకయె స్వీకరించి నను•ధన్యునిఁ జేయుఁడు మిత్రులార! ప
జ్జనుతిపాత్రులార! గుణ•సాగరులార! విచారదక్షులై.

ఇట్లు
సకల సుజన విధేయుఁడు,
కొమ్మరాజు లక్ష్మీకాంతరావు.

కొత్తరెడ్డిపాలెం,
1—4—1917.

పొన్నమాఁకున నిల్చి ♦ యున్న కృష్ణుని మున్ను
జూడకున్నను నేఁడు ♦ చూతమనుచు
శతవధానవిధాన ♦ చతురులౌ రామేశ
కవియుగ్మమునుగాంచ ♦ నవునటంచు
బోగాలవారియూ ♦ రేగింపుతో నేగి
ప్రమదమ్ము జెందఁగ ♦ వచ్చునచు
గీ॥ పలువిధమ్ముల నిటుల భా ♦ వములఁ దలఁచి
పరిసరమ్ముల పురముల ♦ వారలెల్ల
సుతసతీ బాంధవానీక ♦ యుతుల రగుచు
వచ్చియుండిరి యీ యుత్స ♦ వమ్ము కనఁగ.
మూర్ఖగ్రామాధికారి
సీ॥ ఒకని హక్కు మరొక్క ♦ డుట్రవడియముఁగఁ
గైకొనుచో కుతు ♦ కమ్ము గాంచు
నెవరేని కలహించి ♦ యెవ్వ డురుదెంతురా
యనుచు సణమ్మును ♦ నరయుచుండు
తనకు ధనమ్మిడు ♦ జనుని పక్షముజేరి
పెరవానిఁబ్రత్యర్థి ♦ భంగిఁ గాంచు
సదసద్విశేషముల్ ♦ విదితమ్ముగాకుంట
చెడుతోవలనె పోవ ♦ గడఁగుచుండు

కం॥ ఇచ్చినసమస్యలెల్లను । నచ్చెరువగుభంగిఁదోప ♦ నానందముగా
విచ్చలవిడిరచియింపర । హెచ్చగుభావమ్ములందు ♦ నిముడుచునుండెన్ ॥
సీ॥ అష్టశతావధా ♦ నాదికమ్ములనా మె । ప్పించితిరి సుధీ ♦ వితతినెల్ల
దేశదేశములందుఁ ♦ దిరిగిప్రఖ్యాతిని । గడియించుచున్నారు ♦ కౌతుకమున
ఆంధ్రమందునెకాక ♦ అం సంస్కృతముగూడ । నభ్యసించితిరి ది ♦ వ్యమ్ముగాను
కడుచాకచక్యంబు ♦ కల్గినీగు కతమ్ము । కవితరచించఁగా ♦ కలిగినారు
గీ॥ చూడనేర్తుమెయుటులబల్ ♦ చోద్యమైన । శతవధానమ్మువేరొక్క ♦ స్థలమునందు
పరసమతులార! పండిత ♦ చంద్రులార! । ఎలమిపొల్చు రామేశక ♦ వీంద్రులార!
సీ॥ కవిసింహమనుచుఁ ♦ కవులచేఁబేర్కొ నఁ । బడిసట్టిమేటి వి ♦ ద్వాంసులార!
విద్వాన్ శిరోమణి ♦ విద్యలఁబఠియించు । సమప్రాయులైనట్టి ♦ సరసులార!
దశదిశలందున ♦ యశము వాటిల్లఁగ । జయముగైకొన్న ప్ర ♦ శస్తులార!
పసిప్రాయముననుండి ♦ భాషాభిమానత । గ్రంథముల్ చూచు ధీ ♦ గణ్యులార!

గీ॥ పన్నులిడువేళ మామూలు ♦ వలయుననుచు
పొలము సరిఁజూపరమ్మన ♦ వలవదనుచు
పలుకు; పౌరుల గగ్గోలు ♦ పఱచు; మూర్ఖుఁ
డైనగ్రామాధికారి యెం ♦ దైన నున్న.

(సమస్య) అంటియు నంటకుంటి మది నల్లకుమీ నవకుంద రాజమా!

ఉ॥ తుంటరినై చరించు నొక ♦ తుమ్మెద కుందమునంటి యిట్టనెన్
"యొంటరియౌచు నిచ్చటనె ♦ యుండెను నా చెలియంచు నెంచి నా
జంటను గోరి వచ్చితిని ♦ నైపుమి త్వన్మకరంద మాన నే
(నంటియునంటకుంటి మది ♦ నల్లకుమీ నవకుంద రాజమా!")

కోటప్పకొండ

సీ॥ మంత్రియుక్తమ్ముగా ♦ మాహేశ్వరున కభి
షేకమొనర్చి పూ ♦ జింతమనుచు
మ్రొక్కఁబడిని సామి ♦ ముంగట దిబ్బెంబు
నందు నర్పించి రా ♦ నౌనటంచు
శతసహస్రమ్ముల ♦ మితి కెక్కు వైవచ్చు
ప్రభలను వీక్షింప ♦ వచ్చుననుచు
బహుమనోజ్ఞములౌచు ♦ వాంఛితార్థములైన
వస్తువుల్ గైకొన ♦ వచ్చుననుచు

గీ॥ క్రొత్తరెడ్డిపాలెమ్మున ♦ గ్రామరుమిగుల । సల్పితిరిసూర అవధాన ♦ చక్కసొంపు
మిమ్ము నుతియింపఁదగ మెయూ ♦ బమ్మకైన। బళిర! రామేశ కవులార! ♦ దలఁచిచూడ॥
మ॥ అవధానంబన పూఁతిపుల్లవలె మీ ♦ యాత్మన్ విలోకించి ధీ
నివహంబెల్లనుతించునప్పగిది యెం ♦ తేసొంపుమై నిత్యమున్
గవితల్ వేరచియించి యెల్లెడల వి ♦ ఖ్యాతిన్ విడంబింపుటన్
బవమానాత్మజుఁగొల్తు మిమ్ముఁగృపచేఁ ♦ బాలింప సత్రాంతమున్॥
ఉ॥ పండితులారఁ! భవ్యగుణ ♦ పావనులార! కృపాళులార! మీ
దండను నన్నుఁజేర్చుకొని ♦ తాల్మిని సంగ్రహఁజూచి ప్రోవుఁడీ
ఖండితమొప్పఁగాఁ జదువఁ ♦ గావలె నంచును గోర్కె యుండె మీ
యండను చేరి యెట్లయిన ♦ అంచితలీలను పంచకావ్యముల్॥
ఉ॥ చూడఁగ లేదు కావ్యములు ♦ చూడఁగ లేదల నాటకంబులన్
జూడఁగ లేదొకించుకయు ♦ సూరిజనస్తవనీయ గ్రంథముల్
చూడఁగ లేదు నావలలు ♦ చూడను దేశచరిత్రలేమియున్
జూడఁగలేదు మీకృపను ♦ జూపుడి నాయెడ శేర్మినింపుడీ!

గీ॥ పావనంబైన శివరాత్రి ♦ పర్వమునను
యిసుము రాల్చిన రాలఁగ ♦ నెడము లేని
కరణి భక్తులు తదితరు ♦ లరుగుదెంత్రు
కోట్లకొలఁదిగ; కోటప్ప ♦ కొండ కడకు.

(సమస్య) భల్లూకము కడుపులోన భానుఁడు క్రుంకెన్

కం॥ తుల్లకుఁడగు నొక బోయం
డల్లన నినుఁడస్తగిరికి ♦ నరిగెడు వేళన్
విల్లుఁగొని వేఁట జొరఁబడె
భల్లూకము కడుపులోన; ♦ భానుఁడు క్రుంకెన్॥

ఇంకాకొన్నిపద్యములుకలవు. కనుపడలేదు.

క॥ శ్రీ విఘ్నేశ్వరుకృపచే । యీవిధమున వ్రాసినాడ ♦ నింపులుగుల్కన్
నావిన్నపమాలించుడి । యీవిధమున మీకు నేను ♦ యెంతయు మ్రొక్కన్॥

గీ॥ తప్పులున్నను మన్నించి ♦ యొప్పుగాను । కృపనుజూపుడి మీకిదే ♦ కేలుమోడ్తు
చంద్రమనకుసూర్యుడు దోగను ♦ సౌమ్యముగను । యిచ్చితిని మీకు పద్యమ్ము ♦ లింపుగాను॥

సీ॥ అగ్రాసనంబున ♦ కధికారమెవ్వాని । యందున వతిక్షాంతు ♦ యతిముదమున
పండితవరులందు ♦ పదుగురు నెవ్వాని । కీర్తింతు రెప్పుడు ♦ కేలుమొగిచి
తనవారు పెరవార ♦ లను భేదమును లేక । యొక్కటే భావంబు ♦ నోసరజూపు
దైవకార్యములందు ♦ భావమ్మునిల్పుచు । విమలవర్తనుండౌచు ♦ వెలయు నెవరు
గీ॥ తాల్మియందు ధర్మజుని వి♦ధమ్ముగాను । విద్యయందున శారదా♦పీఠకంబు
అట్టి శ్రీలక్ష్మీకాంతరా♦యాభిధాన! । వినుతియొనరింతుమిమ్ము నే♦వేడ్క మీర॥

పింగళసం॥ చై॥ శు ౯ ఆదివారం

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడు,
చెన్నుపల్లి బ్రహ్మయ్య.

తెట్టు

(అష్టావధానము)

పింగళనామ సం॥ ఆషాఢ శు॥ దశమి శుక్రవారము (ది 29-6-1917)

ప్రార్థన.

గీ॥ శ్రీకినిరన్ని మోచర్ల వంశీయులగుచు
నలరు దత్తప్ప, వెంకన్న • యనుసుకవుల
స్థానమౌ తెట్టు యష్టావ • ధాన మిటుల
సేయ కృపయుంచు మిపుడు ల • క్ష్మీనృసింహ!

ఉ॥ రాణఁదలిర్ప నీ స్థలపు • రాణ మొకండు రచించి దాన నెం
తేని భవచ్చరిత్ర లిఖి • యించితి నింతకుమున్న; నేఁడు వి
ద్యానిధులుల్లసిల్ల నవ • ధాన మొనర్చెదఁ దెట్టులోన ల
క్ష్మీనరసింహ! నాకొసఁగు • మీ జయముల్ భవదీయసత్కృపన్.

ప్రారంభము.

ఆంజనేయుఁడు రాముని గౌరవించుట.

ఉ॥ కాననసీమయందు దశ • కంఠుఁడు మైథిలిఁ గొంచుఁబోవఁగా
పూనికలంక కేగి దితి • పుత్త్రిల గీటడఁగించి రామ భూ
జానికి యుదంతముం దెలిపి • జానకి జీవము నిల్పు, మారుతిన్
జానకిభర్త గౌరవ మొ • నర్చెను దాసునిగా గ్రహించుచున్.

లక్ష్మీనృసింహస్వామి.

ఉ॥ ఈనగరమ్మునందు ప్రజ • లించుక యేనిఁ గొఱంత లేక వి
జ్ఞానత, నిందిరావిభవ • సంపదలొంది త్వదీయనామముల్
ధ్యానమొనర్చుచుండి సత • తమ్మును సౌఖ్యములొందుచుండ్రి; ల
క్ష్మీనరసింహ! యిట్టులె న • మేయకృపం గనుమెప్డు వీరలన్.

కుమారస్వామి

సీ॥ తారకుండనియెడి • దైత్యనాథుఁడొకండు
త్రిదశగణమ్ముపై • తీవ్రమైన
వైరభావంబూని • ఘోరమౌ సమరముల్
గావించి వారల • గాసిపఱుప

తెట్టు

వానిని గీటడం♦పఁగ శక్తిలేకుంట
సురసమూహమ్ము శం♦కరునిఁజేరి
దేవ! తారకుఁడు ప్రా♦ణావశిష్టులఁజేసి
మమునొంచెననుచును ♦ మనవిసేయ

గీ॥ దేవతాళికి సేనాని♦యై వెలింగి
తారకాసురు మర్దింప ♦ దక్షుఁడైన
నాకకుమారు, కుమారుని ♦ నుజ్జ్వలమగు
శూరవర్యుని గనెను త్రి♦శూలధారి.

అభిమన్యుఁడు

సీ॥ జనకుండు మామయు ♦ సంశప్తకులఁజంప
పెరచోటనున్నట్టి ♦ తరినిఁగాంచి
తమ్మి మొగ్గరము సుం♦తయునైన భేదించు
నైపుణులిచట కా♦న్పడరటంచు
నస్త్రగురుఁడు తదీ♦యవ్యూహమునుబన్న
ధర్మజుఁడు మది త♦త్తరముజెంది
బాలుఁడంచెఱిఁగియు ♦ బహుపరాక్రమమూని
దానిభేదింప నె♦వ్వానిఁబిలిచి

గీ॥ పంపఁగనె, మదగజమ్ముల ♦ పైకి దుమికి
చీల్చిచెండాడుసింహకి♦శోర పటుల
కౌరవులనెల్ల నాజి చీ♦కాకుపరచె
నట్టిసౌభద్రుఁ గొనియాడ ♦ నగునుకాదె.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ మానసమందునెవ్వఁ డస♦మానప్రభక్తినిఁ గొల్చునేని య
వ్వానిమనోరథంబు ఫల♦వంతమొనర్తునటంచుఁ దెల్ప నా
దైనసభన్ జయమ్ము గను♦నట్లొనరించిన యట్టిస్వామి ల
క్ష్మీనరసింహుచే యశము♦జెందుమ! తెట్టుపురీలలామమా!

ఉ॥ శ్రీయుతులైచెలంగి, బుధ♦శేఖరు లెవ్వరుగాని వచ్చుచో
ఆయతభక్తివారిఁగని ♦ యాదరణమ్మొనరింప నాది నా

రాయణ, శ్రీనివాసులు మ♦హాత్ములిం కెందఱో కల్గి రందుచే
యీయెడ సద్యశమ్ము వహి♦యింపుమ! తెట్టుపురీలలామరో!

చ॥ స్ఫుటతరలీల విద్యలను ♦ శోభిలి సత్కవితన్ రచించు ధీ
పటిమముగల్గు సత్కవులు ♦ వచ్చిన, వారు నిరాశఁజెంది వే
సటపడకుండఁ గాన్కల భృ♦శమ్ముగ వారల కందఁజేయు వేం
కటరమణయ్యచే గణుతిఁ ♦ గాంచుమ! తెట్టుపురీలలామరో!

చ॥ వనితయె యైననేమి నిజ ♦ భావమునందు నృసింహమూర్తినే
అనిశము సంస్మరించుచు మ♦హాముదమూని యనేకధర్ముముల్
బొనరుచుచున్ విశేషయశ♦మున్గను శ్రీ మహాలక్ష్మమాంబచే
తను గనుమమ్మ కీర్తి సత♦తమ్మును తెట్టుపురీలలామరో!

ఆయూరినుంచి వచ్చునప్పుడు చెప్పినది.

మ॥ కరణీకమ్ము ధనమ్ము గల్గుట మదిన్ ♦ గర్వమ్ము లేనట్టి, యీ
శ్వరసేవా విషయమ్మునన్ మఱపు లే♦శంబేని లేనట్టి మీ
దరి నస్మత్సభ చేసి స్వామిపయి పా♦త్రంబొందు నేసల్లి సు
స్థిరకీర్తిన్ గొనినాఁడ వింక సెలవా? ♦ శ్రీరమమిత్రాగ్రణీ!

ఒకచోట మాచే నొక...రావుగారు సభ సేయించి
సత్కరింపనప్పుడు చెప్పినవి.

ఉ॥ ఎక్కడ దాపరించెనొకొ ♦ యీదురితాత్ముఁడు నీకు మాకడన్
టక్కరు మాటలాడియు బ♦డాయిలుపల్కియు మాకవిత్వమ్మిం
పెక్కగ నాలకించి తన♦యీవి హుళక్కినొనర్చి దుర్యశం
బక్కట నీకుఁజుట్టె మెడ♦యందు భరింపుమ; కాఁపుపల్లెరో!

ఉ॥ కోఁతులలోన శ్రేష్ఠుఁడను♦కోఁదగువాఁడు వృషల్ వచింపఁగా
భీతిరవంత లేక సుక♦విద్వయినే పొరపెట్టువాఁడు నీ
ఖ్యాతిని గంగలోఁ గలుపు♦కాపురుషుండొకఁడుండియుండె నే
రీతిని వానినైచుచు భ♦రించితివోకదె కాఁపుపల్లెరో!

ఉ॥ రోఁచెలు లన్నమాత్రనె జ♦రూరుగ రొక్కములిచ్చువారి మా
పై చలమూనువారిని భ♦వన్నికటమ్మున నిల్పితేని యా
నీచత నీకునిల్పుచు న♦నేకపురమ్ముల నిన్ను దెప్పు మా
దౌ చతురత్వమీ వెలుఁగ♦వా? తగవా యిది? కాఁపుపల్లెరో!

॥ ఎవఁడు ధనమ్మొసంగ నతఁ◆డే ప్రియుఁడంచును సేవఁజేయు రో
యువిదల వజ్జ నాతఁడెవ◆డో పారకోఁతలు కోయుఁగాక, వా
ఙ్నివహముచేత రూపడఁచు ◆ నేర్పువహించి చరించునట్టి మా
కవుల సమక్షమందున ప్ర◆గల్భము లేలనో కాఁపుపల్లెరో!
॥ రెడ్డికులీను లుంటవిని ◆ ప్రేముడి మాకవితా వధూటి యే
యడ్డువచింప కిట్టుల స◆మాగతయై నటనమ్మొనర్ప యే
యొడ్డెయొ శక్తిలేక తన ◆ యీవిని మానును మానుగాక, నే
రెడ్డి ప్రమోదమందఁడో యె◆ఱింగితె నొక్కని? కాఁపుపల్లెరో!

శ్రీ త్రిపురసుందరీ పుస్తకభాండాగారము

కాకుమాను (గుంటూరుజిల్లా) 26-9-1917

॥ శ్రీ మదిఁ గోరిరేని సిరి◆చే విభవమ్ము వహింపఁజేయు; వి
ద్యామహిమమ్ముఁ గోరనది ◆ తక్షణమే ఘటియించు; నింక తా
మేమి యొసంగువన్న నవి◆యెల్లను భక్తుల కీయఁజాలి యి
చ్చోఁ బనుబ్రోచు శ్రీత్రిపుర◆సుందరినిన్ మదిసంస్మరించెదన్.
॥ పౌరులు జ్ఞానవంతులయి ◆ భాసిల పుస్తకమందిరమ్ము లే
కారణమంచు నెంచి కుతు◆కమ్మున నీపురవాసులైన యీ
సూరిజనంబు లీ త్రిపుర◆సుందరి! పుస్తకమందిరమ్ము నీ
పేరున నిల్పినార లభి◆వృద్ధినొసర్పుము దీనికిన్ గృపన్.
। దేశచారిత్రములఁ గాంచి◆తీరవలయు
కావ్యములనెల్లఁ బఠియింపఁ◆గడఁగవలయు
పత్రికారాజముల్ జదు◆వంగవలయు
తెలివితేటలు జ్ఞానమ్ము ◆ గలుగుటకును.
॥ ప్రతిసత్యమ్మును వ్రాలుమాలకయు వా◆ర్తాపత్రికల్ గాంచ నే
స్థితికిన్ దేశము వచ్చెనో ప్రముఖు లే◆చేతల్ బొనర్పన్ మదిన్

...టూరుజిల్లా బాపట్లతాలూకాలోని కాకుమానుగ్రామములోని కొందఱు శ్రీ మహా
...పురసుందరిపేర నొక పుస్తకభాండాగారము ది 28-9-1917 సంII తారీఖున

కుతుకంబం దెదరో యెఱుంగ నగుటం గూపస్థమండూక ప
ద్ధతికిన్ బాహ్యులమౌదుమట్లగుట యేతన్మాత్రమే కాంచుడీ!

ఉ॥ మందులమాటచే బయిసి మాలిన వస్తువులెన్నొ పంపి యు
క్తిం దగ మోసగించి పరదేశనివాసులు దేశవిత్తమున్
వందలు వేలు లక్షలు ప్రవాహముగాఁ గొనఁ దెల్ప, దేశ మా
చందమధోగతిన్ గన విషాదమునైన వహింపనౌనుగా.

శ్రీయుత దేవభక్తుని సీతారామయ్యగారి యొద్దకు
వెళ్ళినపుడు చెప్పినవి. చేబ్రోలు. ది 3-2-1918

శా॥ మీవంశమ్ము పవిత్రమైనదనుచున్ మీ పెద్ద లత్యంతమున్
దైవమ్మున్ ఘనభక్తితోఁ గొలిచి రంతర్వాణి లగ్గింప యం
చావృత్తమ్ము భవద్గృహాభిధ జగద్వ్యాప్తమ్ము గావించె; శ్రీ
దైవాభక్తుని వంశవార్ధికి చంద్రా! సీతరామాహ్వయా!

చ॥ గడచిన వత్సరమ్ము కుతుకమ్మున మే ముల రెడ్డిపాలెమం
దడర శతావధాన విజయమ్ము వహించినవేళ మా చెవిం
బడె భవదీయనామము; భవాదృశులేకద మమ్ము బోంట్లనున్
ఉడుగరలిచ్చి ప్రోచుట మహోన్నతరీతిని సీతరామయా!

మ॥ అవధానంబొనరింప నాశుకవితావ్యాపారముం బూని ప్రా
జ్ఞవితానమ్ము ముదమ్ము జెందునటులన్ సల్పంగ మా కావ్య క
న్య విలాసమ్ముగ నేర్చివచ్చినది కానన్ వేగఁ దత్ప్రజ్ఞ మం
త విలోకింపుము కాదటంచనకె సీతారామయా చౌదరీ!

కాకుమానుకరణం యడ్లపాటి హనుమంతరాయఁడుగారి యాజమాన్యము క్రింద సభజ
రిపి 25వ పుస్తకములతో పుస్తక భాండాగారమును స్థాపించిరి. ఈసభకు మన్నవగ్రా
మవాస్తవ్యులగు బ్రహ్మశ్రీ పత్రాప వేంకటేశ్వరకవిగారు వచ్చి విద్యను గురించి
యుపన్యసించుచు ఆశువుగా కవిత్వమును జెప్పుచూ పురవాసుల కమితానందమును గలిగించిరి.
వారియెడ యీ పుస్తక భాండాగార పోషకులు కృతజ్ఞులు. కార్యదర్శి.

—1917 సం॥ అక్టోబరు 4వ తేది ఆంధ్రపత్రిక.

గోష్ఠీ పుస్తకభాండాగారోత్సవము చేబ్రోలు 19-2-1918

శా॥ నీనామమ్మున పుస్తకాలయమిటన్ నిర్మించియున్నారు మి
త్రానీకమ్మని వచ్చి యిందు భవదీయంబైన చారిత్రముల్
వీనుల్ విందుగ వీరువాకొనఁగ నాలింపం బ్రమోదమ్ము నా
కే నిక్కమ్ముగ మెండుగాఁగలిగె గోష్ఠీధరచూడామణీ!

శా॥ నీకున్ భక్తులు నాకుమిత్రులు కళోన్మేషమ్ముచే పొల్చు ల
క్ష్మీకాంతుండు కుటుంబరాయఁడలకామేశుండు వెఙ్కయ్యయున్
జోకన్ దావక దివ్యవిగ్రహము నిచ్చోటం బ్రతిష్ఠించి నీ
కే కన్నిల్లిడుచుందు రెల్లపుడు గోష్ఠీప్రాజ్ఞచూడామణీ!

ఉ॥ అగ్గలమై శుభోదయము నై శ్రుతిపేయమునై చెలంగు నీ
వాగ్గరిమమ్ముఁజూపి పరిపాలకవర్గమువారి నెల్లరిన్
గగ్గురుపాటు జెందునటుగా నొనరించియు వైరివర్గమున్
బెగ్గిలజేసి నేఁడు మము బెగ్గిలఁజేసితె! గోష్ఠధీమణీ!

ఉ॥ దేశహితమ్మునర్పఁగ మదిందలపోసియు శాసనంబులన్
గాశలమొప్పఁజేసి యధికారుల యస్సనిపించి సౌఖ్యవా
రాశిని హైందవాళి సుకరమ్ముగ నోలల నాడఁజేసి పై
యాశ లడంచిపోయితె మహాశయనాయక! గోష్ఠనాయకా!

శా॥ ఏయేచోటులఁ గాంచ నెంచినను లేనేలేదు బ్రహ్మాలయం
బీయుక్కంగల పుణ్యమే మొకద బ్రహ్మనాథుఁ డిందుండె, వా
ణీయోషామణికూడ నిట్లలరుటన్ వీరిర్వురిం గాంచు శో
భాయత్తంబున విశ్వమం దలరుమమ్మా! యింక చేబ్రోల్పురీ!

బాపట్లతాలూకా చేబ్రోలుగ్రామమున గోపాలకృష్ణ గోష్ఠీపఠనమందిర కార్యాలయమున 19 వ తేదీ సాయంకాలము 5 గంటలకు దేశిరాజు హనుమంతరావు పంతులుం బి. ఏ. బి. యెల్ గారి అధ్యక్షతక్రింద గోష్ఠీవర్ధంతి జరుపఁబడినది...... వానిగడ్డి మాదయ్యగారు ఐకమత్యమునుగూర్చియు ప్రతాపు వేంకటేశ్వరకవిగారు గోష్ఠినుగూర్చి(పద్యములు)యు నుపన్యసించిరి.

—1918 ఫిబ్రవరి 25 సోమవారం ఆంధ్రపత్రిక.

❀ చేబ్రోలు (గుంటూరుజిల్లా)

(శతావధానము)

పింగళ సం॥ మాఘ బ॥ త్రయోదశీ ఆదివారము ది 10-3-1918

ప్రార్థన

శ్లో॥ కంఠే కించి దశుభ్రమస్తి భవత స్తస్యాంగ మానీలకం
గోరాజ స్తవవాహనం భవతి పత్న్యారోహణం తస్యచ
నేత్రాణాం త్రయమస్తి తే భగవత శ్రీనాయకస్య ద్వయం
తస్మాత్ త్వాం ప్రణమామ్యహం మనసి శ్రీ నాగేశ గౌరీపతే!

మ॥ పదియాఱేడులు గాకమున్న కవితా ప్రావీణ్యలంజేసి యి
ర్వదియేండ్లైననుబూర్తిగాకమునుపే రాజా భుజంగాగ్రణీ
సదసిన్నిల్పి త్వదీయ సత్కరుణ నిచ్చల్ నీవుబ్రోవంగ నే
శొదువల్గల్గు శతావధానమున మాకున్నేఁడు నాగేశ్వరా!

సీ॥ నెల్లూరిప్రాంతమం దల్లరెడ్లదరిని
విపులయశమ్ము కల్పించినావు
ఓర్వలేని జనమ్ము నొకసభసమకూర్చి
భేదభావమ్ము కల్పించినావు
నైజాముసీమ నున్న హితాళిచేఁ గోర్కెఁ
దీరంగ కాన్క లందించినావు
కవితనుజెప్పించి కాన్కలీయఁగలేని
చెడుగులదూషింపఁ జేసినావు

గీ॥ విషమనేత్రుఁడవౌట తద్విధముగానె
స్నేహ వైషమ్యములఁ గల్గఁజేసినావు
స్నేహమిత్తూరిదౌట చెచ్చెర హితంబు
నెలమి ఘటియింపుమయ్య! నాగేశ్వరయ్య!

ప్రారంభము.

(సమస్య) స్త్రీస్త్రీయొక్క యురోజమర్దనము చేసెన్ మోహావిభ్రాంతిచే

శా॥ శస్త్రాళిన్ విదళించి మించఁగల చంచన్నేత్రదృగ్జాలమున్
వస్త్రంబున్ కుబుసంబునున్న తెఱఁగున్ భావించి మోహింపసూ
నాస్త్రుం డంతట బాణముల్ విసరివేయన్ కృష్ణుఁడెట్లోర్చు శ్రీ
స్త్రీ! స్త్రీయొక్క యురోజమర్దనము చేసెన్ మోహావిభ్రాంతిచే.

నాగేశ్వరస్వామి.

శా॥ భక్తుండై తగు సీతరామయ సమాహ్వానంబునన్ వచ్చి మేల్
వక్తల్ సత్కవులెందఱో యిచట ని ల్వన్ మావధానమ్ము నా
సక్తిం జేసితి; మెల్లకాలమును యుష్మద్దివ్యపాదాబ్జసం
సిక్తాత్మన్ దయచేసి ప్రోవుము నినున్ సేవింప నాగేశ్వరా!

ప్రకృతసభ.

సీ॥ నిమ్నజాత్యభివృద్ధి నింగోరు శ్రీసోమ
నాథరావు సభాధినాథుఁడౌట
శతవధానమ్మును సల్పెడివారు గం
మేశ్వరులను సుకవీంద్రులౌట
ఏతాదృశ విభవ మెల్లఁగావించు సీ
తారామచౌదరి కూరుచుంట
సదసద్విశేషముల్ సరిగ గుర్తించెడు
పండితు లెందఱో వచ్చియుంట

గీ॥ స్వామిసన్నిధియందు విశాలమగుచుఁ
జనెడు పందిరియందు నీ సభనొనర్చి
విశ్రుత యశంబుగంటిమి పింగళయను
వత్సరము శివరాత్రి మహోత్సవమున.

ఓంకారము (ప్రణవము)

క॥ సకల జగత్కారణునకు
నికటమును సమస్తమంత్రనిధులకు మూలం
బకలంక మకలుషము ము
క్తికి తెరువు ప్రణవమెఱుఁగ ధీరవరేణ్యా!

అవధానము జరుగదని కొందరనిరి ఏలోపమువలన?
(సంవత్సరము, మాసము, తిథి, వారము యుండవలెను.)

సీ॥ *కార్యక్రమంబు వేగము మాకుపంపఁగాఁ
బడమియు నొక్క లోపంబుగాఁగ

---

* 6—3—18 (a) Sathavadhanam of Ravuri Sriramulu, Pratapa Venkateswara Kavulu Sathavadhanees. From 7-A. M. etc.,
Yours Sincerely,
D. SITARAMAYYA.

అరుదెంచియునుగూడ • నావంత జాగొన
ర్చంగఁ జాలు టొక్క లోపంబుగాఁగ
వేంకటశర్మయు • విచ్చేయు ననికొంత
పరికించు టొక్క లోపంబుగాఁగ
పైపెత్తనంబులు • వాటించువార లొ
ప్పరికించు టొక్క లోపంబుగాఁగ
గీ॥ ఎవఁడో సభకు విఘ్నమ్ము నూహించెనేమొ
కాని, పింగళాబ్దంబు మాఘబహుళమునఁ
జను త్రయోదశీ రవివారమునను లోప
ములను బోఁద్రోలి సభసేయఁ • గలిగినాము.

(సమస్య) (చందురులోనిట్టి నేల చంగలి మేసెన్)

క॥ మందాకినిలో స్నానము
నందముగ నొనర్చి శంభు • డంఘ్రులుతుడువన్
గ్రిందికి వంగినతరి వా
(చందురులోనిట్టి నేల • చంగలి మేసెన్.

(సమస్య) ఎంతయు వింతగాను జనియించెను సూర్యుఁడుపశ్చిమంబునన్

ఉ॥ కాంతికరప్రసారములఁ • గ్రాగఁగఁజేసి జగమ్ము మాడ్చి వి
శ్రాంతినిఁజొప రాహువటు • గ్రక్కున సర్వము మ్రింగివేసి యొ
క్కంతకుఁ గ్రమ్మరన్ విడువ • నెల్లరు విస్మయమందికాంచఁగా
(నెంతయువింతగాను జనియించెను సూర్యుఁడు పశ్చిమంబునన్.)

(సమస్య) కురుకుల రాజనందనులు కూరత భాగమునీక బాధలన్

(ఈ సమస్య ప్రథమచరణముగ నుండవలెను.)

ఉ॥ కురుకుల రాజనందనులు • కూరత భాగమునీక బాధలన్
దొరలఁగజేసి యంతపరితుష్టివహింపక కాననంబునన్
దిరుగఁగఁజేసి యింక కసిదీరక యమ్మక చెల్ల! యుద్ధమున్
జరిపెదరంట! పాండవులు • శాంతివహించుటఁజేసి మిత్రమా!

హంతవ్యుఁడు, మంతవ్యుఁడు, రంతవ్యుఁడు అనుపదములు రావలెను.

క॥ హంతవ్యుఁడు దురాత్ముఁడు! ఇంతయుఁ గష్టములుదీఱ • నెవ్వ లేకున్నన్
మంతవ్యుఁడు ధీమంతుఁడు। రంతవ్యుం డాత్మభర్తృ • రమణీమణికిన్,

సాధువులను కనుఁగొనుట యెట్లు?

శా॥ భావంబందున నున్నరీతిగ వచో • వ్యాపారమందున్ క్రియన్
ప్రావీణ్యంబుగఁ జూపుచుండి జగమె • న్నన్ మిథ్యయంచెంచుచున్
దైవమ్మున్ స్మరియించుచున్ సతము యు • క్తంబైన కార్యంబులన్
గావింపంగలవాని సాధువని పల్కన్ వచ్చు తథ్యంబుగన్.

(సమస్య) జనక! నాదేశజనులు తత్ స్వర్గమునకు । మేలుకొందురుగాక **నీమూలమునను**

సీ॥ పరిపాలనము సౌష్ఠ • వమెయంచు నుతియింప
పెరవారి యిచ్ఛాను • సరణమయ్యె
రాజసన్మానవి • రాజితమానన ,, ,,
విద్యాభివృద్ధియై • విలసిల్లితిమటన్న ,, ,,
మతవినాశక్రియల్ • మాసిపోయెనటన్న ,, ,,
గీ॥ నీవు స్వారాజ్యమే స్వర్గ • నిధనమనుచుఁ
దగవచించియు పోయితే • దాదభాయి
జనక! నాదేశజనులు తత్ • స్వర్గమునకు
మేలుకొందురుగాక నీ • మూలమునను.

అవధానమువలన నష్టములు.

సీ॥ ధారణాశక్తి వి • స్తారమై యుండుట
బుద్ధి విశేషము • పూజ్యమగును
ఆశుకవిత్వ వి • హారమై యుండుట
కల్పనాప్రౌఢిమం • గళమెయగును
శబ్దసౌష్ఠవము యో • జనసేయఁగా నెంచ
ధీవరామోదమా • తెన్నుఁ గాంచు
సతత మాలోచనా • సరణి నుండుట మది
పోఁడిమిఁ గన పరి • పూర్ణమగును
గీ॥ అట్టియవధాన మొనరించు • యలఘుమతుల
ప్రమదవార్నిధి ప్రబలభం • గములు కావె
యీ తెఱంగులు మిత్రమా! • యెట్టులనిన
స్వానుభవమాటఁ జెప్పఁగఁ • జాలినాము.

పరధనాపహరణమువలన నష్టములు.

క॥ పలువురు నిందలొనర్తురు
తెలిసినశిక్షించికాని ♦ తీరరుప్రభువుల్
కలిగినరీతి భుజింపక
అలసులు చౌర్యమ్మొనర్చి ♦ గుందుదు రిడుమల్.

పద్యము మొదటవరుసగ కరి, హరి, గిరి, సరియనియు చివరలు వరుసగ, గ్రుఁడై, బునన్, బుతో, క్షుఁడై అనియుండవలెను (భాగవతార్థము)

చ॥ కరిమకరావిలుండయి పరంగంబడి రోషముతో నుదగ్రుఁడై
హరిహరి! నన్నుఁ బ్రోవ నగదా కృప లేదొకొ నీ మనంబునన్
గిరిధర! యంచు వేడఁగ నా కృష్ణుఁడు చక్రమునన్ బ్రియంబుతో
సరి మకరిన్ వధించియు గజమ్మును బ్రోచెను చాల దక్షుఁడై.

ఆంగ్లేయభాషవలన నష్టములు.

సీ॥ దేశభాషాభ్యాసకౌశలమ్ము నశింప। నాటంకమగునన యగును గాదె
వేదమంత్రార్థ కోవిదులయి వరలఁగ ,, ,,
నైష్ఠికవృత్తి జన్మంబెల్లగడుపంగ ,, ,,
నౌకరిసేయఁ జన్నను దేశసేవకు ,, ,,
గీ॥ తెనుఁగుమాటాడ లేనట్టి ♦ స్థితికిఁదెచ్చి
యాంధ్రభాషను నామమాత్రావశిష్ట
ముగనొనర్చు టెలుఁగమె ♦ భుక్తికొఱకు
గాక హూణభాషను నేర్వ ♦ గడఁగ దెవఁడు.

తిక్కనకవిత్వమును పాలసముద్రముతో పోలిక.

సీ॥ ధ్వనివిరాజితమౌచు ♦ వనరుచుండుట జేసి విబుధజనస్తోత్ర ♦ వేద్యమయ్యె
అతిగభీరంబౌచు ♦ నలరుచుండుటఁ జేసి ,, ,,
మధియించుకొలఁదిని ♦ మాధుర్యమగుచుంట ,, ,,
సరసమైయెంతేని ♦ చవులూరుచుండుట ,, ,,
గీ॥ గమనవైఖరి అందమై ♦ గ్రాలుచుండ
ప్రాజ్ఞజనుల కాదర్శక ♦ ప్రాయమగుచు
పాలసంద్రంబుకైవడి ♦ స్వచ్ఛమగుచు
తిక్కనకవిత్వ మీభువి ♦ తేజరిల్లె.

స్వామి ఉత్సవము. కవిరాజవిరాజితము.

సగము శరీరము ♦ చానకొసంగుట ♦ చాలకొకప్పుడు సంతసముం
దగ నపహాయించియు ♦ దారుణిభక్తుల ♦ ధన్యులఁజేయు విధమ్మునకై
నగసుతతో మృగ♦నాథునివాహము♦నన్ దగఁగూర్చొని తాఁదిరుఁగన్
విగళితశంకను ♦ వెల్గెడిశంభుని ♦ వేడుకఁగాంచ ల♦భించెనుగా.

యరలవశషసహ అను అక్షరములతో శరదృతు వర్ణన.

క॥ విరు లలర విరియు, విరిసియు
సరసులు శోభిల్లు, రేయి ♦ శశిలలి వెలియా
వరవారివాహశయ్యయు
సరసర వెలియా శరత్తు ♦ శ్వశ్రీయసమై.

ఆంధ్రదేశస్థితి - లయగ్రాహి

ఇంపలరుదేశ మను♦కంపమెయి రాజులని♦లింపులవిధంబు తిల♦
కింపుచునునుండన్। సొంపుగను భాగ్యమువ♦హింపఁదగి గొప్పగ గ♦ణింపఁ
బడి సద్యశము ♦ నింపుకొనఁజాలన్। మంపుగను సస్యలు స♦హింపక యె
సర్వము న♦శింపునటు చేయుచును♦ పెంపుగన; వారిన్। గంపితులఁజేసియు
ను ♦ జంపియును జార్జిప్రభు ♦ వింపితముగా శుభ ప♦రంపరను కూర్చెన్.

పరపతిసంఘములు- మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

శ్రీ ఘుతుల చెంతకును ♦ జేరి ఋణమిమ్మన ద♦రిద్రులను గాంచుచు
ను వార। న్యాయమగు వడ్డికి ధ♦నమ్మిడుచు నిత్తరి స♦హాయమొనరించితి
మి కానన్। జేయవలె దాస్యమని ♦ చెప్పుచును బాధల న♦శేషమిడుచుం
డు రవిపోవన్। శ్రీయములు బీదలకుఁ ♦ జేయుటకు జార్జిప్రభు♦సింహా
మిటు సంఘములు నిల్పెన్॥

రోగము కుదిరిన వాని మనస్సు.

సీ॥ ఒడలెఱుంగకయుండి ♦ యుండు వేళను బంధు
జనమెంత పరిచర్య ♦ సలిపెనొక్కొ
నాజీవమును గూర్చి ♦ నమ్మకమ్మును లేక
ఆప్తులు లేరిటి ♦ యడలినారొ.

సారవంతములౌచు • జనులౌషధమ్ముల
వైద్యు లెన్నెన్నని • వాడినారొ
దేవదూతలు నాదు • జీవమ్ము లగొనిపోవ
గడఁగియుమ్మానిన • కతమదేమొ

గీ॥ కాని, దైవమ్ము నన్ను సత్కరుణతోడఁ
జూచియుండుట నిశ్చయమని • చూపనాయె
ననుచుఁ దలపోయుచుండు తాఁ దాత్మలోన
నామయవిముక్తుఁడౌచు నున్నట్టిజనుఁడు.

సావిత్రికథ (సీసములోఁ జెప్పుడు ముందు గీతము చెప్పవలెను.)

గీ॥ ఎట్టకేలకుఁ గృపఁబూని • యేమికోరు
కొనెదొ వరములు మూఁడిట • కోరుమనిన
జనకునకుసంతతియు, మామ • కనులచూపు
భర్తజీవమ్ములను గోరి • వడసె నామెఁ.

సీ॥ ప్రథమమ్మునసె సత్యవంతుని. నారద
యీశునిఁగా వరియించునంత
బ్రహ్మపుత్రుఁడువచ్చి • స్వల్పాయువగువాని
వరియింపకుమటంచుఁ • బల్కినంత
శంకింపకయె శీల • శమదమాదిసుగుణ
పరిపూర్ణుఁడనుచు వి • వాహమైతి
భర్తనుగోల్పోతి • బ్రదికింపుమంచు ప్రా
ర్థించుసావిత్రిని • గాంచిశమనుఁ

ఆంధ్రకవిత — యౌవనస్త్రీ

సీ॥ లలితమౌ చంపకోత్పలగుచ్ఛములరీతిఁ
జనువృత్తములసౌరు • కనఁగవలయు
సరళమైతగుశబ్దసముదాయమునుగల్గి
పలుకుల నవ్యతంబు • చిలుకవలయు
నవరసాలంకృతుల్ • సవిశేషముగఁగల్గి
శయ్యలరీతి సౌర్భంగవలయు

రసికావతంసుల • కననూనమైతోఁచి
ప్రౌఢభావంబు గంన్పడఁగవలయు
గీ॥ గమనమందు నిదానంబుఁ • గాంచవలయు
సంధియగుచోఁ నుపేక్షింప • జనదు; నియమ
హైన్యమందిరసాభాస • మందరాదు
తెనుఁగుకవితయు యౌవన • స్త్రీవిధమ్మె.

(నమస్కృ) కావున రామచిత్రఫలకంబునుగోరియు వ్రాయకుంటిగా
ఉ॥ భావజుఁ డుక్కుమీరి నిజ•బాణములన్ వడివేయుచుండ బా
ధావిశుండనౌచుఁ బరి•తాపము వాయునటంచు నెంచి చం
ద్రావతిరూపువ్రాయఁదొడ•గన్ మది తాపము హెచ్చఁజొచ్చెడిన్
(గావున రామచిత్రఫల•కంబునుగోరియు వ్రాయకుంటిగా)

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ నాగేశ్వరస్వామి • భోగమ్ములనుగొంత
బ్రహ్మలయంబుంట • వలనఁగొంత
గణపీయులొద్విజుల్ • కల్గుటచే.గొంత
కమ్మవార్నివసించు • కతనఁగొంత
దానకర్ణుండను సీ•తారామునింగొంత
ప్రాజ్ఞుఁడు వెత్తైయ్య • వలనఁగొంత
గ్రంథాలయమ్ములు • కల్గుటచేఁగొంత
యూనియనైయుండి • యుంటఁగొంత
గీ॥ భూరియశమును గాంచు చేబ్రోలుపురమ!
అస్మదవధాన మొనరించి • నందువలనఁ
గోవిదజనంబు మెచ్చ యా•కొంతగాని
పూర్ణయశమబ్బె నిపుడు స•మ్ముదముగనుమ!

*ఇనగల్లు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తినామసం॥ చైత్రశుద్ధ ౪ ఆదివారము. ది 14-4-1918

ప్రార్థన.

క॥ శ్రీ వాణీ! నీయుత్సవ
మీవిధమున వైభవమున • నేమొనరింపన్
దావక దాసుల మగు మా
పై వాత్సల్యమ్మునుజూప • వలయునుతల్లీ!

మ॥ నవలల్ నాటకముల్ రచించి కవితా • నైపుణ్యముం గన్న కే
శవరావున్ మరి వేంకటప్పయయు యు • త్సాహమ్మునన్ నేఁడు నా
యవధానమ్మొనరింపఁ జేయుటను ని • న్నర్థించు మా కిందు గౌ
రవముం గూర్పుము సత్కృపాగరిమ దు • ర్గా! దేవి! కాత్యాయనీ!

ప్రారంభము.

భారతయుద్ధము-వడగండ్లవాన.

గీ॥ పైకిఁ జల్లఁగఁ గన్పడి • బహుళకఠిన
మగుచు భీష్మనినాదమ్ము • లతిశయిల్లు
భారతాజి నా వడగండ్ల • వాననిల్వ
కృష్ణుఁడొక్కఁడె తలఁప సం • హిష్ణుఁడయ్యె.

క్రొత్తగొడుగనిచినిగినగొడుగుకొనినతరువాత వానిపరితాపము.

చ॥ అరయఁగ నైతి సొమ్ము వ్యయ • మయ్యెను వర్తకునొద్దఁ గాంచ కే
పారఁబడినాఁడ పెద్దలిఁకఁ • బ్రువ్వగఁడిట్టిగలారలింక యే
సరణిని నచ్చపల్కెదను • జానయు గూడను నవ్వునంచు లో
కొలఁతవహించె తుగింగుగొడు • గుంగొని యొక్కఁడుఁ డింటికేగుచున్

(సమస్య) బంధురబంధురమ్ము రతి బంధురమై తనుబంధకమ్ముగన్

ఉ॥ గంధవతిన్ ధనాంగనను • గాంచి యొకానొకపోఁచికోలు కా
మాంధతఁ జెందికుంది అక • టా సుఖమందక దాఁచు నా ధనం
బింధనమేయటంచు మది • నెంచి ధనమ్మిడి దాని కూడుటన్
(బంధురబంధురమ్ము రతి • బంధురమై తనుబంధకమ్ముగన్)

(సమస్య) పచ్చని రాచిలుకమీఁద పచ్చిక మొలచెన్.

క॥ హెచ్చైనవింతలుగల శ్రీ .
లోచ్చయమునకేగి వింత • లోజను గనఁగా

నచ్చుటఁగల నొకగుహాలోఁ
(బచ్చనిరాచిలుకమీఁదఁ • బద్మిక మొలచెన్.)

ఆంధ్రవాణీ గ్రంథభాండాగారము.

సీ॥ మల్లేశ్వరస్వామి • యెల్లప్పు డిద్దానిఁ
గరుణతోఁ వీక్షింప • గలుగుచుంటఁ
బ్రౌఢి నధ్యక్షుఁడౌ • రత్నాకరము వేంక
టప్పయ్య ప్రేమచే • నరయుచుంటఁ
గార్యదర్శియును సుకవియుఁ గేశవరావు
సతము వృద్ధికిఁ గృషిసల్పుచుంట
భాషాభిమానులౌ • పౌరులుమాసమూ
సమ్మచందాల నొసంగుచుంట
గీ॥ వార్షికోత్సవములఁబ్రాజ్ఞవరులఁబిలిచి
పూజలొనరించుచుంటచే • భూరియశము
నంది యభివృద్ధిఁగనుచుండె • నాంధ్రవాణి
గ్రంథ భాండార మీయినగల్లులోన.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర విభాగము.

మత్తకోకిల॥ సన్నుతమ్ముగ నాంధ్రదేశము • సంపదల్దులదూఁగఁగా
వన్నెవాసికిఁహించివిద్యలఁబ్రౌఢమై విలసిల్లఁగా
నన్నెమో మఱివున్నెమో యిక • నాంధ్రరాష్ట్రవిభాగముల్
గ్రన్ననన్ బొనరించుటే తగుకార్యమంచుఁ దలంచెదన్.

శరత్కాలవర్ణన

మ॥ అవనీనాథులు సర్వదిగ్విజయయాత్రార్థంబు నుత్సాహులౌ
టఁగాలోకింపఁగనౌను; నిర్మలపయోవ్యాప్తిన్ ఝుషుల్ గన్పడున్
ధవళాకారతఁజంద్రచంద్రికలు ప్రోద్యల్లీల భాసిల్లు; ను
త్సవమై యొప్పునుగాదె చూడ్కికి శరత్కాలంబు నీతోత్తమా!

స్వర్గ వైకుంఠ కైలాసము లనఁనేమి? ఎచ్చటనున్నవి?

మ॥ సొరిదిన్ వాక్పతిజీవసృష్టిని నొనర్చున్ సత్యలోకస్థుఁడై
పిరిమన్ శౌరి తదీయపోషణము గావించున్ వికుంఠేశుఁడై
గరిమన్ దల్లయమున్ బొనర్చుశివుడున్ • కైలాసకూటస్థుఁడై
వరుసన్ భాసిలుమూఁడులోకములు దేవస్తుత్యమై ధీమణీ!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ అష్టావధానమ్ము • లాచరించుట యందు
ప్రథముఁడీతఁడె యీ•వరకె మాకు
శతఘంటకవనమ్ము • సల్పునైపుణి యందు
బాల్యమ్ముఁడీతఁడె యీ•వరకె మాకు
సద్గ్రంథములువ్రాయు • సరణియందును గూడఁ
జోరవయ్యెనెంతో యీ•వరకె మాకు
దేశాటనమ్ము ప్ర•తిష్ఠకై చేయంగ
బాహాటమయ్యె యీ•వరకె మాకు
గీ॥ తర్కకౌశలతల దీక్షుఁడీ • దయ దలిర్పఁ
గిరిడియుం కృష్ణుఁ డెలమి • వర్తించునట్లు
అధికమై తిరిని చరియించు • నట్టిమాకు
వేంకటప్ప కేశవరాయ • విహితులార!

సత్కారానంతరముఁ జెప్పినది.

సీ॥ కవికిశోరాదిగ • ఘనమైనబిరుదమ్ము
లందఁగఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
పౌఢులెయనిచాటు • బంగారుపతకముల్
లందగఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
నిరువురమొకచోట • నెలమి నాశుకవిత్వ
మల్లుటఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
నుత్సవమ్ముగ నిట్టు • లూరేగుటయుఁగూడ
నాకమాఁ బ్రథమ మి•య్యదియెమాకు
గీ॥ కౌతుకలన్నియుదీతె మీ•పురమునందు
మీర లిరువురుమైత్రిచే • మెలఁగుచుండి
అస్మదాదులఁ బూజింపఁ • దయ్యెసతము
వేంకటప్ప! కేశవరాయ • విహితులార!

గీ॥ మాదుపుణ్యవశంబున • మాపురంబు| కౌతుక మ్మున గామేశ•రఘుం వచ్చి
E మాంమనంబుల తుల్లాస • మమర జేసి | ధన్యులం జేసియుంట వం•దన మొనర్తు.

ఇనగల్లు,
14-4-18.

—రత్నాకరం వెంకటప్పయ్య.

చుండూరు

(అష్టావధానము) ది 4—6—1918.

ప్రార్థన

ఉ॥ శ్రీరమణీమణీకృపను • జెందినవారికి శారదాపదాం
భోరుహముల్ భజించెదు•వుల్ కవు నేర్చినవారి కున్కియై
భూరియశోవిలాసమునఁ • బొల్చుపురీతిలకంబునైన చుం
డూరునఁ జేయువత్సభ క•నూనజయం బిడుమమ్మ యీశ్వరీ!

మ॥ ఒకవైవాహికపున్నిమిత్తమున నీ•యూరున్ బ్రవేశింప బం
ధుకులోత్తంగులు నవ్వధానమున కు•ద్యోగింప, కాదంచు ప
ల్కక యద్దానిని సేయఁబూని సభ ని•ల్వన్ జాలి నేనిందు తా
వక కారుణ్యసమృద్ధిచే జయము సా•ర్చన్ మ్రొక్కెదన్ శంకరా!

పాపవినాశేశ్వరస్వామి.

సీ॥ సిరుల కావాసమై • చెన్నారు చుండూరు
పురసమీపస్థమై • పరలునట్టి
తుంగభద్రానదీ•తోయంబులను నిత్య
మభిషేకముంగాంచు • విభవమంది
గంగయుఁ గౌరియు • ఘనభక్తియుక్తలై
సతతము న్సేవలు • సలుపుచుండఁ
దనుఁ గొల్చుభక్తుల • దయతోడ రక్షించి
వారికోర్కెల నెర•వేరఁ జేసి

గీ॥ వారణాసిగంగా నదీ•తీరమునను
వెలయు విశ్వేశ్వరస్వామి • విధముగాఁగ
అల్ల పాపవినాశేశుఁ • డనెడునభిధ
వెలఁగుసాంబుం డుమనల రక్షించుఁగాత.

కొడుకులు లేక తుదకు ఈశ్వరుకృపచే సుతుఁడు కల్గి విద్యకు ధనవ్యయమయిన పిదప దత్పుత్రమరణము గలిగిన తల్లిదండ్రుల స్థితి—

చ॥ కొడుకులు లేక లేక శివుఁ•గూర్చి తపంబొనరింప సత్కృపన్
బుడుతనొసంగ సర్వధన•ముల్ వ్యయపెట్టియు విద్య నేర్ప నా
తఁడు మృతిఁ జెందినంతఁ దలి•దండ్రులకయ్యెను దుల్లువచ్చి కొ
ల్లడచినరీతి యింక దర•మా వచియింపఁగ వానిదుస్థితిన్.

(సమస్య) దుగ్ధపయోధిమధ్యమున దుమ్ములురేగె నదేమిచిత్రమో

ఉ॥ ముగ్ధయటంచు నెంచి పరి♦పూర్ణముదమ్మున లక్ష్మిఁ గాంచి సం
స్నిగ్ధమునైన గంధవాడి♦ చేతులఁ దాల్చి మురారి చల్ల సం
దిగ్ధము లేక నిర్జరులె ♦ నెమ్మదిలో వెఱఁగంది రెంచఁగా
(దుగ్ధపయోధిమధ్యమున ♦ దుమ్ములురేగె నదేమిచిత్రమో.)

సిరాబుడ్డియు—కలము.

ఉ॥ దాతలు దానపత్రములు ♦ తద్దయు వ్రాయ సుధోపమానమై
ఘాతకు శిక్ష వ్రాయ యధి♦కారుల యొద్ద హాలాహలంబునై
ఆతతరీతి వాణికృప ♦ నందినవారి కపేక్షణీయమై
భూతిదమౌ మషీరసపు ♦ బుడ్డియు లేఖిని సృష్టకూర్చెడిన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ బంధుగులెల్ల నిండిన స♦భన్ బొరపాటు ఘటింపనీక నా
యందు కృపన్ వహించి విజ♦యమ్ము ఘటించి యశమ్ము నించ నా
నందము జెందినాఁడను మ♦నమ్మున నీపదముల్ భజించినన్
మందుని గూడఁ బ్రాజ్ఞుని నొ♦నర్తువు నిక్కముసమమ్మ పార్వతీ!

పెండ్లిలోఁ జెప్పినవి.

సీ॥ అత్తరుసెంటుల ♦ నమితమ్ముగను దెచ్చి
యిల్లు గుమగుమ జే♦యించినారు
అడిగిన కానుక ♦ కధికమ్ముగ నొసంగి
వియ్యాలవారి మె♦ప్పించినారు
బంధుగులెల్లరు ♦ పరితోషమును వహింప
గౌరవమ్ము లొసర్పఁ♦ గలిగినారు
భక్ష్యములెన్నియో ♦ పలురకమ్ములఁ జేసి
వచ్చుయర్థుఁ దృప్తి♦ పఱచినారు

గీ॥ గ్రుడ్డివారలు కుంటులు ♦ కోరురీతిఁ
గూరనార లన్నంబును ♦ కొఱఁత లేక
పెట్టి వారల సంతోష♦ పెట్టినారు
పెట్టువారింట జరుగు యీ♦ పెండ్లిలోన.

వల్లూరు(గుంటూరుజిల్లా)లో కాళయుక్తిసం॥ వైశాఖశుద్ధ విదియ మ॥ రా॥ శ్రీ॥ చేబ్రోలు సుబ్బయ్యగారి గృహమున వారి కుమారునివివాహసమయమున ఆయన యెద్దఁజెప్పినవి.

సీ॥ అతిదయాశాలి వి•య్యంకుండు చీదెళ్ళ
వీరయ్య యిచ్చోటఁ • గూరుచుండ
ఆప్తబంధువులైన • అక్కయాదిబుధులు
పరిణయమ్మునుగాంచి • ప్రమదమంద
లౌక్యధుర్యుండు వి•లాసాభిరతుఁడు వి
ష్ణుమురాజు తగుకార్య • సరణిఁదెల్ప
నీమీఁది ప్రేమచే • నామోదమునవచ్చి
విహితులెల్లను కడు • వేడ్కఁగనఁగ

గీ॥ మానివాసంబునా భవ•న్మందిరమ్మ
పండితాళి సదస్సునఁ • బ్రబలియుండ
సుతునకువివాహముంజేయు • శోభఁగాంచి
అలరుమయ్య! చేబ్రోలు సు•బ్బయ్యగుప్త!

ఉ॥ హాటకమిచ్చినన్ మణుల•హారమునిచ్చిన భక్తియుంట వే
నూటపదారులిచ్చినను • నూతనచేలములిచ్చియున్న నా
కేటికియంచు నిత్యము ర•మేశునిఁగొల్చెడు నీగురుండునా
కోటయశాస్త్రిగారి కొడు•కు న్నను గాంచుమ సుబ్బయాభిధా!

శ్రీ॥ చీదెళ్ళ వీరయ్యగారిమీఁదఁ జెప్పినవి.

సీ॥ రావించినాడవు • రామయజ్ఞమొనర్చి
ధన్యుఁడైతగుఅప్ప•దాసవిబుధు
వినఁజేసినాడవు • వీనులవిందుగ
వేంకటప్పయగారి • వినుతగాన
మాలించినావు శ•తావధానినగు మ
త్కవితావిలాసినీ•ధాటికొంతఁ
బెట్టించినాడవు • విప్రజనాళికి
మృష్టాన్న మెలమి సం•తుష్టిఁగాఁగ

గీ॥ కొఱంత నేమియు లేక ది•క్కులకునిండెఁ
దావకయశమ్ము పుత్రకో•ద్వాహమునను

అల్ల శ్రీరామచంద్రుని ♦ యనుజులటుల
ననుజవర్గమ్ము కొల్వ వీరయ్యగుప్త!

గీ॥ నిస్తులమ్ముగ నొనరించు ♦ నీదుపుత్రి
పరిణయము కాంచ మూడు కన్నందుపయ్యె
బంధుసంతతితోడ నీభవనమెల్ల
రమ్యమై పొల్చె నేడు వీరయ్యగుప్త!

పెండ్లికుమారునిపై చెప్పినది.

మ॥ అనయంబున్ వినయస్వభావమున నార్యశ్రేణిసేవింపుచున్
నినుసేవింపుచునున్న యర్థిజనమున్ ♦ నిత్యంబు పోషింపుచున్
ధనసంపాదనగూర్చరించుచును మోదంబందుచున్ నేర్పుచే
హనుమయ్యా! సతిం బ్రేమనేలుకొనుమయ్యా మేల్ చిరంజీవివై.

పెండ్లికుమార్తెపై చెప్పినది.

సీ॥ అత్తమామల యాజ్ఞ ♦ నతిభక్తినొనరించి
తలలోనినాల్కవై ♦ తనరుమమ్మ
బంధుజాలముల సంపర్యలంజేసి పూ
సలను దారమువలె ♦ మెలంగుమమ్మ
స్వామిపై ఘనభక్తి ♦ నోములనాసక్తి
బిడ్డలననురక్తిం ♦ బెంచుమమ్మ
పతికి సేవలొనర్చి ♦ ప్రేమదంబు నింపుచు
సంతోషమునం బ్రొద్దు ♦ జరుపుమమ్మ

గీ॥ మీరలిరువురు మైత్రిచే ♦ మెలంగుచుండి
పెద్దవారల సంతోస ♦ పెట్టుడమ్మ
ఆయురారోగ్యభాగ్యమ్ము ♦ లందుడమ్మ
సద్గుణవిశాల! లక్ష్మినరసమ్మ! బాల!

సత్కరించినప్పుడు చెప్పినది.

మ॥ తొలుతన్ మేల్సరిగంచుచేలముల సత్యస్నేహివై యిచ్చి యా
వల స్వర్ణాదిక రౌప్యపూజలొనరింపన్ భూషణంబొంది కా
సుల, రూప్యమ్ముల నిచ్చియుండుటను నిచ్చో నీదుదాతృత్వమున్
బలుకన్ శక్యమె యస్మదాదులకు సుబ్బయ్యా! సుభావోదయా!

చెఱకుపల్లి

(శతావధానము) ది 31- 6- 1918

ప్రార్థన

కాత్యాయనికిన్ బదీయసభలన్ • జేమోద్పులందీయ నా
రుణ్యముచాల్పుచున్ జయములన్ • వాటించుచుండన్ భళీ!
త్యాయనితోడనున్న నిను నే•నర్థింప మీ రిర్వురున్
నం గరుణింపరో కొ్ర జయమున్ • శ్రీబాలకోటీశ్వరా!

ముంబెప్రిముడిజూపి మత్సభను నెంగ్గన్ జేయుదీవంచు ని
వన్మత్సభ త్వత్సమక్షమున నుత్సాహమ్ముగాఁజేయఁగాఁ
గొంటిన్ బరిచిట్టులో మెదా బుధ•స్తోమమ్ము వాటించువా
రిన్ నాకొసగంగదయ్య యనుకం•పన్ బాలకోటీశ్వరా!

గౌయష్ట శతావధానములు గా•వింపంగ మున్నెంతయున్
శపాత్రముమునుండియున్ విహితుఁడౌ • శ్రీరామునింగూడ నే
దోడ్పడి గానిపోవుచుంటినతఁ డే• తేరంగ లేదిప్పుడా
త్రన్మాన్పి జయమ్ము కూర్పవలె నా•కున్ బాలకోటీశ్వరా!

జ్ఞుఁడైన కోదండపాణిగారు
తో నష్టావధానమ్ము • సలుపుమనియు
తి: గని వాంఛించె • శతవధాన
లుగని యుదో బాలకోటీశ్వరుండ!

ప్రారంభము

పుటములురిఘుల్లనెన్ మఘవపుత్రిన వాదశనామసంస్తుతిన్
నరద్ధెవసంగనము • భారతసీయుఁడు ఫల్గుణుండు తా
సనమ్ము కొచ్చి రిపుం గొండనము నాశ మొనర్చుచుండ ను.
నుమునమూని పాండవ వి•తానము సంస్తుతిఁ జేయ వైరిహృ
టములు ఘుల్లనెన్ మఘవ•పుత్రుని వాదశనామ సంస్తుతిన్)

బాలకోటీశ్వరస్వామి.

తం విస్ఫూర్తి నీదుభక్తులు నినున్ • విప్పన్న మాభక్తి నే
కేళొల్పుటఁజేసి నిత్యమును యము•ష్మద్దర్శనంబీయఁగా

వరకారుణ్యత నిప్పురంబున వసిం•పన్ జాలియున్నట్టి నిన్
స్మరియింతున్ దురితాపహమ్మున కుమే•శా! బాలకోటీశ్వరా!

(సమస్య) దుర్వాసునికన్న లేడు ధూర్తుఁడు భువిలో
క॥ ఉర్వీశుఁ డంబరీషుఁడు। సర్వేశుని హరినిఁ గొల్వ • సహనరహితుఁడై
దుర్వాక్కుల నిందించిన। (దుర్వాసునికన్న లేడు•ధూర్తుఁడు భువిలో)

బాలికాపాఠశాలలు.

చ॥ వనితలు విద్య నేర్చి ఋజు•వర్తనులై మగవారిరీతి ధీ
ఘనులయి కీర్తిఁ గాంచమి వ•గన్ మనపాలకు లిప్డు బాలికా
మణులకుఁ బల్లెపల్లెను క్ర•మంబున నిల్పెడి పాఠశాలలన్
గనుగొన వారొనర్పు యుప•కారము సంస్తుతి సేయఁ జెల్లదే!

(సమస్య) కన్నఘనుఁడో భార్యగాదతనికి
ఆ॥ వె॥ చేదిభూమిపాలు • చేఁబట్టు రుక్మిణి
యనుచుదటఁపకుము త్వ•దాత్మలోన
శౌర్యరూపసుగుణ • సంపదలను శౌరి
(కన్నఘనుఁడో భార్య•కాదతనికి)

ప్రస్తుతయుద్ధము.

ఉ॥ వందలు వేలు లక్షలు ప్ర•వాహముగా జనమెల్లఁ జచ్చుటన్
గొంపలమంచె పాలకుల•గుండెలు; ధాన్యము లేక భీకరా
నందము దక్కె పూట కొక•నమ్మను లేక యు పోరాడుచుండె స
మందును ఘోరయుద్ధమిది • యంతము గాంచుట లెన్నఁడో కదా!

నందిమెడలోనిగంట

॥ కటికంతుని వాహనమై। అరయం బ్రివ. ధగణమునకు•నధ్యక్షుండై
వట లెడు నందికి గళమున। నురళిం చెడిగంట మ్రోయు•నోంకారమ్మున్

సీ॥ పదపఙ్క్తి లాలిత్య • పద్ధతిఁ బాడంగ। దండిని వేలుగాఁ • దలఁచువేల
అనవద్య హృద్య ప•దార్థ గౌరవమెంచ। భారవియుని వేరె • పల్కువేల
అసమానల పదుప•మాశయం బదియున్న। కాళిదాసుఁ బెంచు•గణనమేల
మహనీయ వాగ్ఝరి • మాధుర్యమది గ్రోల। బాణుని వేలుగాఁ • బలుక నేల

(సమస్య) చెలువుగ రామలక్ష్మణులుసీతకుతమ్ములు శంభుఁడన్నయున్.

చం॥ అలరుచు గాధినందనుని • యజ్ఞముగాచిన వారలెవ్వ? రే
లలనకు భర్తరాముఁడు? తలంప శశాంకుని వైరులెవ్వ? పా
పల ధరియించు నెవ్వఁ? డలఘల్గునుఁ డేమగు మాధ్రిపట్టికిన్
(చెలువుగ రామలక్ష్మణులు • సీతకు తమ్ములు శంభుఁడన్నయున్)

పంచముఖాంజనేయ స్తవము.

మ॥ తననుం జిత్తములో స్మరించునెడ వి•ద్యాబుద్ధులం గూర్చి నె
మ్మనమందుంగల చింతలెల్లఁ దు్రిటిలో • మాయమ్ముగావించి ద
ర్శనభాగ్యమ్ము నొసంగి యంత్యమున మో•క్షంబిచ్చి రక్షించు దే
వుని శ్రీ పంచముఖాంజనేయుని సతం•బున్ ధ్యానముం జేయుఁడీ.

స్టాండు - ఉత్సాహావృత్తము.

ఎంత తమముగల్గియున్న • నించుకేని కష్టమున్
స్వాంతమందు గల్గనీక • సౌఖ్యదాయకం బగున్
గాంతితోడ వెల్గునట్టి • గ్లాసుగల్గు స్టాండు నీ
వెంతవెలయు నైనఁగొనుమి • యేడ్తెరన్ హితోత్తమా!

(సమస్య) కాపురమేది నీది కపిగా సరిజూపుడి కాపురమ్ముకో.

ఉ॥ లోపములున్న వారు తమ•లోపములన్ గ్రహియింపలేక యా
టోపము జూపి యెంతయును • టొంపు వహించెడు వారిరీతి మా
జూపుడి హైన్యమైనదను•చున్ వచియించెదె! యోజసేయఁగా
(కాపురమేది? నీది; కపి•గా! సరి జూపుడి కాపురంబొకో)

గీ॥ యని సభాస్థాత్ప జనులంద•అధిక ముదము। నొంది నుతియింప సదథాస•మొప్పఁజేసి
తిక్కపురిలోనఁ గోటీశు • నెదుటనీవు। విమతమదనాశ! ప్రాతాప • వేంకటేశ!

ఉ॥ మీ పరిశుంపుసాహితియు • మీ పదవైఖరి మీకవిత్వమున్
మీ సుకుమారకల్పనయు • మీదగు ధారణ నిల్పుకొంటయున్
మీ సవిలాసభాషణముటు • మే మిటుచూడఁగ వేంకటేశుఁడో
యా సుకవీశమౌళి యగు • నందపు తిర్పతియో యనందగున్.

ఉ॥ ఇట్టి శతావధానమున • కీమహనీయుఁడు కర్తయౌట నా
కెట్టి మనఃప్రమోదముల • నేర్పడఁజేసెనో మీరెఱుంగరే
గట్టిగ నేనుజెప్ప మరి • గాఢహృదంతర ప్రేమయుందు రే
పట్టునపైఁగాని కవి•ప్రాఢ్విభాషణముల్ ప్రమాణముల్.

ఇట్లు సుధీజన విధేయుఁడు

ఆకొండి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, అగ్రాసనాధిపతి, గుండ్లపల్లి.

(సమస్య) ఉన్న వాసన వాయునే యుల్లిగడ్డ

గీ॥ గుణవిహీను నిరక్షర◆కుక్షు సుకవి
దూపు సభలోన నుంచుచో ◆ నూరకోను నె
వ్వీల్లి దుండుగాక; సెంటులో◆పల నుంచ
(నున్న వాసన వాయునే ◆ యుల్లిగడ్డ)

రిజిష్ట్రరువారి ఆఫీసు.

సీ॥ బోగముల్ వారిపై ◆ మోహముల్ నుంజెంది
కొంపగోడిని సమ్ముల్ ◆ కొనెడివారు
వృద్ధులై తామింక ◆ పెండ్లిండ్లకై కల్లు
మాంసమ్ములమ్ముల్ దు◆ రాత్మర్గచరులు
సారాయికై పుక్కై ◆ శత సహస్రంబులు
ఋణములు గావించు ◆ హీనమతులు
ఆదాయమును మించి ◆ అధిక వ్యయమ్ముల
నాచరింపంగ నెంచు ◆ నీచమతులు

గీ॥ కానుపించెదరే కాని ◆ కిర్షమునకు
కచ్రిలోనంగగవచ్చు గౌ◆రవపు జనులు
కానుపింపరు సుమ్ము యీ ◆ కాలమునను
వెదకిచూడ రిజిష్ట్రా◆ఫీసులోన.

చలిజ్వరము - ఉత్సాహవృత్తము

ఒక్కదినమునం దుమాని ◆ యొక్కదినము వచ్చుచున్
మిక్కుటముగ వాంతులెపుడు ◆ మేకమీఁటియాటయున్ -
సొక్కఁజేసి మనుజులను కు◆రూపులుగ నొనర్చెడిన్
అక్కటకట చలిని గూడి ◆ నట్టి జ్వరముగల్గినన్.

తిలకము

శా॥ జుట్టుందున్నితి బట్టకట్టితిని బల్ ◆ షోకున్ వహింపంగ నిం
కెట్లో భూషలు కొన్ని దాల్చితిని కా◆నీ లోటుగాం దోచె ని

ఉ॥ శ్రీకరసద్ప్రమేయ పం◆సీరుహనేత్ర సుధాంశునిత్య రా
కాలకితేందుభాతి సుర◆కాండజయావహమై మనోజ్ఞమై
బాలురు పండితుల్ కవు ల◆పారముదమ్మునం దేలియాడంగా
గ్రాలు భవత్కవిత్వము జ◆గన్నుతమౌచును వేంకటేశ్వరా!
ఇట్లు భువనగిరి కోదండపాణి, సబురిజిస్ట్రారు, చెఱుకుపల్లి,

ప్పట్టుంగావున వర్ణముం దెలిపి శో♦భన్ పూర్వకం బెంచి తాఁ
బెట్టెన్ మేల్ తిలకంబు మోమున; నిటుల్ ♦ వీక్షింపఁగా నేగుచున్.

చెఱుకుపల్లి సంత

సీ॥ కుల్లకాయలు దెచ్చి ♦ గుట్టలుగను వైచి
అల్పక్రియమ్మున ♦ కమ్ము వారు
మృత్పాత్రలను తాము ♦ మెండుగఁ దెచ్చి సా
యంతనంబగుదాక ♦ నమ్ము వారు
కాయధాన్యము తెచ్చి ♦ క్షామమ్ముగా నుంట
అధిక క్రియమ్మున ♦ కమ్ము వారు
పలురకమ్ముల మిఠా♦యిలను గావించుచు
బాలుర సంతో♦షపఱచు వారు

గీ॥ పూసలును కుంకుమము పూనమ్మ ♦ దాసరులును
సర్వమ్ముం గొనవచ్చిన ♦ జనము వలన
ఇసుము జల్లిన రాలఁగ ♦ నెడము లేక
పంచముఖులకు వింత చెఱుకు♦పల్లి సంత.

గోపాలస్వామి - మత్తకోకిల

కేళికీలుఁడ వౌచు నందుని♦ గేహమందున బాల్యమం
దాలఁగాచెడి వేళ వేణువు ♦ నంచితమ్ముగ నూదుచున్
పాళిఁ గొల్పితి వెల్లవారికి ♦ నట్టి నిన్మదిఁ గొల్తు గో
పాలదేవ! మదీయపాప ని♦వారణం బొనరింపుమా!

నవరత్నములు

శా॥ నానావేదనికాయ భూషితము శుం♦ద్ధజ్ఞానవిద్యాప్రభా
ధీసోల్లాస సుధీజన ప్రకర ని♦ర్దేశస్ఫురద్వ్యాక్య వి
జ్ఞానానందసుమాధురీ రసము న♦జ్ఞానాంధకారార్యమం
బౌ నీసత్సభ కేగుదెంచిన మహా♦ర్యశ్రేణి నర్చించెదన్.

మ॥ పరసత్వంబును మహోపశాంతియును ♦ నుదంచద్వాగ్విలాసంబునన్
గరముప్పొంగ విపుంగవుండనఁగఁ బ్ర♦ఖ్యాతిన్ మహిం గాంచు నీ
పురుషశ్రేష్ఠు ప్రతాపవంశజా ముఖాం♦భోజాతముం గంటిరే
యరవిందాసనురాణి కాపురము నే♦యన్ భక్తవాత్సల్యయై.

(సమస్య) రాముండంతట రుక్మిణీసతి కరగ్రాహమ్ము చేసె న్వడిన్

శా॥ శ్యామాబ్దప్రతిమానదేహుఁడు సమ♦స్తాధీశుఁడౌ కృష్ణుఁ డు
ద్దామప్రోద్ధిని దుష్టభూపులవడిన్ ♦ దార్మ్రరు గావించి 'తా
నే ముమ్మాటికి నత్ప్రియుం'డనుచు లో♦నెంచంగ్రపన్ గోపికా
(రాముఁ డంతట రుక్మిణీసతి కర♦గ్రాహమ్ము చేసెన్ వడిన్)

ఉ॥ దేవతలెల్ల రక్కసుల ♦ తీండ్రపు బాధలకాగలేక గా
రీవరుతోడ మొఱ్ఱయిడఁ ♦ బ్రేముడిఁదాల్చి ప్రసన్నుఁడయ్యు దే
వాపనదక్షుఁడౌచు మహి♦మాన్వితుఁడైన కుమారుఁగాంచ దై
త్యావళి రూపుమాపి సుర♦లందఱుఁ బ్రోచె నతండు శూరుఁడై.

చంద్రుఁడు—యమధర్మరాజు. ఉపమానము.

సీ॥ జారవృత్తిఁజరించు ♦ జనుల దినాంతమ్ము
నందు వేసటఁబెట్టు ♦ చందురుండు
జారవృత్తిఁజరించు ♦ జనుల ప్రాణాంతమ్ము
నందు వేసటఁబెట్టు ♦ నంతకుండు
స్వైరులైచోరులౌ ♦ జనులను భటదృష్టి
పథమునఁబడఁజేయుఁ ♦ బద్మవైరి
స్వైరులైచోరులౌ ♦ జనులను భటదృష్టి
పథమునఁబడఁజేయుఁ ♦ బాశధారి

గీ॥ రాజొకండౌటచే యమ♦ధర్మరాజొ
కండుగానుంటచే బల్మి♦ఖలులబాధ
వఱచి సత్పథచారులౌ ♦ వారిఁగాంచి
అలరుచుంద్రి శీతాంశుండు ♦ యముఁడు సమత.

చ॥ వేఱుకుపురమ్మునం దధివ♦సించు ధరామరకోటిచే శుభో
త్కరముగఁ గల్పితంబగుచుఁ ♦ గాంచు సభాస్థలిలోన వేంకటే
శ్వరకవిరాజశేఖరుఁడు ♦ భాసిలఁజేసె శతావధానమున్
నిరుపమవాక్చమత్కృతులు ♦ నిల్పి సుధారసధారలేర్పడన్.

శా॥ కష్టల్ బూని సమస్యలిచ్చినను వీ♦క్షన్ దృష్టిసారించి యా
దాక్షిణ్యంబునకించుకేని వగజెం♦దంబోక పూరించుచున్
సాక్షాత్కారమొనర్చు వాణి మది స♦ర్వాంశంబు ధ్యానించుచున్
దీక్షంబూనిన వేంకటేశ్వరుని కెం♦దే సాటివారుందురే?

పోలేరమ్మ

సీ॥ ఆటలమ్మయు మాకు నలముట లేకుండ। కారుణ్యమున మమ్ము కావుమమ్మ
తడపర యనురోగ•దశవహింపఁగనీక ,, ,,
వంచల నెడివ్యాధి • వశముగాకుండంగ ,, ,,
కలరా యనెడి భయం•కరజాడ్యమును లేక ,, ,,

గీ॥ భూరికృపతోడ నీవు మ•మ్ములను సతము
కాంచితివి కాంచుచున్నావు • కాంచగలవ
టంచు కేల్మోడ్చుచుండెద • మధికభక్తి
లిప్పలిడుకల్పవల్లి! పో•లేరుతల్లి!

(సమస్య) శశివల్లీల వెలింగె తారకలు భాస్వద్బింబమధ్యంబునన్.

శా॥ విశ్వంబెల్ల సృజించు ధాత యొకత•స్విన్ రూప లావణ్యశో
భాశ్రీయసమైన లీల సృజియిం•పన్ వక్త్రబింబంబునం
దైశ్వర్య ప్రదమౌచు తారకలు శో•భాయత్తమై యుండుటన్
(శశివల్లీల వెలింగె తారకలు భా•స్వద్బింబ మధ్యంబునన్)

(సమస్య) ఆకాశము కఱచె నక్క అమరులు మెచ్చన్.

కం॥ ఆకాంద్రవేయు లడుగఁగ।పేఁక సుధాపాత్రి కుశల•వేయిమెఖగమున్
పాకారిదానిఁగొనఫణు।(లాకాశముగఱచె నక్క!•అమరులు మెచ్చన్)

జడతలక్షణము

గీ॥ కార్య నిర్వాహకాసక్తి • కలుగకుంట
బుద్ధియందు వికాసమ్ము • పొడలకుంట
నిద్ర,యలసట, మాంద్యమ్ము • నిరతముంట
జడతలక్షణమై యొప్పు • సత్కవీంద్ర!

సీ॥ మోమోట మనుమాట • మామాట గాదంచు। నిచ్చవచ్చు సమస్య • లిచ్చువారు
ఏబాటఁబోయిన • నీబాపఁ డదలునో। ఆబాట కేసుమద • మనెడివారు
ఏచోటఁ గృతిలోనఁ • దోఁచక యుండునో। ఆచోటు కేసుకుద•మనెడివారు
ఏవంక నవధాని•ప్రావీణ్య మడఁగునో।ఆవంకఁ బోయెద • మనెడివారు
గీ॥ వివిధ విధముల నవధాని • వేఱువేఱఁ। బృచ్ఛకులు గొంద రీ సభ•నిచ్చవచ్చు
నట్టులడిగిన ప్రశ్నల • కన్నిటికిని। నుత్తరంబుల నందిచ్చె • యుక్తిమీర.

(సమస్య) ఏతపుకొమ్మమీఁద నొకయేనుఁగు సింగము వేటలాడఁగన్.

ఉ॥ ఆతతరీతి వైరమున ◆ నయ్యవి యొక్కెడఁ జేరియున్నచోఁ
  నేతరినైన తాము కల ◆ హించునుగాక వనమ్మునందు; నీ
  చేతము సంభ్రమించెనో యి ◆ సీ కలఁగంటివో లేక కంటివో
  (ఏతపుకొమ్మమీఁద నొక ◆ యేనుఁగుసింగము వేఁటలాడఁగన్.)

ఉ॥ ఇన్నిటి కొక్కమాట వచి ◆ యించెద నీవిఁదొలంగ నెంచువాఁ
  డెన్నికలోనఁ దన్నునుఁ ◆ యింపఁగవచ్చి విలాసవైఖరిన్
  బన్నగడల్ దురంతగుణ ◆ భావములుం గననిచ్చి యంతటన్
  గ్రన్ననఁ దేచి కేల్మొగిచి ◆ కాదని తిన్నని సున్నఁజుట్టెనున్.

సీ॥ గోపాలరత్నంబు ◆ ప్రాపుజెన్నలరార । నీపాలకరుణను ◆ నెఱపుగాక
  అనువంద నీదు జి ◆ హ్వాగ్రంబునందున్న । నలువరాణియు సదా ◆ నిలుచుగాక
  వివిధదేశములందు ◆ నవధానములు సల్పి । నీకీర్తి దిశలెల్ల ◆ నెగడుగాక
  కమనీయ సౌందర్య ◆ గాత్రంబువహియించి । రేబవళ్ళును తేజ ◆ రిల్లుగాక

గీ॥ సిరియు శోభనమెప్పుడు ◆ జెందుకాక । చిరతరాయుష్యవంతమై ◆ చెలఁగుగాక
  పుత్రపౌత్ర కళత్ర స ◆ న్మిత్రవితతి । అంతకంతకు నభివృద్ధి ◆ నందుగాక.

ఉ॥ ముం దొక పండితుం డిచట ◆ మోదమునన్ సభ వేగఁగూర్చియున్
  బందుగులున్ సుహృజ్జనులు ◆ బల్మరు విస్మయమందుచుండఁగా
  కొందఱమందు డెందమునఁ ◆ గూర్చుడుపట్టు విశేషకాలమున్
  సందియమున్ గనంబడఁగఁ ◆ జాచెనుబో వివిధావధానమున్.

ఉ॥ ఆ యవధానవైఖరుల ◆ నారసి యీయవధానముం దులం
  దోఁపియుచు తూచఁబోవఁ గనఁ ◆ బోఁచెడు బెండులు కొండలం బలెన్
  న్యాయము కొద్దిగొప్పలను ◆ నల్పపరీక్ష నొనర్చి పంచెఁబో
  పేరుని నిమ్మహాసుహృ క ◆ వీశ్వరు జిహ్వపయిన్ వసింపఁగన్.

ఇట్లు సుధీజనవిధేయుఁడు,
చెఱుకుపల్లి వేంకటకృష్ణయ్య,
అసిస్టెంటు కరణం.

చెఱుకుపల్లి,
31—6—1918.

ది 28—10—1918. నర్సాపురములో శ్రీ కొప్పర్తి యజ్ఞన్న గారికి రావుసాహెబు బిరుదు నిచ్చుసమయమున శ్రీ క్యాంపుబెల్ కలెక్టరువారి సభలో చెప్పినవి.

ఉ॥ ధీపటిమమ్ము కూర్చియును దేశములెల్లఁ జరింపఁజేసి మా
ప్రాపయి తోడునీడయయి బాయకమమ్ములఁ బ్రోచుచుండి యే
దోపగిదిన్ యశమ్మునకుఁ దోవను జూపుచు నేఁటికిట్లు న
ర్సాపురిఁ జేర్చియుండిన విశారద శారదఁ గొల్తు మాత్మలన్.

ఉ॥ సందియ మేమిలేక విలసద్గతి విష్ణునియంశచేత మా
బందరుమండలమ్మునను భవ్యకలక్టరువై చెలంగు నీ
ముందర నేఁడు మా కవనమున్ వినుపింప నగణ్యమైన యా
నందము కాదె క్యాంపుబెలునామ ప్రసిద్ధ మహాశయాగ్రణీ!

చ॥ తమరు ననుజ్ఞనీయఁగ ముదమ్మునఁ గోరెదమిప్డు తొల్లి యాం
గ్లమునను షేక్స్పియర్ మొదలుగాఁ గల సత్కవులున్న రీతి యాం
ధ్రమునను సత్కవిత్వము కరమ్ము ముదమ్మునఁ జెప్పనేర్చి మీ
సముఖత నిల్వఁగంటిమి ప్రశస్తతనమ్ముగ కల్కెటర్ ప్రభూ!

ఉ॥ నూతనులంచు నెంచుచు మనోజ్ఞకవిత్వము కాదటంచు మీ
చేతములన్ దలంపకుఁడు చేడియతో తొలినాఁటి వాక్యముల్
ప్రీతివహింపఁ జేయక యె వెక్కసమౌనొకొ అట్లె మత్కవి
త్వాతిశయమ్ము నూత్నమయి నందున లోపము లేదొ కింతయున్.

శా॥ సత్యాసత్య విచక్షణక్షమత విశ్వాసమ్ము లేకుండుటన్
వ్యత్యాసమ్ముగ యోజనల్ సలుపు నెవ్వారైన మా యీసభన్
నిత్యానందము లేదు పొమ్మనిన మన్నింపంగ మా కెట్టులౌ
ప్రత్యక్షమ్మునఁ జూడఁగావలయు మత్ప్రావీణ్యగాంభీర్యముల్.

ఉ॥ కీర్తిగడింప వచ్చును నొకించుక, కాని ధనాఢ్యులైన భూ
భర్తలకైనఁ బొందఁగ లభమ్మును శక్యముగాని బిర్దునై
వర్తిల 'రావుసాహె'బని పాలకు లిత్తరి నిచ్చిరా యొ కొ
ప్పర్తికులాబ్ధిచంద్రుఁడయి భాసిలు యజ్ఞనమూర్తిగారికిన్.

ఆశుకవిత్వమునందు ప్రఖ్యాతివహించిన రామేశ్వరకవులు సభికులెల్లరు విస్మయానంద పరవశులగునట్లు ఒకరితరువాత నొకరు లెక్కకుమించిన పద్యరత్నముల సభికుల శ్రవణభూషల నొనర్చిరి. —4వ తేదీ నవంబరు సోమవారం 1918 ఆంధ్రపత్రిక.

*మొగలితుర్తి

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి ఆశ్వయుజబహుళ ద్వాదశి గురువారం 31-10-1918.

ప్రార్థన

ఉ॥ పౌనని యెల్లవారు కొని • యాడఁగఁబల్లెలఁ బట్టణంబులన్
బూనువధాన సత్సభలఁ • బ్రోచితివైనను నేఁడు రాజసం
స్థానమునం బొనర్పుటకు • సాహసమూనిన యట్టివార మ
మ్మా! నిపుణమ్ము మాకొసఁగు • మా మము బ్రోవుము! వాగ్వధూమణీ!

ఉ॥ నాటికి నాటికిన్ విబుధ • నాయకులన్ దనియించునట్టి వా
క్పాటవమిచ్చి నేఁడు మహీ • కాంతుని సత్సభలోన నిల్పినన్
ఓటమిఁ గల్గనీయక జ • యోన్నతి మాకు ఘటింపుమంచు ము
మ్మాటికి నింకనిన్ను బ్రతి • గూలుట మానము బ్రోవు మంబికా!

ప్రారంభము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు

గీ॥ విఘ్నములడంచి రక్షించు • వేల్పు వనుచు। స్వర్ణదీపార్వతుల ముద్దు •
పట్టివనుచు। భక్తజనులకు నిక్కకల్పకమ వనుచు। వినుతిఁ గావింతుఁ
బ్రోవు మో • విఘ్నరాజ!॥

జార్జి - మేరీ.

సీ॥ అర్కబింబం బెప్పు • డస్తమింపఁగరాని
క్ష్మాపాలన మొనర్పు • చక్రవర్తి
ఆంగ్లేయులట్టుల • హైందవులనుగూడ
సమభావమునఁ జూచు • చక్రవర్తి
మనదేశమునకు స • మ్మతివచ్చి ఢిల్లిని
సామ్రాజ్యపతియైన • చక్రవర్తి
గణన కమేయమౌ • కరణిని మనకెప్డు
సౌఖ్యమ్ము లొడఁగూర్పు • చక్రవర్తి

గీ॥ కవిత తెలుఁగుల రామేశ • కవులెయొదుట। నంతిసమ్మునఁ జెప్ప నా • స్వాంతమందు
దలఁచివాఁడను గాన ని • ద్రానిలోన। తప్పులనుమాని యొప్పుల • దలఁపుఁడయ్య.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వర సు • ధీవరు లాది నొనర్చినార ల
ట్లుచుపుగ నేఁడు మీరిట ప్ర • బోధము నగ్గదఁ జేకరీతిగా

గీ॥ కమలయును వాణి రూపమే•కమ్మ గాఁగ। మేరి రాణిగ భువిని జ•న్మిం
చె ననఁగ । చెలఁగు మేరినిఁగూడి సు•శీవహించి । సౌఖ్యమొందుత!
శ్రీజార్జి • చక్రవర్తి॥

గోపాలస్వామి

చ॥ సకలము త్వన్మహత్వమున • సంభవమాటయు వృద్ధిఁబొందుటల్
వికలతఁగల్గు భక్తులాగి • వేఁడినయంతనె బ్రోచుచుండుటల్
సుకముల కాటపట్టగుచు • శోభిల నీపురిఁ జేయునిన్ను ను
త్సుకతను గొల్తు మో మొగలి•తుర్తి పుర ధిప! గోపబాలకా!

(సమస్య) తల్లికి మగఁడౌటకన్న ధన్యతఁగలదే.

కం॥ ఉల్లము రంజిలనేయుచు।వల్లభునకుసాయపడుచు•వర్తిలుచునగన్
వెల్లుగ సుఖియిడు సుగుణను (తల్లికి మగఁడౌటకన్న • ధన్యతఁగలదే)

ఆంజనేయుఁడు- మత్తకోకిల

వారిధి న్నిజ శక్తిచే నొక • పల్వలంబుగదాటి త
త్తీరముంగని లంకలోఁగల • దేవి జానకిఁ గాంచియున్
శ్రీరఘూత్తము శంకదీర్చి య•నేకరీతుల సాయ మే
పార రామునికిం బొనర్చిన • యాంజనేయు నుతించెదన్.

(సమస్య) అడుసు తొక్కఁగనేల కాల్గడుగనేల?

గీ॥ అర్థఘటికా సుఖమ్మున • కాసఁజెంది।కులటలంగూడి వ్యాధుల •
నలయ నేల! వైద్యులనుజేరి పలుపాట్లు•పడఁగనేల? (అడుసు దొక్కఁ
గనేల కా•ల్గడుగనేల?)

మొగలితుర్తి పురవర్ణన

శా॥ శ్రీరాజన్యుల వాసభూమియయి వా•సింగాంచి యీనాటికిన్
శూరుల్ పూర్వుల సచ్చరిత్రముల ని•చ్చోచ్చాటు చిహ్నంబు లెం
తే రాజిల్లెడు కేతకీపురి సదా • దృక్పర్వమై యొప్పదే
శ్రీ రాజా నరసింహ భూపతులు వా•సిన్ వాసముం జేయుటన్.

శాసిలి రివధానమును • సంతసమాటను వారు మీరాసన్
అరయగ మాకు మాన్యులని • యూర్త్కొ దలంచితిమా యొ తృరికా.

అవధానము జరుగు స్కూలు.

సీ॥ ప్రాకారములతోడ ♦ పరిఢవిల్లెడి పూల
తీవెల యందంబు ♦ తెలుపఁదరమె
తళతళమనెడు కాంతులనీను భిత్తికా
పంక్తుల చెల్వంబు ♦ పల్కఁదరమె
ద్వారగవాక్షముల్ ♦ తఱచౌట వాయుప్ర
చార సౌఖ్యంబును ♦ చాటఁగలమె
బల్లలు కుర్చీలు ♦ పటములు బహుళమై
కూర్చు మోదమ్ము పల్కుటకు వశమె

గీ॥ మావధానంబు వీక్షింప ♦ మక్కువమెయి| బంధువులతోడ పండిత♦వరులతోడ| అప్పల నృసింహభూపతి ♦ యరుగుదెంచ| నేఁటి స్కూలు వైభవము వర్ణించనగునె?

రాజాగారి గృహము

సీ॥ ప్రాకార వేష్టిత ♦ ప్రాభవంబై యందు
గున్న మామిళ్ళచే ♦ చెన్ను దనరి
గమగమ యనుతావి ♦ కడలెల్ల పఱవంగ
పుష్పాల తోటల ♦ పొల్పుఁజెంది
పల్కు పల్కులనెల్ల ♦ వడిపల్కనేర్చిన
శుకసంతతులతోడ ♦ శోభఁదాల్చి
కనుసన్నలనె పనుల్ ♦ గావించు దాసీజ
నంబు కిక్కిరియంగ ♦ దంబు మీరి

గీ॥ భళీ! పితామహ వైకుంఠ ♦ భర్గసభల| ననుకరించుచు బహుళచో♦ద్యమ్మునగుచు| లలితమగుచు 'శ్రీకృష్ణ వి♦లాస'మన దనరెను శ్రీనార సింహరాణ్మందిరమ్ము.

ప్రాఁకు దేనియల్ మధుప♦ముల్ దమిఁదీఱఁగఁద్రాగునట్లుగా
మేఁగు ముద్దుమాటలకు ♦ మీరలొఁకర్పడి యీయవధానసుం
జాల ముదమ్మునం జదివి ♦ సంతసమొందిరి యీపురంబునన్
బాలురు బాలికామణులు ♦ పండితవర్యులు రాజపుత్రులున్.

గీ. ఖ్యాతిఁగాంచిన రామేశ♦కవులు నేఁడు| పూజితంబైన యవధాన♦మును బొనర్చెఁ
గాన సంతోషపెట్టఁగ ♦ గలమె వారి| నైన శక్తిని నాలుపో ♦ గనుట వినరె?

మలపాక పేరిశాస్త్రి, ఆస్థాన సిద్ధాంతి, పెంగలితుర్తి.

ఈపురబాలికాపాఠశాల

సీ॥ బోధనాశక్తిని ♦ ముక్కాకలను దీటి
తగిన ప్రధానబో♦ధకుఁడు దనర
సత్కాశాంతుతులౌచు♦సన్నుతిఁ గనఁజాలి
దక్షులై యితర బో♦ధకులు మెఱయఁ
బుట భేదనములోని ♦ భూరి ధనాఢ్యులు
దీనివృద్ధికిఁ గాంక్షఁ ♦ బూనుచుండ
ప్రతిమాస మరుదెంచి ♦ పాఠశోద్యోగియు
లరసి పెంపొందింప ♦ నలరుచుండ

గీ॥ అపరవాణీస్వరూపలై ♦ యలరునట్టి బాలికలువచ్చి విద్యల♦ప్రీతి నంబు బడయు యీ పురిబాలికా♦పాఠశాల నోముమీ కృపఁజూపివా♦ణీ!మదంబ!

శ్రీ కాకర్లపూడి అప్పలనరసింహరాజుగారు తమ మందిరమునకు మమ్ము సత్కరించు తరిని శ్రీరాజాగారికోరికపై నొకచిత్తరువును గూర్చి చెప్పినది.

మ॥ ఒక హస్తంబది సంతసించితిమి నో♦ హోయంచు వాకొంట, వే
రొకహస్తంబది యీవిచూపుటకునై ♦ యున్నాగమే యంటయై
ప్రకటంబయ్యె భవన్మనోగతము చి♦త్రంబైన జంత్రమ్ము చే
సకలామోదముగాఁగ నిత్తరిని రా♦జా నారసింహప్రభూ!

మ॥ అరయం దిర్పతివేంకటేశ్వర వధా♦నా ప్తిక్ స్మృతిం గల్గఁగా
యిరువై నాలుగువత్సరమ్ములకు నేఁ♦ డే తెంచి రామేశ్వరల్
గరిమం జేసిన యీ వధానమిఁక వి♦ఖ్యాతమ్ము గానొప్పదే
సరసాగ్రేసరులార! సత్కవుల చ♦ర్చల్ శ్రీ మొగల్తుర్తినిక్.

శా॥ రాజా అప్పలనాగసింహ బహదూర్ ♦ రంజిల్లగా వచ్చుటే
వ్యాజప్రేమ పురినివాసులు వధా♦నాత్కంఠ్యతం జేరుటల్
తేజస్స్ఫూర్తులె పంగ నీ మొగలితు♦ర్తిక్ సత్కవిశాసులౌ
మీ జంటల్ హరిప్రోచు సోదరత రా♦మేశాఖ్యతల్ వర్ధిలల్.

గీ॥ ఎలమి శాఖాభిమానమొ♦కించుకేః । పాటిసేయక స్నేహభా♦వంబు చేత
సోదరులవంగనుండుట ♦ చూడఁజూడ । వైదిక నియోగివైరముల్ ♦ బాసిపోయె.

గీ॥ ఎఱిగిఁ యెఱుంగకో నిచ్చితి । మరయం బ్రశ్నంబు లిటుల ♦ నవధానమునక్
సగఖుగొనకుండు డంచున । మతిమతి ప్రార్థించుచుంటి ♦ మాన్యుల మిమ్ముల్.

నారపరాజు సీతారామయ్య, కరణం, మొగలితుర్తి.

*పెంటపాడు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి సం॥ పుష్య శుద్ధ ఏకాదశి ఆదివారం (12-1-1919)

ప్రార్థన.

శా॥ శ్రీమంతుల్ సుకవుల్ బుధుల్ గలిగివా ♦ సిం జెందఁగాఁ జాలి యు
ద్దామంబైతగు పెంటపాటిని సభం ♦ గావింపఁగా నిత్తరిన్
ఆమోదమ్మునఁ జేరియుంట మహనీయంబైన యుష్మత్కృపన్
మామీఁదం గనఁజేసి మాకు జయమిమ్మా తల్లి! కాత్యాయనీ!

శా॥ అప్పారాయ సుధీవతంసుఁడును శేషాచార్య ధీవర్యుఁడున్
యిప్పట్లన్ సభ సేయఁ గోరుట నిటన్ ♦ హేరాళమౌ కైతనున్
జెప్పన్ మమ్ముకృపం గనందగును; నిన్ ♦ సేవించువారల్ సభన్
మెప్పుం జెందుటకేని చిత్రమగు వాణీ! భక్తసంరక్షిణీ!

ప్రారంభము.

కోపము మంచిది.

ఉ॥ పాపుల దుర్మదాంధులను ♦ బాపి జగమ్మును రక్షసేయఁగా
లోపము లున్న చోటు లవ ♦ లోకనముం బొనరించి దండమున్
జూపఁగ, సత్యధర్మ పరి ♦ శోధనఁ జేయఁగ, జ్ఞానహీనమౌ
కోపముగాక ధర్మమగు ♦ కోపముదాల్పఁగ శ్రేయమౌ జుమీ.

(సమస్య) ఈశనిభార్యమీఁపముల కింతనిదానమెలెక్కపెట్టఁగన్.

ఉ॥ ఆశ సుయోధనుండు భవ ♦ వర్ధ మహీతలమీఁక సర్వమౌ
పోశనముం గొనందలప ♦ భూరిబలాఢ్యులరయ్యమీఁక ల
ల్లాశకుఁబోక పట్టణము ♦ లైదిటఁగోరితి వంట! ధర్మజా!
(ఈశనిభార్య! మీఁపముల ♦ కింత నిదానమె లెక్కపెట్టఁగన్)

(సమస్య) భల్లునతెల్లవారెనన భానుఁడు పొల్చెను పశ్చిమాద్రిపై.

ఉ॥ మిల్లులు కూయఁగాఁ దొడఁగె ♦ మీరలు లెండని వారివార లున్
తల్లులు మేలుకొల్పుటలు ♦ తద్దయుయారవులోఁ జెలంగఁగా
నెల్లరు ప్రొద్దుగుంకెనని ♦ యిచ్చటివారనఁగా క్రమంబునన్
(భల్లున తెల్లవారెనన ♦ భానుడుపొల్చెను పశ్చిమాద్రిపై)

ప్రస్తుత యుద్ధము వలని లాభములు

ఉ॥ ఏచినజర్మనీ నివహ ♦ మెల్లవశింపఁగఁ జేయుపట్ల మై
దాఁచక యాంగిలేయులకు ♦ తద్దయుసాయము జేసియుంట నం

కోచము లేక రాజు మనకుఁ దయసేయు స్వారాజ్య మందు రీ
యోచన నిక్కమేని ఫల మొందమె యుద్ధముచేత ధీమణీ!

శివ కేశవుల కభేదము-శ్లేష

క॥ గిరిధరుని భుజగ సంగతు।నరయఁ ద్రిలోకముల నేలునట్టిమహాత్ముఁ
దరణి శశినేత్రు ముని సం।స్మరణీయు ననంతు నేను మాధవుదలఁతుఁ.

బ్రాహ్మణేతరోద్యమము.

మ॥ కలకాలమ్మనుండి బ్రాహ్మణులు సఖ్యంబూని శూద్రాళితోఁ
జెలఁగం గొందఱు నూతనోద్యమములఁ సృష్టించి వైరమ్ములం
గలుగంజేసిరి దాన నిర్వురకు సౌఖ్యం బేమియుఁ లేక వ
ర్తిలగాఁ జొచ్చిరి దేశదుస్థితికి వీరే మూలమై యెప్పుఁగఁ.

(సమస్య) స్మరాలయమ్ము మూతువా సమర్త పెండ్లికూఁతురా!
ధరామరేంద్రులెల్ల శంభు దర్శనం బొనర్పఁగాఁ
గరమ్ము భక్తితోడ వచ్చి కాచియుండి రిచ్చటఁ
హరార్చకా! యిదేమి చోద్యమౌనొకో యిటుల్ జిత
(స్మరాలయమ్ము మూతువా సమర్త పెండ్లికూఁతురా)

త్సహోధ్యాయుఁ యగు శ్రీరామకవి తానొక్కఁడే 'సిద్ధాంతము' గ్రామము
లో నవధాన మొనర్చెను. ఒక్క సమస్యమాత్రము జ్ఞాపకముకలదు:—

చ॥ ఇది యొక పెండ్లికార్యమె మఱేమి శుభావహ ముండె నింట నో
ముదితరో! కట్టఁబెట్టఁ, బెడమూర్ఖమె చుట్టఁపుఁ జూపువచ్చుటం
గొడువఁగ నెంచునే పసుపుకుంకుమ తోడుత నిచ్చితేని యా
(మదగజయానరుఁ రవిక మాత్రమెచాలును చీరయేటికిఁ)

ఇటులే మే ముభయుల పతిబాల్యమున పెదనందిపాటిలో అష్టావధాన
మొనర్చితిమి. రికార్డులేదు. అప్పుడు "దేశాభిమానిపత్రిక" లో బ్రచురింపఁ
బడిన మాయవధానములోని యొకపద్యముమాత్రము జ్ఞాపకముకలదు.

పురుషవిరహము

చ॥ అకట! తలంపఁ బ్రాణపదమైన సుశీలనుబాసి యొంటినై
యిఁక నిముసంబు నిల్వఁగల నే విధి కెందుల కిట్టిబుద్ధి కా
ముగులగు చాలయాయువును పోయెను; పోసిన పోయెనీ! సదా
సకియను గూర్చునుండెడు ప్రజాపతి ధర్మమనన్యుఁ డెట్లగుఁ.

N.B. ఇట్టులే యింక మఱికొన్ని కలవు.

అత్తిలి

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి నామ సం॥ పుష్యశుద్ధ ౧౩ మంగళవారము (14-1-1919)

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీవనితా కృపాకలనఁ • జెన్నలరారెడు వారలెల్ల సం
భావితలీల మామకసభం దిలకింపఁగఁ గోరియుంటఁ బ్రి
జ్ఞావిభవంబు జూపుటకు • సత్సభ సేయఁగఁబూనినార మం
బా! విధిరాణి! వాణి! విజయమ్మొనఁగూర్పుమి యత్తిలిన్ సభన్.

ఉ॥ ఎన్నిదినంబు లీపగిది • నేముచరింపఁగ జాతకంబులో
నున్నదొ యంతకాల మిటు • నుత్సుకతం జరియించుచుండఁ బే
రెన్నికఁ గాంచఁజేయుచు నహీనకృపన్ మముఁగాంచుమమ్మ ని
న్నున్ నిరతమ్ము గొల్చెద మనూనపు భక్తిని శంభురాణిరో!

ప్రారంభము

సూర్యాస్తమయము.

క॥ నళినమ్ములు ముకుళించెను। పులుఁగులు తమతమ కులాయములకుం జేరెన్
కిలులెల్ల బయలు వెడలిరి। మెలమెల్లన; భానుఁ డస్తమించిన వేళన్.

పౌర్ణమినాటి చంద్రుఁడు

గీ॥ కలువలు వెలుంగ పండువెన్నెలలు గాయ। జారచోరుల బింకముల్ •
సడలిపోవ। గాంతియుతుఁడౌచు షోడశకళలతోడఁ। గుముద
బాంధవుఁ డొప్పు పౌర్ణమిదినంబు॥

లక్ష్మీవర్ణన.

ఉ॥ ఏమనుజుండు నీకృప వహింపఁగఁజాలునొ యాతఁడే మహా
ధీమహితుండు సజ్జనుఁడు • ధీరుఁ డుదారుఁడు సత్కులీనుఁడున్
నామకుఁ డర్థికల్పుఁడు జనప్రియుఁడౌచు యశమ్ము గాంచుటన్
శ్రీమహిళాలలామ! నతి • నేయఁదరమ్మె భవన్మహత్త్వమున్.

CERTIFICATE.

The public of Attili assembled at a meeting held on 14—1—1919 hereby certify to the splendid intellectual feats peformed in the course of అష్టావధానము by కవికిశోర రామేశ్వర కవులు of Guntur District.

అత్తిలి,
14—1—1919.

PANDIT VADULA VENKATARAMAYYA,
T. MALLAVAJHAL B. A. SUB-REGISTRAR.

సర్వే రాయి

సీ॥ ఇరువురు కలహింప • నిది న్యాయమని చెప్పఁ
గలిగిన ధర్మాధి•కారి యనఁగ
తనపొలమ్మును గాంచఁ • జను దెంచు రైతు చ
య్యన నధిష్ఠించు నా•సన మనంగ
సస్యమ్ము దృష్టిదో•షమ్ము పొల్లాకుండఁ
బొలుపార నుంచిన • బొమ్మ యనఁగ
క్షేత్ర విభజనము • జేసెడి వారల
కరయంగ ముంజేతి • యద్దమనఁగ
గీ॥ మన ప్రభుత్వమ్ము వారిచే • మనకు నొసఁగఁ
బడి పొలమ్ములఁ గాచు దే•వత యనంగఁ
బొలము గట్టులఁ బంతలఁ • బొలుచు నట్టి
సర్వే రాయిని నుతియింపఁ • జనదె యార్య!

పుత్రశోకము.

సీ॥ నవమాసములు మోసి • నవసి యెట్టెట్టులో
కన్న తల్లికి శోక మ•గ్గలము గాఁగ
పుట్టిన దాదిగా•ముద్దాడి పెంచిన
జనకుని చింత దుః•స్సహము గాఁగ
నొకకంచమున మెక్కి • యొకమంచమునఁ బండి
నట్టి సోదరులు వి•హ్వలులు గాఁగ
నూతనమ్ముగ వచ్చి • ప్రీతిఁ గొల్చెడు నాతి
పరువమ్ము బొగ్గుల•పాలు గాఁగ
గీ॥ విద్దెలను నేర్చి ప్రాజ్ఞుఁడై • వెలయు నొకఁడు
దుఃఖమున మాడు కాళ్ళ ము•దుసళ్లైన
తల్లిదండ్రుల ముంచి యా • ధరణిఁ బాసె
దైవఘటనము లెట్టివో • తరము తెలియ.

ఐరోపాయుద్ధము - భారతయుద్ధము పోలిక.

చం॥ పదుగురు రాజు లేకమయి • వచ్చుట సైన్యము లెల్లఁ జచ్చుటల్
వదలఁగరాని బంధువుల•ప్రాణము లూడుట లక్ష్మి పోవుటల్

మదిగణియింప రెండును సమానమె యైనను వత్సరంబు లీ
కదనము తీరకుంట నధికంబన నొప్పును భారతాజికిన్.

(సమస్య) క్షత్రియులన గగనమందు ఘనతవహించెన్.

క॥ రాత్రులందళతళమనుచును।జితయుగా దక్షసుతలు చెలువొప్పఁగఁదా
మైత్రి నిరువదేడయి న।(క్షత్రి)ములన గగనమందు ఘనతవహించెన్)

శ్రీయుత పోలవరము శోభనాద్రిరావుగారు, కొలకలూరు.

చ॥ చదివినవార లాపయిరసజ్ఞులు గల్గిన వారలంచు నిం
పొదవఁగనేఁటి కీ కొలకలూరికి వచ్చితి, మొక్కరైన మా
చదు వది యెట్టిదో యెఱుఁగుసంగతిలేక సభం బొనర్పఁగాఁ
బదుగురు రారటం చొక నెపంబున మాసభ సేయరైరిగా.

మ॥ కవితావంశమునన్ జనించి మిపులన్ ఖ్యాతిన్ విడంబించి స
త్కవియుగ్మం బరుదేఱఁ గాదనుచు పంక్కంగా రసంజో౯ నె మీ
భవనంబందున మిత్రులం బిలిచి శుంభల్లీల మావిద్య నుం
త విలోకింపుము నీకె సద్యశము నిం చన్ శోభనాద్ర్యాహ్వయా!

మ॥ సతమున్ మా కవితా విలాసినియుఁ బాజ్ఞశ్రేణిచునుమ్మందు నం
చితరీతిన్ నటియించుఁగాని యొరునిం జెల్వొప్పనీక్షింప దా
యత భూమీంద్రులమంచుఁ దుష్ప్రపడు విద్యాశూన్యమ్ముత్తంబు నం
స్థితరండాస్తన వైఖరిన్ గనును గాదా? శోభనాద్ర్యాహ్వయా.

గీ॥ తమరు రసికులటంచును దలఁచినాము! తిరిగి వారిని పిలఁ బ్రా
ర్థింపఁ జాల । మాజ్ఞ నిడినచో సభను సేయంగలాన । పూంగవ్యజన
గేయ! శ్రీశోభనాద్రిరాయ!

క॥ మీకును మాకును బురికిని।నేకరణిని నైన యశమునింపఁ దలంపన్
యీకార్యమునెఱవేర్పుము।పాకటగతిశోభనాద్రిరాయా! గేయా!

రుద్రవరపు కాశీపతిరావుగారు.

మ॥ అనఘుల్ సర్వకలావిశారదులు దివ్యాఢ్యుల్ యుశఃకాములో
జనముల్ మీరలుగల్గ యేగడవపూజల్ సేయ మాకేల మీ
రనుమానింపకె యస్మదీయ కవితా వ్యాపరము౦ గాంచఁగాఁ
జను; కాశీపతిరాయ! సత్కవినుతా! సంస్తూయమానాశ్రితా!

*కోలకలూరు
(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి పుష్య బ॥ షష్టి బుధవారము (22-1-1919)

ప్రార్థన.

చ॥ పలువురు ప్రాజ్ఞులుండుట సభం బొనరింపఁగ నెంచ, నెంచిన
ట్టులె సమకూడియుండుట కడుంగడు సంతసమయ్యెఁ; దత్కృపా
కలితులమై వెలుంగుటకుఁ గాంక్షజనించెను దానిఁగూడ నో
పలుకువెలంది! చెందఁగల వారమయేని కొఱంతఁగాంతుమే?
తే॥గీ॥ పురనివసియించు ప్రముఖులెల్లరును వచ్చిరస్మ దవధానమును
గాంచ నొనటంచు । కోలకలూరికి మాకు పేర్గలుగఁజేయు। భారము
వహింపుమీ మహేశ్వరుని రాణి!

ప్రారంభము

వేదాంతము.

సీ॥ జీవేశ్వరైక్యమ్ము చెప్పఁజాలినదేది। తలప వేదాంతశాస్త్రమ్ము కాదె
అష్టాంగయోగమ్ము లరయఁబల్కినదేది ,, ,,
ముద్రాదిభావముల్ మొగివచించునదేది ,, ,,
సంసారబంధంబు సడలఁ జేయునదేది ,, ,,
గీ॥ జనన రాహిత్య మొనరించు శాస్త్రమేది?। సకలవిద్యల కాదియౌ
శాస్త్రమేది?। జనులమాయను విడసేయు శాస్త్రమేది?। తలఁపగాను
వేదాంత శాస్త్రమ్ము కాదె॥

(సమస్య) పిండిరుబ్బంగఁ గన్నులపండువయ్యె.

గీ॥ అవిరళంబగు రుజలచే నవసి నవసి। నోరు చవిచెడి తా నత్తవారి
యిల్లు । చేరి పథ్యమ్ము విడుట చేకూరఁదలఁచి । (పిండిరుబ్బంగఁ
గన్నుల పండువయ్యె)

కోతి - మనుష్యుఁడు ఉపమ (హనుమంతునిగ కాక) సర్వలఘుసీసము.

సీ॥ అవయవములనర యగసమమైయు । మనుజుడుకపియును మనదురిలను
సతతము పురములు హితమతిఁ దిరుగుచు ,, ,,
ఒరులెటు పలికిన సరి నటు పలుకుచు ,, ,,
కృపణతఁ గలిగియుఁ జపలత దిరుగుచు ,, ,,
గీ॥ సమమును శమమునుగలిగి తపము సలిపి। స్థిరమగుమతిని దశరథ
వరతనయుని । గొలిచిన హనుమకు సమము కలుగక యొగి। మను
జుఁడు కపియును తలప మనదురిలను.

(సమస్య) సంరక్షింపుము యెల్లమందనగవాసా! కోటి లింగేశ్వరా!

శా॥ సంరోధించిన కష్టజాలమున వేసారంగ లేకే నినుం
'మాం రక్షా'యని వేడుచుండుటను బ్రేమంజూచి సాద్రైన యీ
సంతాపంబును నాలకింపఁ దగదా జాల్మ్రండ నన్నింతటన్
(సంరక్షింపుము యెల్లమంద నగవాసా! కోటిలింగేశ్వరా!)

సీతకు-విభూతికి (ఉపమ)

చ॥ జ్వలనునిచే బవిత్రమయి సన్మతిమై నిరతమ్ము తమ్ములం
గొలిచిన భక్తవర్యుల కఠుంఠితరీతి శివప్రదమ్మునై
కలుష సమూహమెల్ల వెలిగాఁగఁబవిత్రులుగా నొనర్పఁగాఁ
గలుగు విభూతి భూసుతలకైవడి యొక్కటి కాదె యారయన్.

ఇంగ్లండు దేశమునకు-మన దేశమునకు భేదము.

సీ॥ స్త్రీకిస్వతంత్రమ్ము చెలగడిచోఁటను స్త్రీకిస్వతంత్రమ్ము చెలగునచట
స్త్రీలు మందుగవిద్య చేనొప్పరిచోఁట! స్త్రీలెల్ల విద్యసాధింతురచట
వేదప్రమాణంబు విడజాల రిచోఁట! బైబిలు వేదమై పరఁగు నచట
వివిధవర్ణంబులు వెలయుదురిచోఁట! శ్వేతవర్ణంబుతోఁ జెలఁగుదురట
గీ॥ విగ్రహారాధనమ్ము గాపింతు రిచట! మానసికపూజ గావింప బ్రా
నుదు రటఁ! దాల్ప్రి భూపలుపీరు వస్త్రముఁలువారు! అరయ నిండి
యా యింగ్లాండు లందు ప్రజలు.

వీ ర రా ఘ వ స్వా మి.

ఉ॥ దేవ మునీంద్రవర్గము నుతింపఁగ త్ర్యంబకస్థలినిన్ జనించి బా
హా విభవమ్ముచే విపులమై తగు యాశివువిల్లుఁదుంచి శో
భావహమైన సీతఁ జెయిపట్టిన వీరవరుండవౌ నినున్
భావమునన్ స్మరింపఁగ శుభమ్ములు గల్గవె వీరరాఘునా!

(సమస్య) సంయమి తన భార్యఁజూచి చాటునకేగెన్.

క॥ సంయోగజితమతితపము శుభంయువుడై సలుపదాని భంగ మొనర్పన్
సంయోగవాంఛ వచ్చిన! (సంయమితనభార్యఁజూచి చాటునకేగెన్).

స్త్రీ వి ద్య.

చ॥ తెలివిని గల్గి యింటిపనిఁ దీర్పఁగ నాయము గుర్తెఱింగి వ
తిగాల నిజ సంతతిం బెనుపఁ జ్ఞేముడి బంధుసపర్యలెంతయున్
సలుప పతివ్రతామహిమ సన్నుతిఁ గాంచఁగఁ జాలనెంచినన్
నెలతలు విద్య నేర్వవలె నిక్కముగాఁ బలుమాట లేటికిన్.

శ్రీ

(అష్టా

కాళయుక్తినామ స

ప్రార్థన.

చ॥ తిరుపతి కేగు యాత్రికు లంతి ప్రమదమ్మున నిల్చుచోటు; సు
స్థిరతర గౌతమీ జలముచే కడు పావనమౌ స్థలంబు; శ్రీ
తరుణినివాసభూమి సుఖదాయకమైతగు భీమడోలులో
జరిపెడు మావధానమున సాయము జేయుమి శాంభవీ! కృపన్.

తే॥ వచ్చుటాదిగ మాపయి భక్తిఁజూపి
నేఁటి సభకూర్చి యీపురినిన్ దలంప
సబురిజస్ట్రారుగానుండు శాంతమూర్తి
యైన సుబ్బరావుని తరమా నుతింప?

ప్రారంభము

సభ దేవాలయము చెట్టుక్రిందఁ జేయుచున్నట్లు

ఉ॥ సార మసారముం దెలియు సత్త్వము లెంతయో వచ్చెయుంట యు
ర్వీరుహమొండు చాయలను వేడుకనింప సురాలయంబునం
జేరియు నీవధానమును జిత్తము రంజిల మేమొనర్చుటం
గారుణికత్వమూని మము గాంచుత! వేలుపు వేంకటేశుఁడున్.

గులాబిపూవు.

చ॥ పరిమళయుక్తమౌచుఁ బ్రసవంబులకెల్లను రాణియౌచు నీ
ధరణిని సద్యశమ్ముఁగని తద్దయుఁగాంచ మనోజ్ఞమయ్యు నె
ల్లరికిని వాంఛనీయమయి భవ్యజనంబులకున్ ముదంబిడన్
వరలు గులాబిపూవును స్తవమ్మొనరింపఁగఁ జెల్లదే సఖా!

శివకేశవపరము

చ॥ దురితలతాలవిత్రుఁడు చతుర్ముఖవాసవ ముఖ్యదేవ శం
కరుఁడు గిరీంద్రధారి భుజగమ్మును బాముని వాఁడు వైరిభీ
కరుడు తనూప్రదేశమున కాంతను గైకొనినట్టి మేటి, యే
మఱకయె మమ్ముఁ బ్రోవఁగ నుమాధవు గొల్చెద నాత్మలోపలన్

(సమస్య) చంద్రుండొప్పెను జండశాననుగతిం జర్చింపఁగా ధీవరా!

శా॥ ఆంధ్రక్ష్మాతల చక్రవర్తియయి బాహాప్రౌఢిఁ గ్రమించి నీ
రంధ్రమ్మైనయశమ్ము గాంచి యరిదోర్గర్వమ్ము పోఁజేయుచుఁ
దంద్రీభూతులగా నొనర్పఁగ సముద్యచ్ఛక్తుఁడౌ యా హరి
(శ్చంద్రుండొప్పెను జండశాసను గతిం జర్చింపఁగా ధీవరా!)

ముసలి మగఁడు — వయసు పెండ్లాము.

కం॥ ముడుతలు బడిన శరీరము
కడుయేహ్యపుకంపు జూచి కాంతలు మెటికల్
వడివిఱచుచుండ్రి పతియని
యెడదం దలపోయ రించుకేనియు భక్తిన్.

బంతులాట.

గీ॥ ఆంగ్లభాషను నేర్చిన యలఘుమతులు
కాంచువారికి మిగుల దృక్పర్వమిడఁగ
నాడుచుండ్రి శరీరమ్ము లలయకుండ
బళిర! సంతోషములమూట బంతులాట.

కృష్ణునిమీద సత్యభామకు కోపము.

మ॥ నిరతంబేలనొ రుక్మిణీ యువతిపై స్నేహమ్ము వాటించి యు
త్తరుణీరత్నముతో విహారము సముద్యల్లీల గావించి స
న్నరయంబోవకె పారిజాతకుసుమం బాకాంతకే యిచ్చెనా
డరరేయంచును సత్య కృష్ణుపయి రోషాధిక్యతన్ జూపెడిన్.

సభాంతమునఁ జెప్పినది.

మ॥ తొలుతన్ సభ్యులరాక సందియములోఁ దోఁచెన్ గదా సీసకా
వెలనిండంగ జనంబు క్రిక్కిరియఁగా విచ్చేసిరీ పెళ్ల వా
క్కులనన్ జూపి ముదమ్ము హార్చితిమి సంగాక్కసమ్ము గావింపఁగా
వలయున్ గొప్పగ మంచిరాజగుల సుబ్బారాయ మూర్తీశయిన్.

ఉ॥ ఎందఱొ మాసభన్ గన సహింపని ముదమమ్ము సహింపుచుండు మా
యందసమానమైన హితమున్ సహించిన సద్గుణుండు సు
క్షుంతన తుల్యభాషియు భిషమ్మణి బోగయశర్మగారి యా
నందము గూర్చుటొండు గని నారము యీసభలో మహేశ్వరీ!

*గుండుగొలను

(అష్టావధానము)

సిద్ధార్థి ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమి శుక్రవారము ది 3-10-1919.

ప్రార్థన.

సీ॥ మొగలితుర్తి సభాస్థలి నవధానసభ చేసి పూలదండల పూజబొందినాము
నరసాపురపు లెక్చరు సభలోపల నాశుధారను మెప్పులందినాము
అధికారవర్గంబు నాస్థానమందుండంగ నత్తిలిసభను మెప్పొందినాము
ఓడగట్టున కలువొడ్డునందిగ మెచ్చు కోటిపాటిసభ గావించినాము

గీ॥ భీమడోలున సభను మెప్పించినాము తల్లి! శారద! త్వత్కృపాతత్పరతను
వలన గుండుగొలను సద్యశం బొందునటుల నెలమి నీసభ గెల్పుమా
శ్రీయువమ్మ!

ఉ॥ కొందఱు త్వత్కృపాగరిమచే నటకాకయు తేమొ భంగముం
జెందెదరంట! యొక్కయెడ జెందెదరంట మహాయశంబు నా
చందము గాక యెల్లెడల సద్యశమే ఘటియించి మమ్ము నా
నందముతోడ బ్రోచు నిను నమ్మి భజించెదనమ్మ శాంకరీ!

ప్రారంభము.

ప్రకృత సభ

చ॥ అతులిత దేశభక్తులయి యర్థి మహాత్ములు సత్కవీశ్వర
ప్రతతియు గౌరవంబెసగ బల్వగు పుస్తకమందిరమ్మునం
గుతుకము మీర మా సభను నూనముగా ఘటియించుటన్ సర
స్వతిని మదిన్ భజించి సభనల్పగ బూనితిమేము యుత్తరిన్.

గులాబిపువ్వు

మ॥ అరయన్ సౌరభశోభితంబగుచు నత్యుత్కాంతివంతంబునై
విరులందున్ గణనీయమై చెలువమై విఖ్యాతమై యొప్పి య
త్తరువుం గూర్చునదై సుఖావహత జేతః ప్రీతిగా నొప్పుటం
దరమానార్కా గులాబిపూవును నుతింపన్ మాకు నీవే శరణ్.

గురువు వేశ్యయింటికిబోవ శిష్యుడు నవ్వుట

కం॥ బడిలోన సీతు లేకయె [illegible] నిజగురుడు సుంతయున్ యోగ్యతగనకే
గడన చేయుంటను [illegible] నవ్వావిని గని ఛాతుర్యించున్.

స్వాతంత్ర్యము వచ్చిన భారతీయుల సంతోషము.

సీ॥ నవదేశ [illegible] టపాసు దేవత బాధపడయగలదు
కళలు, శాస్త్రములు వృద్ధిగల్గుటచే బదసాదులు బ్రతుకగా జాలగలదు

బానిసత్వముఁ బంచ బంగాళమై పోవ స్వేచ్ఛాభివృద్ధి జీవింపఁగలదు
ఉన్నతోద్యోగమ్ము నొందిన మనవారు [illegible] ధూర్తు[illegible]నొనర్తు(రి)
సీ|| ధరణి నెల్లెడ తల యెత్తి తిరుగఁగలము। మేము [illegible]! సర్వ[illegible] ధింపఁ
గలము। బీద పెన్నిధిఁ గాంచిన విధముగాను! ప[illegible]గుదుము స్వరా
జ్యమున్ బడయఁ గలుగ.

తిలక్ మహాశయుఁడు

ఉ|| దేశహితమ్ము సర్వ నిజదేహ[illegible]నైన నొసంగఁ[illegible] ఆ
వేశము గల్గి పాలకులె విస్మయమందఁగ [illegible]
గౌరవలతన్ వచించియు జగన్నుతుఁడైన తిలక్ మహాశయున్
ఈశు[illegible] భక్తి సతి[illegible]యుంచిన శ్రేయము [illegible]

జయజయ యని ప్రతి చరణము తొలుత నుండవలెను.
జయజయ శాంకరి శంభుని సుందరి సర్వజనావని [illegible] సుధా
జయజయ కాళిక చండి యుమా సతి [illegible] సుధా
జయజయ దానవశాసని చిన్మయి సంస్తుత [illegible]
జయజయ మాయక సంస్థితవ్రజ[illegible]

(సమస్య) బాలకు మీసముల్ మొలచె బల్! [illegible]గా
కం|| బాలికయై శిఖండియు! [illegible] దునో[illegible]
గ్రోలి పురుషతను గనినా! (బాలకు మీసము[illegible] బల్! [illegible]గా)

(సమస్య) పల్లవులే నిజభర్తలౌరయౌ.
చం|| జననము నొందుటాది సకల[illegible] తెలుగుం[illegible]
వనమగు పెండ్లి మాని మధు[illegible]
దనువు గలంతదాక దురితమ్ము[illegible]
వనితల కెల్లవేళలను పల్లవులే నిజభర్తలౌరయౌ.

వచ్చునప్పుడు శ్రీ భోగరాజు [illegible] వెంకయ్యగారి [illegible]
చం|| మనుప్ర[illegible]ఖ్యుఁడెంతయుఁ బ్రమో[illegible]
దని పెనటన్న వాక్యములు దబ్బరగా [illegible]
గనుఁగొనుటాది సూనృతముగా [illegible]
ట్లనుదినమందు మాతృపుల నాగమునందు[illegible]

* నెల్లూరు

(అష్టావధానము) 11 జూన్ 1920.

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీయుతులైన రెడ్డికులశేఖరు లిందు వసించియుంట వి
ద్యాయుతులైన ప్రాజ్ఞజన పట్టపధాన శతావధానముల్
సేయుచు నుందురంచు విని చేరితి మేమును; మొన్న మాసభన్
నీయవలోకజయంబు నటులే కృపఁజూపుము నేఁడు భారతీ!

ఉ॥ సారెకు సారెకున్ సభల సల్పఁగఁ జేసి జయాంకరింపఁగాఁ
గోరెదు మిత్రవర్యుల కకుంఠితమోదము సంఘటింపఁగా
నేరుపదెట్టులుండినను నిత్యము నిన్మదికొల్చుచుంట వా
క్పూరుఁ జేయుమిా త్రిపురసుందరి! నేఁటిసభన్ కృపన్ మనున్॥

ప్రారంభము

రాముఁడు సీతకు హారము నొసంగుట.

సీ॥ భరతాదిసోదరవర్గంబు భక్తిమై
వీవనల్ చేపట్టి విసరుచుండ
హనుమంతుఁడాదిగ తనను గొల్చెడు వార
లచ్చోట నాహ్లాద మందుచుండ
వరుణుఁడాదిగ దేవ పరివారయుక్తుఁడై
వజ్రికూడను వేడ్క వచ్చియుండ
గౌతముఁ డత్రి యగస్త్య వసిష్ఠు లా
దిగ మునిజనములు దీర్చియుండ

తే॥ గీ॥ అమరవిభుఁ డొసఁగిన రత్నహారము రఘు
శేఖరుఁడు నిజపట్టాభిషేకవేళ
జానకి గుణమ్ములకు మెచ్చి సంతసమున
నమరులు నుతింప నామెకంఠమున నిడియె॥

కపటసన్యాసి - లయగ్రాహి.

స్తాంపమున వేషము ధరింపఁ గను నేర్చియును వంపుతన మేమి
కనుపింపకయు యుండఁ జక్కనయిన మాటలు వచింపుచును
బూటకము సింపగను బత్తిపహించుంపుచు చరింపన్ సంపద

గంటస్త్రీ నెల • వింపగను కన్గొని యాసింపుచును బ్రియముగ • డింపు
చుచుచుఁ గన్! గొంపలను నార్చుటకు • గుంపులుగ కుచ్చితత •
సంపు నిత్తు కృష్ణ నగుంపింపఁ గను మా రాశ్త!

సీత నడవిలో డించుట.

శా. శ్రీకంఠుం బాగొంటి; లోకనిందలను నెంతే నీ ప్రాగాంబాల నే
నాటంకన్ జానకి బాయఁగాన యనుజా! • అత్యుగ్ర శార్దూలహా
స్వదానేక సంచరాటవిని నాయాజ్ఞన్ ధరాజాత ని
ర్దోషిన్ క్రమ్మఱ గడించి రమ్ము నుచుం జెప్పెన్ రాముఁ డత్యుగ్రుఁడై.

రామ రావణుల యుద్ధము.

సీ. లోకత్రయమునకు • చీకాకు పరచెడు
ఖలుఁడ! రమ్మని రాముఁ • డలుకఁ బలుక
మహోగ్ర ఘనుని నన్ను • మర్దించి భుజియింప
వచ్చెద నంచు రావణుండు పలికి
నాగాస్త్రమున రాము నవనాయకుని నొంపఁ;
గరుడాస్త్రమున వాని • సరఁగఁ ద్రుంచి
నానా శరములఁ భూ • నభములు నిండఁగ
పౌలస్త్యు తనువుపైఁ • బర్వ జేసి

తే. గీ. మునివరమ్ములు దేవ సమూహములును
ఉన్నత నానంద వార్ధిలో • నోలలాడ
ఘనసికిఁ దోషము పంపె స్వర్గమునకును
రావణుని గోరగ్ర కడిమి శ్రీరాముఁ డెలమి॥

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ. స్థానము వేటలోఁ గలుగు • సజ్జనులార! బుధేంద్రులార! మా
నైనను చెప్పి మా మనః సంభవ పోనరింపఁగఁ జేసి తృప్తిగాఁ
గానుకలిచ్చియుంటఁ గుతుకమ్ము వహించితి మింక నిట్టులే
మానక స్నేహభావమున • మమ్ముఁ గనుంగొనుఁడయ్య సర్వదా.

*నెల్లూరులో

విజయఘంటాప్రదానసమయమున జరిగిన ప్రత్యేకసభలో జెప్పిన పద్యములలో కొన్ని

మ॥ ఒకకృష్ణుం డొనరించు సాహసముకే యున్నద్గతిన్ పాండుపు
త్రికు లుర్వీతలమెల్ల నేలి రపుడెంతే కానమా కృష్ణస్వామిం
బకలంకస్థితితోడ నీడలయి సాయం బెవ్వ కాపింకయూ
నికత్రోనుంటు సుఖంబుగంటిమి సుమీ నీజేరి నెల్లూరి త్రీ!

ఉ॥ ఏమరుదెంచుటాదిగ ననేకవిధమ్ముల గౌరవించుచున్
ప్రేమ స్వకీయమందిరము వీడగనీక "యిచుంగు చుట్టమా
యేమి"యటంచు లోకులు భ్రమింపగ మాదరలాల్యనుండు శ్రీ
రామబుధుండు మమ్ముగన రంజిలెనార మమేయహర్షగరిమన్.

శా॥ నీయుచ్చ్యాచనయశంబు బల్కుట దరమే నెల్లూరి ప్రాంతంబులన్
దేయేచోటుల కేగ తావక యశంబే మాకు నాలింపగా
నాయెం దావకమైతి? నేడిటుల ప్రత్యక్షంబు గాంచి మహాయాత్రీరా
రా! యెంతేనియు సంతసించితిమి సుబ్రహ్మణ్య విద్వన్మణీ!

మ॥ చనువుంగల్గుట పల్లెలందరయ ప్రాజ్ఞన్ముకుర్య లేరైరె యి
చ్చిన బిద్దల్ గొన నేమిలాభము బుధశ్రేష్ఠుండవై సవ్యశో
భినవౌ నీవిటు హేమకంకణములన్ గంభీరవాంఛిత్వ న
ర్పణసేయం గొనకీర్తి గాక కదుః సుబ్రహ్మణ్య విద్వన్మణీ!

ప్రకటన.

గుంటూరుమండల వాస్తవ్యులును "కవికోకిల" బిరుదాంకితులును శతావధానులు నగు బ్ర॥ శ్రీ॥ రామేశ్వరకవులు యీ పేటలో గావించిన శతావధానములలో వారు చూపిన ప్రతిభావిశేషమునకు వారిని విజయఘంటాప్రదానాదికముతో సత్కరించుటకు శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరీ దేవాలయములో నీనెల [illegible] సభ యొకటి జరుగును. బ్రహ్మశ్రీ [illegible] సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు అధ్యక్షతను వహించుటకు దయతో నంగీకరించిరి. భాషాభిమానులెల్లరు సభకు విచ్చేయ ప్రార్థితులు.

స్టోన్‌హౌస్ పేట, నెల్లూరు,
18—6—1920

ఇట్లు,
ఘంటసాల రామకృష్ణయ్య,
గాడేపల్లి గోపాలకృష్ణయ్య.

గీ॥ సభకు శైవ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, అలపు
రాణ పిచ్చయ్యశాస్త్రి, యేనాదిరెడ్డి
వేమురికులుండు శ్రీరాము • విబుధుడాది
పండితులరాక సమ్మోదానహమున య్యె.

మత్త॥ ధీవిశేషము గల్గఁజేసియు • దేశముల్ నడిచి ప్రస్ఫుచ
ష్టావధాన శతావధానము • లందు మూఁడు జయమ్ము శో
భావహమ్ముగ నిచ్చిబిడ్డను • లందఁజేసిన తల్లిరో!
కావఁగావలె నమ్ము సిర్కను • కన్నతావున మెర్వకి!

బ్రహ్మశ్రీ [illegible] మోక్ష [illegible] వద్యగద్య [illegible].

ఉ॥ [illegible] తెలిదే [illegible] • [illegible]
భూ [illegible] • [illegible]
చే [illegible] • [illegible]
జ్ఞాంధ [illegible] మూపతి [illegible].

చ॥ తిమ్మ [illegible] సంగి [illegible]
[illegible] • [illegible]
దమ [illegible] జేయు నవ • ధాన [illegible]
హా [illegible] చేరు [illegible] • [illegible] చెప్పుకుటా.

ఉ॥ ఇక్ష్వాకు [illegible] • [illegible]
బర్లగిఁ జేసి [illegible]
జర్వత [illegible]
గర్వ [illegible] శిక్షణ [illegible]!

శా॥ [illegible] • [illegible]
స్ఫార [illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
[illegible]! [illegible] • [illegible]!

గీ॥ [illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible] శ్రీ [illegible] • ధా [illegible]!

నెల్లూరు,
18—6—20.

[illegible]
[illegible] రామమూర్తి.

నెల్లూరులో [illegible] మోక్ష [illegible] ప్రజ్ఞా విశేషములను [illegible] "అవధాన [illegible]" [illegible] చిరట.

—23—6—1920 ఆంధ్రపత్రిక.

* బాపట్ల

(అష్టావధానము)

రౌద్రి సం॥ నిజశ్రావణము 22-8-1920

ప్రార్థన.

వ॥ అవధానంబులు దేశదేశముల సేయన్నేర్చి యందున్న ప్రాజ్ఞనిధానమూర్తుల మెప్పులందితివి; యెంచన్ మాకు తాలూకయై కవులుం బండితులెందఱో కలిగి వేడ్కన్ నించు బాపట్లలో నవధానమ్ము [illegible] నట్టి జయమిమ్మా భావనారాయణా!

అగ్రాసనాధిపతిపైనఁ జెప్పినది.

గీ॥ ప్రాంతవేగంబున మొదలు గోపాలకృష్ణుఁడుంచిన ప్రియంబు మాపైన నుంచుమయ్య! అష్టావధాన సభకు నాయకుఁడవైన ఆంధ్రరత్న! గోపాలకృష్ణయ్య! విబుధ!

ప్రారంభము.

నమస్కారము.

క॥ కటువయ్యును సుఖకరమై పుష్టిం గలిగించుచును జీర్ణశక్తిం గొలుపు మిఱియప్ పటిమను రసనముల నిడుచు, నరులు [illegible] బోకార్చు తములము క్రమమ్ముగ సఖుఁడా!

తిలకనిర్యాణము.

మ॥ పలుమారుం జెఱఁ [illegible] జనపాలకప్రతతితో వాదింపఁగా నేగి ని
శ్చలధైర్యమ్మున నిల్చి దేశమునకున్ సాహాయ్యముం జేసి గీ
తలకున్ భాష్యము వ్రాసి జ్ఞానమును సంధానించి మమ్మోమి యో
తిలకా! చేరితివే త్రివిష్టపము నార్తిన్ హైందవుల్ గుందఁగన్.

[సమస్య] ముగురిన్గా స్నానముంచ దైవముక హోమా మోమోటముల్లేవుగా

(సభ జేయుంపిన అసిస్టెంటుతహశ్శీల్దారగు పొన్నాడ రామకోటిగారడిగిరి)

మ॥ తగ వేదంత్రము లేక కుంభజుఁడు పద్మవ్యూహముం బన్నఁ, చం
పఁగ నౌనంచు సుయోధనుండు పురిగొల్పన్ సైంధవుం డడ్డగా
నగుటం గర్ణ సుభద్రపట్టికిని నిర్యాణంబు; నిట్లౌట నీ
(ముగురిక్ స్నానముంజేసి దైవముక హోమా మోమోటముల్లేవుగా)

[illegible]

సీ॥ [illegible] సిద్ధుణో సాసప నేర్పినాఁడు
బలు [illegible] సంఘమమ్మునకు మేలుసల్పినాఁడు

సహగమనాచార సంగతినెంతేని మంచిది కాదంచు మాన్పినాడు
పాలకొనలితో సబలుసూరు వార్రుచ్చి జనులదుస్థితి చూన్పజాలినాడు
గీ॥ నపుడు బిడ్డల, రోగుల దైన్యగతిని। గంగలోపలఁ గలుపు దుష్క-
ర్మ లెల్లఁ। బాయఁజేసియు మనకునై పాటుబడిన। యనఘు నుతియింతు
రామమోహనుని నిచట.

దుష్యంత పరితాపము.

మ॥ తరుణీరత్నముగాంచి మానసము ఉనం॰తంబయ్యె మద్బుద్ధి వి
స్మరణంజెందె శకుంతలం గనక దో॰సంబెంతయుఁ జల్పితిఁ
అకటా! యుంగరమిష్ట జ్ఞప్తి నిటు సే॰యన్ మోదమయ్యెంగదా
కరిడాయన్ విడి పాదచిహ్నములకే ॰ కౌతూహలుండౌ గతిన్.

"గోపాల" అని నాల్గుచరణములలో రావలెను. (శివపరము)

సీ॥ ఆబాల గోపాల॰మభినుతింపఁగఁజాలు మహనీయరూప నీ॰స్మరణ సేతు
గోపాలకృష్ణున॰కును కూర్చు దైవంబ మహనీయరూప నీ॰స్మరణ సేతు
భవ! యేమిదోపగో॰పాలన సేయావు మహనీయరూప నీ॰స్మరణ సేతు
వందనంబులివిగో॰పాలఁ బడితి కావు మహనీయరూప నీ॰స్మరణ సేతు
గీ॥ శంకరా! నిన్ను నామది॰ సంస్మరింతు। మామకదురితములనుభ॰స్మంబొ
నర్చు। జననరాహిత్య మొసఁగి యుష్మత్పదాబ్జ। ములను నిల్పుమి
త్వత్కృపా॰కలన మమ్ము.

ఆస్థానాధిపతియగు ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారిచ్చినది.
(సమస్య) గడ్డంబడ్డుపడెన్ లతాంగికిఁ బ్రియుం॰గౌగిళ్ళలోఁ జేర్పఁగన్.

శా॥ సద్ధన్మాని వసిష్ఠుదూరి యతనిన్ ॰ సాధింప గాధేయుఁ డే
యడ్డంబించుకలేని మేల్తపము సే॰యన్ వజ్రి భీతిల్లి తాఁ
జెడ్డన్ సేయఁగ మేనకం బనుప యా ॰ చేడెన్ నడింపూందుచో
(గడ్డం బడ్డుపడెన్ లతాంగికి బ్రియుం ॰ గౌగిళ్ళలోఁ జేర్పఁగన్)

వ్యస్తాక్షరి "అరువత్తాక్షరగెనవమ్మగదంటుంద" (కన్నడం)

ఈ వ్యస్తాక్షరి కర్థమేమనగా: ఒకనికొక పుత్రుఁడు కలిగెను. ఆపుత్రునికి అరువది సంవత్సరములవరకు మాటలు రాలేదు. అప్పుడు "దంటు" అన్నాడు. తండ్రి బ్రతికియున్నందున నామాటవిని యపారమైన సంతుష్టిచెంది అరువది సంవత్సరములకు నా కుమారుఁడు "దంటు" అన్నాడని యితరులకు సంతోషముతోఁ జెప్పికొనెనట. ఈవ్యస్తాక్షరి నిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ కర్లపాలెం సూర్యనారాయణగారును, చన్నవసీతాపతిరావుగారును కొన్ని పద్యములతో మమ్ముఁ బ్రశంసించిరి. ఆపద్యములు మా రికార్డులలో కనుపడలేదు.

*గూడూరు

(అష్టావధానము)

రౌద్రి పుష్య శుద్ధ విదియ సోమవారము, 10-1-1921.

ప్రార్థన.

మ॥ నవమాసమ్ములు మోసి కన్న సుతులన్ ♦ మాతల్ ప్రియం [illegible]
మిపులం బోషణఁజేయు నప్పగిది పేర్మిన్ మమ్ము [illegible]
త్కవులందున్ గణియింపఁ జేసితివి పేర్మన్ నేఁడు [illegible]
యవధానమ్మునఁగూడ సాయపడు మమ్మా! [illegible]

ఉ॥ ఎన్ని పురుళ్లు పుచ్చినను ♦ ఇంతి ప్రసూతికి భీతయౌ క్రియన్
ఎన్ని సభల్ పొనర్చినను ♦ యెన్ని స్థలమ్ములనో జయ [illegible]
కొన్నను యెన్నఁడేని యొక ♦ కొంచెము భీతిజనించు [illegible]
భ్యున్నతి దాని మాన్పి జయమున్ ఘటియింపవె [illegible]

దత్త, ముగ్ధప్రాసలు, భగ్న, లగ్నములలో [illegible]
భారత, భాగవత, రామాయణార్థములు

ఉ॥ వాగ్ధృతిఁ జూపి కృష్ణుఁడట ♦ భగ్నమొనర్చెను [illegible]
దుగ్ధపయోధి శాయియయి ♦ తుష్టి జనించియు [illegible]
ముగ్ధలకెల్ల నెల్లెడల ♦ మోదము [illegible]
స్నిగ్ధమనస్కుఁడై కనియె ♦ సీతను మున్న ప్రియ [illegible]

చుంబన స్తన కాఠిన్యము గ్రహించు జాణ [illegible]
గ్రీసు ముండా కొక్కరుఁడును వేత్త్యౌలుగ నుండలెను. [illegible]
[illegible]లెను — మూడవపాదము అచ్చతెల్గు.

శా॥ ధీరుల్ స్నేహంతులిగ్వ రొక్క శివరాత్రిన్ వేడుకన్ [illegible]
వారస్త్రీని; నొకండు కోవెలకునై ♦ వాంఛాతి [illegible]
వ్యారల్ సేతల నొండొరుం [illegible] ♦ [illegible]
జారుండందెను ముక్తి, [illegible]

మీ జన్మస్థానము ముప్పగు చరిత్ర.

సీ॥ కవిజనాశ్రయము విఖ్యాతినింగాంచినకుంటూరు [illegible]
భావనారాయణస్వామి చేఁ బొల్చుచు [illegible]
అనతిదూరమ్మున ఘనయశమ్మును గాంచినర లేడిపానపా [illegible]
. సామీప్యమై యుండి [illegible] త్తములుండు [illegible]

గీ॥ నైషధకారుఁడే నేనఁట నియోగివంశ్యుఁడాత। డిదపురమిటులసత్సభ లెన్ని యేని
చేయుచున్నా రిఁకను జేయగలము। గూడవల్లి కృష్ణరాయ! గుణనిధాన!

దరిద్రునియవస్థ.

సీ॥ షడ్రసోపేతాన్న • సంతుష్టి వహియింపఁ
గలపాయఁ గలుగ దే•తరుణమునను
చిరిగించు వస్త్రముల్ • ధరియింప నౌనంచు
సాంఘికుఁ జెల్ల దె•ప్పటికిఁ గాని
వాహనమ్ముల నెక్కి • వలెనంచు ఘనకాంక్ష
జనియింప సాగ దే•సమయమునను
హర్మ్యమ్ముల వసింప • నౌనంచుఁ గోరఁ ల
భ్యము కాదు జీవము•న్నంతవరకు
గీ॥ కష్ట నష్టంబు వచ్చిన•నెవ్వరేని
కన్నె పడిగెదరని వెల•వెల మొగంబు
గాంచి తక్షణమ్మున నె ద•హించునట్టి
చింతయను యగ్నివలన గృ•శించు బీద.

స్వరాజ్య మిమ్మని జార్జిప్రభువును గోరుట.

ఉ॥ వారిధిపర్యంబు నడంప సర్వజను లు•త్సాహమ్మునుం జెంగ, స్వరా
జ్యా రాజ్యమ్మును మాకొసంగు మిఁక నీ•వెంతేకృపన్; దీనిచే
యారాటమ్ము వహించు నాయకుల కా•హ్లాదమ్ము గుల్; కష్టముల్
దూరమ్మై చనుమాకు; నెల్లరు నుతింతు•ర్నిన్ను జార్జిప్రభూ!

అవధానము జేయించిన వేగరాజు వెంకటసుబ్బయ్యగారిపై చెప్పినది.

ఉ॥ చటుల ప్రజ్ఞను సభ్రికమ్మొసయి లో•కుల్ వేగడింపంగ, సు
శ్లోకుదానమ్ము లొనర్చి సత్కళకు చెం•దం, బ్రాజ్ఞులం గాంచి రా
ష్ట్రాన గత్తె ధనమిచ్చి భక్తిమయుఁ బం•పన్, మేము వేగ్రాజు వేం
కటసుబ్బయ్యను బాలుదాత నొకసిం•గానంగ లే దింతపన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

మ॥ సతతముం దాతకి దర్శనమ్మునకు వాం•ఛన్ వచ్చు మాసంటి ధీ
తతికిన్ వాదెఁ కృష్ణరాజాళి నగు స•త్కారమ్ము లీజాలు సం
తతినిం గాంచుచు నాటినాటికి మహా•త్మత్వంబు నీవందు మీ
కృతికదక్షత్వ పెంపరికెపగ•భాసిల్లి గూడరాష్ట్రరీ!

* ఒంగవ్రోలు

(అష్టావధానము)

రౌద్రి సం॥ పుష్యమాసము 17 జనవరి 1921 సం

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీలకు మూలమై విబుధ సేవ్యములై [illegible]
పాలుర పాలితంబులయి హాని సహించిన [illegible]
గోలున మా యవధాన మొనగూర్పు [illegible]
నెమ్మి వహింపుమమ్మ బహుళీకృత [illegible]

శా॥ నీ కారుణ్యము చేత నిట్టి సభలన్ సత్యంబు గావించ [illegible]
క్కాకల్ దీటైన వారము గుర్వు నిను [illegible]
శ్లోకాష్టం గననుంటి మీ ప్రసభలన్ లోపము [illegible]
దౌ [illegible] సమకూర్పు మమ్మ జగదంబా! [illegible]

ప్రారంభము.

(సమస్య) తొలిఁజేసెన్ భయమింతయుం గనక విద్యున్ [illegible]

శా॥ భళిరా! లోకములెల్ల సృష్టియొనరింపం గతం [illegible]
కలమొల్లం గనుపింపఁ జేయుటకునై చాంచేయు [illegible]
[illegible] నిలయం జేసి మునీంద్రులన్ [illegible] గోత్రంజాలు [illegible]
(తొలిజేసెన్ భయమింతయున్ గనక విద్యున్మూర్తి [illegible]

స్త్రీ పురుషవృత్తికి వేశ్యావృత్తికి పోలిక.

సీ॥ పైవేటువృత్తిచే బ్రతుకుచుండెడివారు తార్పకత్తెలరీతి [illegible]
బదివందిచేరిన బ్రమదమ్ము నొడగూర్పు పాట్లు [illegible]
ఇంచుకధనము కాశించి సర్వమొనర్చుటకు గుమాస్తాలు [illegible]
స్త్రీ [illegible] వెలందులపోల్కి [illegible]

గీ॥ ఒకరితో [illegible] పల్కుడు [illegible]
చుండు [illegible] వారి వారికి నిత్యంబు [illegible]
వృత్తికి భేదమున్నె?

[illegible]

గీ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

శాసనసభాభ్యర్థుల అవస్థ-బంగోలుమ నిసుబ్రహ్మణ్యంగారు (వకీలు) అడిగిరి.

సీ॥ సింగిలువోట్లనె ♦ బ్భంగినైనను నాకు వేయింపుఁడనిచాల ♦ వేఁడువారు
బ్రాహ్మణవోటర్లు ♦ పలుమంది లేకుంట మనకుజయంబని ♦ యనెడువారు
ఏనుజయంబంది ♦ తేనిమీమీవాంఛలన్నియునను కూర్తు ♦ ననెడువారు
ఏను గెల్చితినేని ♦ నెల్లేని బ్రిజకు సౌఖ్యంబు గావించెద ♦ ననెడివారు
గీ॥ అల్లపోలింగు స్థలముల ♦ కరుగుదెంచు తవ రొనర్చినయట్టి శా ♦ ర్యములు
లనెల్లఁ దెల్పుకొనుచును వోట్లకై ♦ దేబెరింత్రు శాసనసభా సభ్యర్థులై
చనెడువారు.

సభఁజేయించిన చీరాల సుబ్బారావుగారిపైఁ జెప్పినది.

ఉ॥ పలువుర్ మెచ్చఁగ మాయొనర్చిన సభ ♦ బాపట్లలోఁ గాంచి హృ
జ్జలజాతమ్మున మోదమంది ఘనవాం ♦ ఛన్ నేఁటి కొంగోలునం
గల నీ మిత్రులఁగూర్చి మాకు సభగ ♦ ల్గం జేయు నిన్ మెచ్చఁగా
వలె చీరాలకులాబ్ధి శీతకర! సు ♦ బ్బారాయ ధీమన్మణీ!

ముక్తి నూతలపాటి గోపాలకృష్ణయ్యగారిపైఁ జెప్పినది.

ఉ॥ కవివై పండితరాజలోకమున వి ♦ ఖ్యాతిన్ వహించి గ్రం
థవితానమ్ము లిఖించి, మామక కవి ♦ త్వవ్యాప్తి నాలింపఁగా
నవునం చిత్తరి వచ్చియుండియు కవీం ♦ ద్రా! ప్రాజ్ఞరత్నాంబ! నా
కు విశేషమ్ము ముదమ్ముఁ గూర్చితివి శ్రీ ♦ గోపాలకృష్ణాభిధా!

సబుకలెక్టరు గారగు శాంతి రామమూర్తిగారిపైఁ జెప్పినది.

శా॥ రాముం డెట్లు సమస్తభూమితలచ ♦ క్రిం బేలెనో యట్లె మా
సీమన్ బాలనఁ జేసి సర్వసుఖముల్ ♦ చేకూర్చుచున్నావె దే
వా! మీవంటి పరిభూత్తముల్ సతము లం ♦ భ్యంబౌదురే సద్గుణో
ద్ధామా శాంతికులాబ్ధి సంజనితచం ♦ ద్రా! రామమూర్తి ప్రభూ!

సత్కార సమయమునఁ జెప్పినది.

శా॥ ధారాళమ్ముగు యస్మదీయకవితా ♦ ధారన్ విలోకించి అ
య్యారే! యనుచును మెచ్చి రూపకము నీ ♦ యం జెల్లునే! సంగ్రహం
గారంబో వట్టి శాల్వలో యొసఁగి వి ♦ ఖ్యాతిన్ వహించింపవా
పారావారగభీర! అర్థిజనక ♦ ల్పా! రామమూర్తి ప్రభూ!

(3) ప్రస్తుతమగుచున్న ఉపనయనము.

మూర్తి సుబ్రహ్మణ్యంగారు, [illegible].

క॥ హితులను బంధువులను గడు హితులనుగ నమ్మి [illegible]
సతతము పూజ లొనర్చెను సతుఁడై శేషగిరి[illegible] నానా[illegible]

(4) చీట్లాట—లాభనష్టములు.

గొట్టుపర్తి వేంకటనరసింహారావుగారు వకీలు, [illegible].

శా॥ [illegible]బందున చింతలేక [illegible] బేయా గానీక [illegible]
ఖ్యాతి [illegible] గున్
ఏ వేళ న్నిజకార్యసంతతికి నెం [illegible]
ద్రవ్య విత్తమ్ముల ధ్వంసమున్ సలుపు చీట్లాట [illegible]!

(5) [illegible]. అప్రసిద్ధ [illegible] స్రవంతి.

చతుర్వేదుల వేంకటకృష్ణయ్యగారు వకీలు, [illegible].

(6) నిషిద్ధాక్షరి. నాటకము [illegible] నటులు.

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు, [illegible], [illegible].

తే॥గీ॥ సిద్ధిలేదు ప్రయుక్త ధర్మమిదని [illegible]
[illegible] నటుఁడై [illegible]
వర్తనంబెల్ల దూష్యమౌ [illegible]
గాన నటుఁడుగా నుండఁ [illegible].

(7) పురాణము, భారతము.

దేవభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు, వకీలు, [illegible].

(8) అప్రస్తుత ప్రశంస ఆవంచ వెంకట[illegible]గారు వకీలు, [illegible].

(9) గంటలు 37.

శ్రీ [illegible] శ్రీనివాసరావుగారు, [illegible], [illegible] బి. ఏ. [illegible].

(10) చీట్లాట [illegible]. [illegible].

(1) జనులాపురపు మార్కండేయ[illegible]గారు,
[illegible].

(2) అవధానుల నరసింహారావుగారు, మద్రాసు.

(3) అచ్యుతన్న [illegible]గారు, [illegible]
[illegible].

(4) అవధానిగారు.

అవధాన మధ్యమున నాశువుగఁ జెప్పిన వానిలో కొన్ని పద్యములు.

ప్రశ్న—మీకు విజయఘంటిక లెవ రెచ్చట నిచ్చిరి?

తే॥గీ॥ సింహపురిలోనఁ బండిత • శ్రేష్ఠు లెల్ల।రస్మదవధానములఁ గాంచి
హర్షమంది। విజయఘంటిక లిడి గౌర • వించినారు । సత్కృతుల కేమి
సత్కవీ • శ్వరుల కనఘ!

ప్రశ్న—గంట లెండెందు నిలసిల్లును?

గీ॥ అలరుచుండును శంకరు • హస్తమందు। గ్రాలుచుండును తక్షవ్రజా •
గ్రిమున్నవంకు । మెఱయుచుండును సత్కవి • కరమునందు। సకల
నుతిపాత్ర! వేంకట • రాయ మిత్ర!

గుండవోలి తిరుమలరావుగారి రాకను గూర్చి చెప్పినది.

చ॥ సరసకవిత్వ శీలాననముల • సభ్యులు మెచ్చునట్టిరీతి వేంకటే
శ్వరుఁ డవధానముల్ సలుప • బాపురె! సమ్మదమంది వచ్చె మా
తిరుమలరాయ సుందరుఁ, కవి • తీరుఁడు తిర్మల వేంకటేశ్వరుల్
పరమ ముదమ్మునన్ మెలఁగు • వైఖరి ప్రేక్షకులార! ప్రేమమీఱన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ ప్రతినిమేషంబును హితము పెంపునవచ్చునధికార్య చేకొంతలరుటయె సత్య
షడ్రసోపేతభోజ్యప్రక్రియలకొ క్త్తిచేఁగొంత మోదంబు జెందుటయె సత్య
పచ్చతోరణముల భాసిల్లుభవనమ్ము గనుటచేఁగొంత దృక్పర్వమయె సత్య
విద్వాంసులందఱోవిచ్చేసియుండుటసద్గోష్ఠిగొంతయుత్సాహమయ్యె
తే॥గీ॥ నస్మదవధాన మిటుల జయావహంబు। నగుట సంపూర్ణకౌతుక
మందుటయ్యె । శేషగిరిరావు, బంధుల, స్నేహితులను।సభ్యులను,
నన్నుఁ బ్రోవు మోశారదాంబ!

స్వస్తిశ్రీ క్రోధననామ సం॥ ఫాల్గున బ॥ ౭ శుక్రవారమున మధిరగ్రామ
మందు మ॥ రా॥ శ్రీ॥ చింతలపూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారు తమమందిరమున
జరుపు వివాహమునకు సాహాయ్యము సేయఁగ వచ్చినవారిలో నొకరగు బ్ర॥ శ్రీ॥ ప్రతాప
వేంకటేశ్వర కవిగారిచే అష్టావధాన శతావధానము చేయింపఁజేసి సభ్యుల కమితా
హ్లాదము గల్పఁజాలిరి.

అధునిక కాలమున శుభకార్యములందు కేవల శృంగారాభినయములచే భరత
శాస్త్రము నొకరీతి ప్రదర్శించుచు భోగలాలసులై విటజన చిత్తాకర్షణమునకై అనారతము
జావళీలం బాడు నర్తకాంగనలం బిల్చి నృత్తగీతములచే ప్రొద్దులు పుచ్చుచు హర్షించుచు
ధనవ్యయము గావింపక "విద్వాంసు దారిద్ర్యతా" యను
నట్లు లేమిచే యిడుమలం బడుచు అపరశారదామూర్తులై విరాజిల్లు పండితచంద్రు

పదస్య సందర్భమునఁ జెప్పినవి. చి॥ రాజేశ్వరరావునుగూర్చి

క॥ జనకుం డాత్మసహోదరుల్ సతము దం • చద్దిన్య విద్యాపినే
షనిరూఢిఁ గహియించి మించినటులే • సన్మిత్ర సాంగత్యయు
_క్తిని సద్గోష్ఠినేర్చి బందుగులు ప్రీ • తిఁ మెచ్చ నుద్యోగివై
ధనసంపాదన మాచరింపవలె వ • త్సా! ఓయి రాజేశ్వరా!

చి॥ నుంటిహరిరావునుగూర్చి

చ॥ఉరుదునుసంస్కృతాంధ్రములు • హూణమునందున నింకఁ గొన్నిటన్
నిరుపమసాహితిన్ వరలఁ • నేర్చి ప్రభుత్వమువారిచే సమా
దరమును జెంది వాసిగను • తాతను తండ్రిని మించఁజాలి యో
మురహరిరాయ! సౌఖ్యములఁ • బొందుము పెద్దలు సంతసింపఁగన్.

సభను గూర్చి

చ॥ వయసున విద్యలన్ సుగుణ • వర్తనమందున నీడుజోడున్నౌ
భయమును భక్తియుం గలిగి • వర్తిలుచుండినయట్టి యీగటూ
వ్వాయమునకున్ వివాహములు • వైభవ మొక్కముహూర్తమందునే
యయి శుభమందు నట్టుల బు • ధాళిని దీవన లీయ వేఁడెదన్.

శ్రీ శేషగిరిరావుగారినిఁ గూర్చి

మ॥ వరహాలిచ్చెదొ మాడలిచ్చెదవొ శా • ల్వల్ దెచ్చి పైఁగప్పెదో
కరమున్ గాసులనిచ్చెదో విబుధ స • త్కారంబు నూత్నంబొకో?
చిఱుతప్రాయమునుండి పండితులనే • సేవించుచున్నాఁడవ
య్య! రమాయుక్తుఁడ వౌచు శేషగిరిరా • యా! ప్రాజ్ఞచూడామణీ!

రావించి విద్యాగోష్ఠిచే నిట్టి శుభకార్యముల పత్కాలక్షేపమొనర్చునట్టి వారి ననూన సత్కారముల నానందింపఁజేసి ప్రోత్సాహపఱచి యీవిషయమున నీతాలూకాలోనే గాక నైజాము రాష్ట్రాంధ్రదేశమునకెల్ల తత్కీర్తి నాపాదించి మార్గదర్శకులైనట్టి శ్రీ శేషగిరిరావుగారి నభినందించుచున్నారము.

తొలినుంచి తుదివరకు నిత్యమునుండి శ్రద్ధతో తత్కాలవిశేషముల నాలించి తమ సంతోషమును వెల్లడించిన మాతాలూకా పోలీసు సర్కిల్ ఇన్స్పెక్టరుగారగు శ్రీయుత రామకృష్ణారెడ్డిగారి భాషాభిమానమును ప్రశంసించుచున్నారము.

విలోపమును లేక అవధానసభలు జయప్రదముగ జరిపిన శ్రీ కవిగారలను తలఁచుకొని కొనియాడుచున్నారము.

ఇట్లు బుధవిధేయులు,

రేమిడిచర్ల, 25-3-1926.

దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రి

మధిర
(శతావధానము)

క్రోధన సం॥ ఫాల్గున బ॥ ౮ ఆదివారం (7-3-26)

ప్రార్థన.

చ॥ అలరుచు నెల్లవారు కొనియాడఁగ నష్టవధానమిచ్చుటన్
బలుప, శతావధానము నొనర్పుఁడటంచుఁ బ్రమోదచిత్తులై
పలికెడు వీరివాంఛిత మవశ్యముఁ దీర్పఁ దలంచి త్వత్కృపా
కలనఁ దదీయకార్యమునకై దొరకొంటిని బ్రోవుమంబికా!

ఉ॥ ఏపురనైన నేనొకటియే యవధాన మొనర్చి దానిలో
నైపుణిఁ గాంచి పేరుగొనినాఁడను మామక పుణ్యమెట్టిదో
యీపురిలో వధానము లహీనముదంబున రెండొనర్పఁగా
నోపితిఁ ద్వత్కృపారస సముద్ధతిఁ గల్గుటఁ జేసి శారదా!

ప్రారంభము

(1) విగ్రహారాధన. చతుర్వేదుల వేంకటకృష్ణయ్యగారు వకీలు, మధిర.

సీ॥ చిత్తమేకాగ్రతాసిద్ధినిఁ బడయంగ సాధనమై యొప్పుఁ జాలునదియు
అద్దాని పూజించునప్పుడైన పదిశుచిగమసించి వర్తింతు రీఁగాయటుండు
అద్దాని పేరిట నైనదానమ్ములు గావింప నెంతుకఁగా యటుండు
దినదినమ్ము తులసితీర్థమ్ము గ్రహియింపఁగలిగిన దేహసౌఖ్యంబటుండు
తే॥గీ॥ విగ్రహారాధనము నాన పెద్దలొప్పి। రితరమతములవారు గ్ర
హింప లేక। హేళన మొనర్ప లోటగునే రవంత?। కాన మానం
గరాదు విగ్రహపుపూజ.

(2) గ్రీష్మఋతువు. హరి సీతారామశాస్త్రిగారు, ఎఱ్ఱుపాలెం.

శా॥ దారింబోయెడు పాంథవర్గమునకుం దాపంగ నీకుండమిన్
నారంభుం దనువెల్ల స్వేదమగుచున్ సుక్కన్ వడంగొట్టుఁ గా
సారంబుల్ నిజజీవనంబుడిగి నిస్సారంబులై తోచెడిన్
మేరన్ మీఱి వెలుంగు భాస్కరుఁడు బల్మిన్ గ్రీష్మకాలంబునన్.

(3) సంగీతము వినోదార్థమేనా? వేఱు ప్రయోజనమున్నదా?
చింతపూడి రాజగోపాలరావుగారు, పోలీసు సబ్‌యినస్పెక్టరు, మధిర.

సీ॥ బాలలను కరఁగింపఁజాలి రంజించెడు గానసుమ్ము చేఁజెందుకొనుచుండు
అత్యద్భుతంబౌచు నలరారు చిత్రలేఖనమును గాంచుచోఁ గలుగుచుండు
[illegible]
గ్రంథకర్తృత్వమ్ముఁ గాంచి శాశ్వతముగా సద్యశస్ఫూర్తిఁ బ్రశస్తిఁ గనుచు

గీ॥ అలవడదు; కవిత పూర్వజన్మార్జితమగు। పుణ్యమున నేగాక అన్యథా
పొందఁగలరె? । కనుక కవులను గాంచి మాన్యనలొనర్చి। ప్రతిభఁగాను
మయ్య రాజగోపాలరాయ!

(4) ప్రభాతవాయువు. సూరిరాజు లక్ష్మీకాంతరావుగారు, పంతులు, మధిర.

ఉ॥ కాంతునిమీఁదికోపమునఁ గాంచిన యాంపొలయల్క వేగుప
ర్యంతము నిద్రలేక హృదయవ్యథఁ జెందిన సిగ్గు విచ్చు; రే
యంతయు మన్మథార్తులగు నాలుమగళ్ళ గుహ యనిచ్చు; స
త్యంతసుఖావహంబయిన యట్టిప్రభాత సమీరడింభముల్.

(5) వివిధదేశస్త్రీల సౌందర్యము.

టి. కుప్పుసామి మొదలియారు లాలూంకా ఆఫీసరు, బి. ఏ. మధిర.

సీ॥ ద్రవిడదేశాంగనల్ ప్రవికలెప్పుడు సుధరించమి యేశోభ యంచు నంధ్ర
గుజరాతియువతులు గోరంత యేసియు దనుప్రకప్పడ హాయమనితలంధ్ర
పాశ్చాత్యవనితలు పైఁట యే లేకుండ గనుదోడుగుట నాగరికమండ్రు
తెనుఁగునెలంతలు తనువగ్గి కప్పడికప్పడకుంట శృంగారమండ్రు
గీ॥ ఎందు నివసించువారి కాచందయాస। లందముగ నుండు పరవారి
లందముగను। కానుపించరటంచు మాన్యనమునఁ దలఁచి తెల్పితి
కల్గుభేదముల నిటుల.

(6) ఏవైద్యము నందే విశేషము కలదు?

టి. సీతారామశాస్త్రిగారు [illegible], మధిర.

శా॥ ఆవేళన్ శమియించి నట్లగునుగా నాంగ్లేయవృన్ పొందులన్
సేవించన్; ఫలమబ్బుతుట్టతున దేశీయౌషధంబుల గొనన్
దైవమ్మున్ మదినమ్మిచున్ జలచికిత్సం జేయు సేవాగ్రహ తే
యే వేళం బోడజాపంజాలను వర్తియం [illegible] .

(7) శ్రేష్ఠమైన జీవితమున [illegible]

యస్. సుందరేశమ్ అయ్యరు [illegible]

మ॥ అనకేమో ఫలమబ్బునంచసి యశ [illegible]
అసిశంబుం బరిహారి [illegible]
కనులంగాంచుఁగ నెమ్మ [illegible]
ఘనులన్ సేవనొసగ్న వ[illegible] [illegible]

(8) మానవులకు కనుబొమలకన్న గౌరవమేల?

క॥ మీసము యువతుల కుండక। వాసిగఁ బూరుషులకుంటఁ బ్రఖ్యాతిం
గనెన్। దోసమ్మె పెడినింగన। నోసఖ! భ్రూలతలకెట్టు లున్నతికల్గున్.

క॥ రోసము దెల్పెడి చిహ్నము। గా సూరిశులు వచింప ఘనమదికల్గెన్
యీ మనుజస్త్రీ రోమములు। నా సూటిగ మెచ్చుకుంట హైన్యతఁ గాంచెన్.

(9) పరమేశ్వరుఁడా సర్వసముఁడు కదా! జనులను హెచ్చుతగ్గులుగఁ
జూపనేల! పింగళి నరసింహంగారు, ఇల్లూరు.

ఉ॥ మానవులెల్ల నొక్కటిగఁ జూచెడు తండ్రివలెన్ జనాళికిన్
జ్ఞానమొసంగ; వారలు లసద్గతి దుర్గతిగాఁ జరించి క
ర్మానుభవంబునన్ బడి సుఖాసుఖముల్ వహియించుచుండుటల్
గానఁగలేక యీశ్వరుని కర్జములం దలపోయ నేటికిన్.

(10) (సమస్య) వికసించెన్ గమలంబు గోడను నిశావేళన్ విచిత్రంబుగన్

మిరియాల నారాయణగారు, మధిర.

మ॥ సకియా! భానుఁడు వచ్చె నంచనఁగ దృష్టాంతంబు వాకుద్రివ్వమా?
యిక నా చేలము నందు నుంచితివొ? యుష్మత్పైట్లీపు రాజాలి మా
వికసించె క్షేమమ్ము సుఖమ్మునన్ వదవో? భామా యన్నఁ దా నిట్లనెన్
(వికసించెన్ గమలంబు, గోడను, నిశావేళన్ విచిత్రంబుగన్.)

మ॥ ఇనుఁ డస్తాద్రిని ప్రక్కనుండ విటుపై నుత్సాహముం జెంది యొ
వ్రేఁకపువాసిం గనయంగనంచు నడిరేయిన్ బార్శ్వ వృక్షస్థలీ
నికటంబందున నిల్వఁగాంచి యతఁడంతే భ్రాంతి నిట్లెంచుగా
(వికసించెన్ గమలంబు గోడను నిశావేళన్ విచిత్రంబుగన్.)

(11) (సమస్య) అక్కా రమ్మనుచు మగఁడు నాలిం బిలచెన్.

కే. వి. శ్రీనివాసరావుగారు తాలూకా ఆఫీసరు, డి. పి. డబ్ల్యు. మధిర.

క॥ మిక్కుటముగ శుద్ధాంధను। డక్కటకట తన భార్యయచటఁ జూపట్టఁగ
నక్కఱ సిలుచితివే యని నీ। (యక్కా రమ్మనుచు మగఁడు నాలిం బిలచెన్.)

(12) సంధ్యారాగము వర్ణన ద్విప్రాసము.

పసుపులేటి వెంకటరామయ్యగారు బ్రిజిస్ట్రారు, మధిర.

[illegible]
[illegible]

ణాసారమ్మున నోషధీశుఁ డిను నా ◆ యబ్ధింబడం దోఁచి యా
పై నూరిన్ బొడవంగ రక్తమునఁ దోఁ ◆ పన్ వచ్చు సాంధ్యాకృతుల్.

(13) వసంతఋతువు వర్ణనం — మూర్తి సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

శా॥ ఏయే గ్రామములం గనుంగొనిన నే ◆ యే గేహముల్ గాంచ శో
భాయుక్తంబయి యుత్సవంబులనొన ◆ ర్పన్ నేత్రపర్వంబగున్
సాయంగోవెలకంత మెత్తి చివురిం ◆ చున్ వృక్షజాలమ్ము నా
ఖ్యాయత్తంబు వసంతకాల మతి ర ◆ మ్యంబై విరాజిల్లెడిన్.

(14) నల్లమందు.

బసవరాజు రాయప్పగారు దేశపాండ్య, [illegible].

మ॥ ఉదయంబోతరి కెట్లొ యోగిరము లే ◆ కున్నన్ శ్రమంబందుచు
న్వదలం జాలని మత్తుచేఁ గునుకుచుం ◆ బల్మారు భాషింపుచున్
ముదముం గూర్చునటంచు నెంచుచు ధన ◆ మ్మున్ వమ్ముగాఁ జేయుచుం
రెద యోజించిన నల్లమందు గుణముల్ ◆ హేయంబుగాఁ దోఁచవే.

(15) శారదా స్తుతి. ప్రాసయతి.

మాటూరు లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, మాటూరు.

సీ॥ భారవియాంభోజ ◆ ధారుణీనాథుని నంచిత యశునిఁగా ◆ వించినావు
అంచతత్తడి నెక్కి ◆ మించుగా విహరించి కరుణచే భక్తుల ◆ [illegible]నావు
అత్తయుండెడిచోట ◆ నొత్తిగిల్లి వరింప [illegible] రీతిఁ ◆ బూసినావు
చతురాననునిఁ గాంచి ◆ చతురభాషణములు [illegible]భోజుఁ ◆ జేసినావు
గీ॥ భళిర! సంగీత సాహిత్య ◆ కళలు రెండు నొక్కరీతిసిఁ బాలించి ◆ యక్కజము
గఁ గోరి నప్పుడు త్వత్కృపా ◆ సారమొసఁగి [illegible] తల్లి!
వాణి! మదంబ!

(16) నైజాము రాజ్యవర్ణన. కందిబండి [illegible]రావుగారు, [illegible].

శా॥ ఏయింటన్ గన పాడిపంటల కొఱం ◆ తే లేక సంపన్నులై
న్యాయంబున్ విడనట్టి వర్తనము స ◆ న్మంగళ్య ధర్మజ్ఞులై
ధీయుక్తిన్ బుధులయ్యు వైభవమునన్ ◆ దేవేంద్రులై రూపునన్
ఛాయాభర్తలరై వెలింగెదరు నై ◆ జాం రాజ్యమున్ దెల్గరున్.

(17) సమస్య. భామిని చిన్నవల్లెదుము ◆ పార్వతి భర్తను గాంచి [illegible]సూ!

ఉ॥ మోహమునం బూతిరేక కడు ◆ ముద్దులు గుల్కగ [illegible]
కోమల పుష్పమంజరులు ◆ కొమ్ముడియందు ధరించఁగాంచి తా

నే మెయి మోహభావము వ◆హించెనొ లింగము [illegible]
(భామిని చన్దవల్ నడుము ◆ పార్వతిభర్తను గం[illegible]

(18) సంగీతమాధుర్యము.

చ॥ పసులును తన్మయత్వమున◆బాపురె మేనెఱు [illegible]
నిసువులుగూడ నేడ్పుడిగి ◆ నిస్తులకౌతుకమున [illegible]
విసమును గ్రక్కు సర్పములె◆పీనుల వింపుగ నా[illegible]
పెసఁగెడు గానమాధురికి ◆ నీడు జగమ్మున నున్న [illegible]

(19) ఆంధ్రబ్రాహ్మణులకునాధునికకాలమునఆచార[illegible]
దులు. చింతలపూడి రామకోటీశ్వర రావుగారు, [illegible]

[illegible]॥ ధరణీదేవులు శ్రద్ధతో నుషసి ని◆ద్రన్ లేచి [illegible]
[illegible]రమై తీరిచి స్నాతులై యినుని క◆ర్షున్ గాంచి [illegible]
సరసన్ దీర్చుచు వేదపాఠపరతన్ ◆ వర్తింతుమ[illegible]
[illegible]దాస్యమ్మె నిరోధకమ్మగును గా◆దా? [illegible]

(20) నక్షి యని పద్యము మొదట నుండవలెను.

(పెగళ్ళపాటి సీతారామ రావుగారు, ఆతు[illegible]

క॥ నక్షి! ఏకాదశినిశి। యెల్లను జాగరమొనర్చ ◆ [illegible]
పెల్లుగ సాయంబైతివి। చెల్లునె నినుమఱువహ్వాత్క◆[illegible]

(21) భారత రామాయణార్థములుగ నొకపద్యము.

ఉ॥ అనుపమ పాండురాజ యశ◆మద్భుతలీల వెలుం[illegible]
గ్జనులగు రాక్షసాళి, ధృత◆రాష్ట్రబలమ్మును [illegible]
మ్మ నిజనదీ వెనల్ గని య◆మోఘముగా [illegible]
బోనరిచి రాజ్యమేలిరి జ◆నుల్ కొనియాడ [illegible]

(22) ప్రియుని రాక కెదురుచూచు కాంతకు ఆశాభం[illegible]
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు వకీలు, [illegible]

[illegible]॥ వినువీధిం గల యంబుదంబుఁ గని ద◆ప్పిన్ [illegible]
[illegible]నఁగా వించెడి చాతకమ్మునకు ఝం◆ఝామారు[illegible]
[illegible]ను సంతాపముగల్గునట్లు ప్రియుసం◆దర్శింప [illegible]
[illegible] నతం డత్తరిరామి కాంత వలవం◆తన్ [illegible]

(23) సంఘసంస్కరణ - దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు.

ఉ॥ మాలలతో భుజింపఁగల ♦ మూర్ఖము మంచిదియంచు కొందఱున్
బాలలమాని ప్రౌఢలవి♦వాహమొనర్చెదమంచు కొందఱున్
వీలుగలేదు పైతృకము ♦ పెట్టమటంచును సంస్కరింప నీ
కాలపువారు బూనిరి సఖా! కులధర్మము లంతరింపఁగన్.

(24) చంద్రోదయ వర్ణన.

చ॥ కలువలు కాంతిచేఁ జెలఁగెఁ ♦ [illegible] వెడలెఁగల్ పరిశుభ్రకాంతి నే
సులుకువహించె చోరులు మ♦హోదధిపొంగఁదొడంగె నెంతయున్
నిలువఁగఁజాలమిన్ విరహి♦ణీతతి మన్మథదూరసాగని
మ్ములఁ దొలికొండ చక్కని న♦భోగతి చంద్రుఁడు తోఁచినంతటన్.

(25) పరీక్షలకుఁ జదువు బాలుర కష్టసుఖము లేకాలమున నెట్లుండును!

ఉ॥ శీతువునం బరీక్షల క♦శేష పరిశ్రమ మంగఁ బోవ నే
యాతనిదాఘమందు శ్రమ♦ మంది సుఖమ్ము సహించుచుండ్రు వ
ర్షాతతమైన కాలమున ♦ నారయ లేవు సుఖశ్రమంబు లే
రీతివహింతురు సౌఖ్యము ప♦రిశ్రమముల్ బడిలోని బాలకుల్.

అవధానానంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ కొందఱు వేశ్యకాములు♦నున్ భ్రమఁజెందియుఁ బిల్చువారు లే
చిందులతోడనో సభను ♦ జేతులు ద్రిప్పుచుఁ బాడినంత నా
నందముతో ఘనమ్ముగ ధ♦నమ్మిడుచుందురు గాని సత్కవి
బృందము గౌరవింపఁ దల♦పెట్టరు చింతలపూడివంశజా!

మ॥ అలమంత్రిప్రగడాన్వయాంబుధికి శీ♦తాంశుండవున్నీవలో
పల శ్రేష్ఠుండవు భుజంగరావు తనయో♦ద్వాహోత్సవావేళ దాఁ
బిలిపించెన్ గవులన్ బహూకృతులద♦న్వైన్ సద్విధంబిప్పు నీ
కలరెన్ సత్కవిపోష! శేషగిరిరా♦యా! భవ్య[illegible]యా!

"మధిరయవధానము" అనుపాత్రము పఠించిన నొక పండితాగ్రేసరుని పద్యము.

కం॥ మధిరావధాన మెంతో । మధురంబో ముద్దులొల్క ♦ మాటలచేతన్
మధురపయుక్తం బైత్రీ । మధురిపుకృప చేత సుజన♦మాన్యానఁబడెన్.

కొత్తరెడ్డిపాలెం
ఆనందాశ్రమము
17-7-1926

ఇట్లు విధేయుఁడు
కొమ్మరాజు లక్ష్మీనారాయణరావు.

తనయవిద్యాకీర్తులనుగాంచివఱలెడు। *పుత్రులమన్మలఁబొందినావు
శ్రీబాలగోపాల మభినుతించెడునట్టు। లుద్యోగివై కీర్తి నొందినావు
అతిథు లభ్యాగతులరు దెంచ భక్తిఁబూ। జించిపుణ్యంబు నార్జించినావు
ఉపనిషద్భాష్యంబులొప్పగనాలించి। పరమార్థములనెల్ల నెఱిఁగినావు
కవులఁబ్రాజ్ఞులఁ బూజించఁగలిగినావు। ధర్మకార్యపరుండవైతనరినావు
ఎంతసంబరమయ్యెనీదుదర్శనమువలన। సరససుకవివిధేయ! శేషగిరిరాయ!
మన్ననతోఁదుదఁ బవలు॰నాపనిలేక శ్రమంబుకోర్చి సం
పన్నుల నస్మదీయహిత॰వర్యుల బంధులఁబూజఁజేసి మీ
కున్న యశోవిలాసము స॰మున్నతలీల నొనర్చినట్టి మా
మన్నవనారసింహగుణ॰మాన్యుఁబ్రశంస నొనర్తు నిత్తరిన్.
శాస్త్రజ్ఞులెందఱోసదసినుండగనన్ను। చందనమ్మునఁబూజసల్పినావు
అంతతాంబూలమ్ము హస్తమందిడిపట్టు। పుట్టమ్ములనుకట్టఁబెట్టినావు
కనకాభిషేకమ్ము గావించు సరణిగా। శౌరీలఁదెచ్చి యొసంగినావు
అవిచాలవనుచునుకవికివాఁదోడువై। +పంచరత్నములుజెప్పించినావు
ఆత్మబంధువులందు వియ్యంకులందుఁజూపు ప్రేమనుభక్తినిజూపినావు
తసంబందె యాత్మయత్యంతముగను।సరససత్కవిగేయ! శేషగిరిరాయ!

---

* శ్రీ శేషగిరిరావుగారి అగ్రసుతులగు రాజగోపాలా
వధానము జరిగినకాలదిదినములకు వారు వ్రాసిన యొక
డు పద్యములనుబట్టి వారి సుగుణము కొంతవఱకు విశదముకాగలదు.

ప్రతిదినమందు తావక కృ॰పారసపూరిత లేఖఁగాంచ నే
నతులితవాంఛచే నెదను ॰ హర్షమెలర్పఁగ వేచి వేచి యే
కతమునలో త్వదీయమగు ॰ కమ్మనుగాంచఁగ లేక "యాత్మయం
దితరముగాఁ దలంచితిరి ॰ యేమొకొ" యంచు విచారమందితిన్.
|| కరమనురక్తి మిమ్మటకుఁ ॰ గైకొనివచ్చి సహాయమీక స
త్వరమున నేను నాటినిని॰దాటిటువచ్చిన కారణంబుచే
కొఱఁతగు కార్యమెల్ల సమ॰కూడెనొ లేదొ యెఱుంగనైతి నా
దరమునఁ దెల్పవేడెద ను॰దంతము నంతయు సంగ్రహంబుగన్.

+ ఉ|| ఓసుగుణాఢ్య! మీరలు మ॰దూర్జితభాగ్యవశంబుచేత నా
యాసకునైననొక్కచి నమి॰తాదరణమ్మున నిందువచ్చుటం
జేసి యపారకౌతుకము ॰ జేమరె ధన్యతఁగాంచఁ గల్గితిన్
భాసురవాగ్విలాస! ప్రతి॰భాయుత! ధీవర! వేంకటేశ్వరా!

సీ॥ ఆచంద్రతారకమై భవద్వంశంబు । తామరతంపరై తనరు గాక
ఆవేళ యీవేళయని లేక బంధుగుల్ । మీమందిరమ్మున మెలఁగు గాక
ఆనాటి కానాటి కతిశయప్రేమచే । కలిమి వెలంది నిన్ వలచుగాక
కలకాలమిట్టులే కవులను బూజింప । వలెనన్న మీకోర్కె చెల్లుఁ గాక
గీ॥ స్వచ్ఛమైన తావక యశశ్చంద్రిక లొగి
పృథ్విపై దశదిశల వ్యాపించుఁగాక
ఘనచిరాయులరై వృద్ధిఁ గాంతురిఁగాక
శాంకరీకృపగల్గి శేషగిరిరాయ!

మ॥ తావకాంఘ్రియుగమ్ము భక్తి సతమ్ము ధ్యానమొనర్చు నీ
ధీవిశాలుర సభ్యులన్ గృపఁ ◆ దేల్చి; యీపురి నష్ట ద
ష్టావధానశతావధానము ◆ లందుఁ జూపిన త్వత్కృపా
భావమే సతముంచ వేడెద ◆ స్వర్ణదుర్గరో! నాపరున్.

ఉ॥ కష్టమటంచు నెంచక యఖండితవాక్పటిమంబు భాగ్యసం
పుష్టియుఁ గల్గ భావరసముల్ జెలువారఁగఁ బ్రాజ్ఞులెల్ల సం
తుష్టివహింప కౌశలముతో నొనరించితివయ్య యిప్పురిన్
అష్టవధానమెన్నఁగ నహో! సుకవీశ్వర! వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ పెక్కుశతావధానములు ◆ పెద్దలు మున్నొనరించి వానిపెం
పెక్కరిగాని నీవలె నహీనప్రతాపులఁ గానమెందు నీ
చక్కని శబ్దగుంభనము ◆ సాహితి నెంచఁగఁ బోలదయ్య యిం
పెక్కశతావధానమొనరించితివెంతయు వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ ఎల్లవిధంబులన్ మము సమీహిత తుష్టిఁ జేసి నీదుహృ
త్ఫుల్లసరోజపీఠిని సపూర్వదయారస మంచితయ్య నీ
యుల్లము తృప్తిఁ జెందునటులోడక యేమి యొసంగువాఁడనో
అల్లప్రతాప వంశకలశాబ్ధిసుధాకర! వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ ఇమ్మహిమిమ్ముఁ దృప్తులుగ ◆ నెవ్విధి సేయఁగఁ జాలువాఁడ స
త్యమ్ముగ నిర్వ్యాజ దమకు ◆ తప్పక నుత్పలమాల పంచర
త్నమ్ములఁ గూర్చి హారముగ ◆ దద్దయు భక్తినొసంగుచుంటిఁ ప్రే
మమ్మున దీనిఁ గైకొనుము ◆ మాన్యగుణాకర! వేంకటేశ్వరా!
గీ॥ నీదుగృహనామమే సదా ◆ నిన్నుఁగూర్చి । సకల విద్వత్సభాస్థలిఁ ◆ జాటుచుండె
నలఘురచన, ప్రతాప కలాబ్ధిచంద్ర! । పరగుణోపేంద్ర! వేంకటేశ్వరకవీంద్ర!

మాటూరి లక్ష్మీనరసింహారావు.

రేమిడిచర్ల

(శతావధానము)

క్షయ సం॥ నిజచైత్ర శు ౯ బుధవారము (21-4-1926)

ప్రార్థన.

శా॥ శ్రీకల్యాణ ముదాహవంబగుచు సు◆శ్రీమీ[illegible]
దాకల్యాణమునన్ గవిత్వసభ ప◆ద్యశ్రేణి నా[illegible]
నాకాంక్షించెను బ్రహ్మనాథబుధుం డ◆ట్లాటన్ జయించ[illegible]
సీ కారుణ్యమె నమ్మి మ్రొక్కెదను తం◆డ్రీ! రామచంద్రప్రభూ!
మ॥ శతకంబొండు రచించినాడ నెడు వా◆త్సల్యంబుచేనైన [illegible]
తతముఙ్ దావక పాదపద్మభజనా◆నందుండనైన [illegible]
స్మృతమా నేటి శతావధానసభ ను◆త్తీర్ణుండనై [illegible]
వృతదిక్పంచయుగా నొసర్పఁగదె తం◆డ్రీ! సీ[illegible]!
ఉ॥ అంచితలీలగా సలిపి ◆ తష్టవధానమొకండు మేము హ
ర్షించఁగ మున్ను; కాన కవి◆శేఖర! నేఁడు శతావధానముఙ్
గాంచు కుతూహలంబనుచు ◆ గాదిలిమిత్రుఁడు వెల్ల[illegible]
సించి శతావధానసభ ◆ నే నొనరింపఁగఁ బ్రోవు[illegible]!
మ॥ నతభూపాల కిరీటరత్న విలస◆న్నైజాము సీమన్ ప్ర[illegible]
సతముఙ్ బండితగోష్ఠిచే మెలఁగి భా◆షాసేవఁ గావించి ప్రా
జ్ఞతవర్తిల్లఁగ హేతువై తనరు సు◆స్మా నల్లిఖాన్ పాదుషా
ప్రతిభాశక్తిని సంస్తుతించెద సభా◆ప్రారంభ సంరంభినై!

ప్రారంభము.

(1) స్వస్థానమున గౌరవింపఁబడుచు ఋణబాధచే దేశాంతర[illegible]
పండితుని మనోవృత్తి.-లంకా లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు; [illegible]
శా॥ ధీవిద్యావిభవమ్ము మెండు గలిగి స◆త్కీర్తిన్ విడంబించు వా
డై విస్తార ఋణమ్ము లంబడి సుఖం◆బావంతయున్లేక [illegible]
రావేశ్మంబులఁ బాసి యెచ్చటో కళా◆ ప్రావీణ్యముం జూ[illegible]
వేవో సత్కృతులంద లోఁ దలఁచుఁగా◆దే పండితుం [illegible]
(2) [illegible]ల వ్రాయుటకు కాళిదాసుని అభిప్రాయ మేమి?
వ॥ [illegible] భారతదేశకర్త భరత◆క్ష్మానాథు కన్నట్టి [illegible]
వనులౌ వారి చరిత్రమాటను రస◆ప్రాధాన్యమౌనట్లు [illegible]

చినసైపుణ్యత కాళిదాసుకవిశ్రేష్ఠుండు శాకుంతలన్
దనరన్ వ్రాసి యశమ్ము గాంచెనుగదా ధాత్రీస్థలిన్ ధీమణీ!

(3) అవధానమువలనఁ బ్రయోజనమేమి?

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు, పోలీసు సబ్ యినస్పెక్టరు, వ. ధిర.

శా॥ ధీరుండౌచును ధారణాగరిమ వృద్ధిం జేయుచున్ సత్కళా
సారాసార విచక్షణుండగుచుఁ బ్రాజ్ఞశ్రేణి మన్నింప నా
నారాజ్యమ్ముల సద్యశోవిభవమందన్ సచ్చు పృథ్విన్ గస
త్త్వారూఢాత్ములఁ జేయఁగాఁ దగు సదా యాబాలగోపాలమున్

(4) అవధానము సేయుటకు మార్గములేమి?

జములాపురపు నారాయణరావుగారు, దేశపాండ్యా, యల్లుపాలెం

శా॥ ఆయీ వేళలు లేక నిత్యమును విద్యాభ్యాసముం జేయుచున్
హాయిం గొల్పెడు సత్కవిత్వరచనా వ్యాపార ధౌరేయుఁడై
ధీయుక్తింగల సత్కవీశ్వరుల మైత్రిం గాంచి తానేర్చుచో
సేయంజెల్లు నవధానముల్ సుగుణరాశీ! మిత్రచూడామణీ!

(5) భగవంతునకు రూపము కలదా? ఉన్నచో యెట్టిది?

బి. లక్ష్మికాంత రెడ్డిగారు, యెల్లుపాలెం.

మ॥ సగుణోపాసనఁ జేయువారలు నిజస్వాంతమ్మునం దెట్లు భ
క్తిగ నేమూర్తిఁ దలంతురో యటువలెన్ దేవుండు ప్రత్యక్షమౌ
భగవంతుండు స్వరూపహీనుఁడని జెప్పన్ నిర్గుణోపాసకుల్
తగవౌనం చమనస్కులౌచు పరమాత్మన్ గాంతురు తత్త్వజ్ఞులౌ.

"భగవంతుఁడు శ్రీ శ్రీ శ్రీ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహదూర్ ప్రభువుగారి కాయురారోగ్యైశ్వర్యములనిచ్చి కాపాడుగావుత!"

ఏరాజన్యచూడామణి తన దేశభాషాభ్యుదయముంగోరి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించెనో, ఏప్రభువరేణ్యుఁడు తన దేశప్రజల విద్యాభ్యాసమునకై కోట్లకొలఁది ధనమును వెచ్చింపుచు, పాఠశాలలను, గ్రంథాలయములను, స్థాపించుచుండెనో, ఏరాష్ట్రాధిపతి తనదేశజనుల భావిభాగ్యోదయమునకై అసంఖ్యాకములగు లక్షలకొలఁది ద్రవ్యమును వ్రయపుచ్చుచు, గొప్పగొప్పతటాకములను, ఆనకట్టలను, నిర్మాణములు గావింపఁజేసి, ఆచంద్రతారార్కము స్థాయియగు కీర్తింగాంచుచున్నాఁడో, ఏయేలిక వలన యివియవియననేల, అనుదినమును దేశభాషాభ్యున్నతి సాధనము లనేకములు గావింపఁబడుచుండెనో, యట్టి హిజ్ యెక్సాల్టెడ్ హైనెస్ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహదూర్ వారిచే పరిపాలింపఁబడు ఘనతవహించిన నైజాము రాష్ట్రము 2 సూబాలుగను, 16 జిల్లాలుగను విభజింపఁబడియున్నదనుట యెల్లరకును తెలిసినవిషయమే.

(6) పాపపుణ్యఫలములనఁగ నెట్టివి? రేమిడిచర్ల కోటయ్యగారు [illegible]

ఉ॥ ఈవిధమైనకష్టము ఘటించునటంచు నెఱుంగఁ జాలనే
ఈవిధమైన సౌఖ్యము వహింతునటంచు నెఱుంగఁ జాలనే
దైవకృతమ్ముచేతను యథావిధి కష్టసుఖమ్ము [illegible]
[illegible] పాపపుణ్యములఁ గాంచుట [illegible]

(7) (సమస్య) రతికైపిల్వఁగనాత్మసోదరి [illegible]

నాగదేవర [illegible]

మ. అతిభక్తిన్ మనయగ్రజుండిటు శుభం బౌనంచు [illegible]
హితులున్ బంధువులున్ నుతించునటు [illegible]
వ్రతసంపూర్తిః ప్రసాదమీయవలె [illegible]
(రతికై పిల్వఁగ నాత్మసోదరిని [illegible]

(8) బ్రహ్మచర్య విధులెట్టివి?

కోడూరి సత్యనారాయణ శాస్త్రి [illegible]

మ. అలభిక్షాశనమున్ భుజించుచును సౌఖ్యంబెమియున్ [illegible]
యిలపైనన్ శయనించుచున్ గురుల కెంతే భక్తి [illegible]
సలుపంజాలుచు వేదశాస్త్రముల నిచ్చల్ నేర్చుచున్ [illegible]
కలితుండై తగబ్రహ్మచర్యవిధి యుక్తంబా [illegible]

ఆంధ్ర ఆంధ్రభూభాగములోనిదగు వరంగల్ జిల్లా [illegible] రేమిడిచర్లయను పురవరంబు భాషాభిమానులును, మన్మిత్రులు [illegible] సత్కార్యధురంధరులును నగు బ్ర॥ వే॥ దేవభొట్ల [illegible] జన్మభూమి. ఈ శాస్త్రిగారు శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణమును [illegible] బొనర్చి పిమ్మట స్వస్తిశ్రీ క్షయనామ సం॥ నిజచైత్ర [illegible] కళ్యాణమును ౧౦ గురువారమున శ్రీ రామపట్టాభిషేకమును [illegible] తమ బంధుమిత్రులనెల్లర నాహ్వానించిరి. ఏతదుత్సవసందర్శనార్థము [illegible] వారిలో, విద్వత్కవిశ్రేష్ఠులును, శాంతమూర్తులును, కవికంఠీర [illegible] లును, నగు బ్ర॥ వే॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారొకరై యుండిరి. [illegible] యుత్సవములలో బంధుమిత్రులెల్లరకుం గవితానందముంగూర్చు [illegible] శతావధాన మొనర్చి జేసి రసికుల కమితానందము గలుగఁజేసిరి.

ఇట్టి కాలమున కొందఱుశుభకార్యాదులయందు సంఘానర్థ [illegible] ద్వ్యయము లంజేయుచు అపాత్రదానకర్తలవలెంగాక, పైసించెరోక్క [illegible] నుహోత్సవములయందువిద్వత్కవిశ్రేష్ఠులరావించి, విద్వత్సభలఁ జేసి [illegible] చుటయును, పండితసత్కారములొనర్చుటయును, సంఘభావిభాగ్యోదయమునకు [illegible]

(9) ప్రతిదినమును శ్రద్ధతో స్కూలునకువచ్చు విద్యార్థిని కింటిలోని వారిచే నిరోధము కలిగినప్పుడు వాని మనోస్థితి.

రాళ్ళబండి సత్యనారాయణ, ఏల్లూరుపాలెం.

సీ॥ ఈదినమ్మనపాఠ మేగ్రహింపకయున్నతోడిబాలురమిన్నుపోడిమిచను
ఈరోజుపాఠమ్ము నేపఠింపకయున్న పైపాఠములనేర్వ నలనుపడదు
జననియాజ్ఞవిధాననొనరింపకున్నచోనాయమునుయాగ్రహంబందగలదు
జనకుండుపొలమునపనులున్న నంచునుపలుమారులుగమ్మని పలుకుచుండు

గీ॥ వీరి కనువర్తినై బడిఁ జేరకున్న
దేశికుం డాగ్రహించెడు తిట్టుకొట్టు
నెట్టువర్తింతు నాచదు వెట్టుసాగు
ననుచుఁ జింతించు యోగ్య విద్యార్థి సతము॥

(10) వివాహముకాని యౌవనరాజకన్య పరితాపము (వసంతోత్సవము)

మేడుకొండూరి రామారావుగారు, కొత్తాపేట, రేపల్లె.

శా॥ నానాపుష్ప లతావితానములచే • నవ్యప్రభన్ గాంచుచున్
ఆనందంబిడు నీవసంతసమయం • బందున్ మనోజార్తిచే
దీనత్వమ్మున నుంటినంచు మదిఁజింతించుచున్ నిరుంబొందఁగాం
గానన్ బాల్యవివాహముల్ సలుపయుక్తంబౌను సత్క్షత్రియుల్.

మా నైజాము రాష్ట్రాంధ్ర దేశమున, నిట్టి సంఘసంస్కరణాదాయకమగు, నూతనమార్గ మవలంబించుటలో, ప్రథములై, మాంగ్లేయదక్షులై, సహృదయులై, మాబంధుమిత్రులెల్లరకును శిరోభూషణమై తనరారు మ॥ రా॥ రా॥ చింతలపూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారెంతయు వంద్యులు. మఱియు ప్రశంసార్హులు.

అటువలెనే బ్ర॥ వే॥ దేవంభొట్లఅనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారును వంద్యులు. మఱియు శ్లాఘాపాత్రులు.

ఇంతకుముందు అవధానములవలన భాషకుగాని, దేశమునకుగాని, సంఘమునకుగాని, ప్రయోజనముకలదా యను సంశయము నామనస్సున కలిగియున్నందున, ఈ సందర్భమున పృచ్ఛక, ప్రేక్షక, జనుల యుత్సాహమును, వారివారి విద్యాభిరుచిని, విమర్శనాసాధనను, నేత్రోత్సవముగ కనిపెట్టి యీసంశయమును తాత్కాలికముగ బాపుకొంటిని. కాని యిందలి పరిపూర్ణమగు భాషాపరిశోధనవలనను, విద్వాంసులను, అనుభవశాలురను నగు పెద్దలుయుక్తము నవలంబించి తేయునైనది. నాతలపింపినంతవరకు నిష్పాక్షికముగ ప్రస్తుత మభియోగ విరోధన నాయకత్వమున మ॥ రా॥ రా॥ చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు నాకీ సందేహనివర్తి చేయుదురని నమ్ముచున్నాడను.

(11) దానములలో నుత్తమమైన దానమేది?

రేమిడిచర్ల అనంతరామయ్యగారు, [illegible]

గీ॥ ఊహసేయు వేళ నిదాన • ముండవలయు
భీరున కభయదానంబు • విధియటండ్రు
కాని యన్నిటిలో ముఖ్య • దానమెన్న
నన్నదానం బెయుండు మందాత్మ(చల(తు.

(12) నలు(డు నలు(డు అని పద్యముచివర నుండవలెను.

బొర్రా రామయ్యగారు, మార్కెట్ [illegible]

గీ॥ నిషధదేశంబు పాలించె • నేగ్పుమీఱ
మన్మథునిమించు సౌందర్య • మహిమ(గాంచె
కలికృతమ్మున(బెక్కు • యిక్కట్ల(గాంచ(
గలిగె శత్రుకాననదవానలు(డు నలు(డు.

(13) (సమస్య) తనదుతండ్రిని పినతండ్రి యన(గవలెనె

చెన్నమరాజు పురుషోత్తమ వర్మగారు, [illegible]

గీ॥ తండ్రి పెదతండ్రులకును భేదంబులేమి
పెద్దతండ్రికి దత్తు(డై • పెరుగునట్టి
బాలకుం డిప్పుడున్నట్టి • వరుసచేత
(తనదు తండ్రిని పినతండ్రి • యన(గవలనె.)

ఈ యవధానారంభమునకు సర్వవిధముల సహాయపడి శ్రీ [illegible] అవధానసభ కధ్యక్షతవహించి, సభాంతమున, అవధానము జయప్రదమైనందులకు [illegible] యవధానిగారి కప్పటికప్పుడే సంతసించి, పంచరత్నములనల్లి యర్పించి తమ [illegible] భాషాభిమానమును, విద్వత్పటిమను, సత్కవితాదరణమును వెల్లడించిన, [illegible] లను, సర్వదా సత్కార్యావలంబన దీక్షాతత్పరులును నగు [illegible] పూడి రాజగోపాలరావుగారి నెంతయు నభినందించుచు, నాకృతజ్ఞతాపూర్వక [illegible] లర్పించుచున్నాడను.

మొదటినుండి చివరవర కీయవధానసభయెడ తమకుంగల శ్రీ [illegible] వెలి(బుచ్చుచు, సభాంతమున మెచ్చి కవిగారి(గూర్చి సంస్కృతశ్లోకపంచరత్నము [illegible] తమ పాండిత్యప్రకర్షణమును జూపిన శాస్త్రపండితులగు బ్ర॥ శ్రీ [illegible] లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారికి నావందనముల నర్పించుచున్నాడను.

(14) శుభకార్యమునకు వత్తునని ప్రాణమిత్రుఁడు సమయభంగ మొనర్చె నప్పుడు గృహమేధి హృదయమవస్థ. పోలి నర్సయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

చ॥ తమతగు కార్యభారము ముఖంబున నేఁ వహియింతు నంచు ని
క్కముగ మదినమ్మి మంచు చెలికాఁడు పలికెను కర్మమ్మ దేమొ నా
ప్రియసఖుఁడు వమ్ముగా సమయభంగ మొనర్చెను నేఁ డి కార్యభా
రము వహియించు టెట్లని కరమ్ము విచారము గేస్తుఁ డొందెడిన్.

(15) రాధాకృష్ణులు- మిర్యాల రామయ్యగారు రేమిడిచర్ల.

ఉ॥ మాధవు పాదపద్మములు మానసమందున నిల్పుచుండ నా
రాధన చేసిచేసి సుకరమ్ముగ పుణ్యవిశేషసంపదన్
శ్రీధవు నంతవానిని వశీకృతుగా నొనరించుకొన్న యా
రాధను కృష్ణునెన్నఁగ పురాకృత పాపము లెల్లఁ బోయెడిన్.

(16) (సమస్య) భానుఁడుదయించె నిశను భావజజనకా!

మిర్యాల చినఅప్పయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

కం॥ ఆనందమెసఁగ రతికై। నీనెచ్చెలి వేఁచియుండె నిద్దురచాలున్
మానసమలరింపుము హిమ(భానుఁడుదయించె నిశను భావజజనకా!)

కం॥ ఆనాఁడు విబుధులు సుధా। పానమ్మొనరించఁగల్గు వైరము లోనన్
బూని శశినిమ్రింగఁగ స్వ(ర్భానుం డుదయించె నిశను భావజజనకా!)

(17) ప్రపంచమునఁగలవింతలలో వింతయేది? మిరియాల శీనయ్య. రేమిడిచర్ల.

శా॥ చిన్నల్ పెద్దలు మృత్యువాతఁ బడుటల్ వీక్షించుచున్ నిత్యమున్
మిన్నున్ మన్నుగలంతకాలమును తామే శాశ్వతంబంచు చా
కన్నుంగానక పాపమంచనక దుష్కార్యంబులన్ జేయుటే
యెన్న న్వింతలలోన వింతయగుఁగాదే బుద్ధియోజింపినన్.

ఆనాదినమున ఆదినుండి సభాంతమువరకును అత్యంత భక్తిశ్రద్ధలతో పద్యరసము దెంచి, తత్కవితామృతధారల నాలించి, సంతోషింపుచు, తమ సంగీత భాషాభిమానమును వెల్లడించిన శ్రీయుత బి. లక్ష్మీకాంతరెడ్డిగారి సౌజన్యము గౌరవింపుచు, వీరి వంశజులెల్లరు నిరంతర దైవభక్తితత్పరులై నిగర్వశిరోమణులై సకలసుగుణములకాకరమ్ములై యొప్పుచున్నందులకు వీరి సద్వంశమును ప్రశంసింపుచున్నాడను.

(18) భక్తి లభ్యమగుటకు సాధనము లెవ్వి?

చింతా శివరామశాస్త్రిగారు, [illegible]

మ॥ తొలిజన్మమ్ముల నాఁ జేసినట్టి సుకృత◆స్తోమమ్ము చే నొప్పచుం
ఖలులౌ వారల పొంతఁబోవక యసం◆త్యా_ర్యంబులం జేయకన్
కలనే న్నిజధర్మముల్ విడక రా◆గద్వేషముల్లేక ని
శ్చలచిత్తమ్మున నున్నభక్తి నిలచుం ◆ సత్యంబు [illegible]

(19) (సమస్య) రాచకన్యల నంగజు రతులఁదేల్చె.

చింతా నరసింహ[illegible]

సీ॥ నాపాప మేమియో ◆ నన్ను పేర్మిముడిఁగాంచ
నూహించు చుందును ◆ నొకతె పలుకు
దానిమాయలఁజిక్కి ◆ దానిచెంతవసించు
చుండెనం చొకతె ని◆ట్టూర్పువిడుచు
వానికూటమి యింక ◆ స్వప్నమం దేయంచు
కన్నీళ్లు నిత్యమ్ము ◆ గార్చునొకతె
బహు కామినీలోలు ◆ ప్రాపుకోరుటె హేయ
మంచు నెంచుచు విల◆పించు నొకతె

గీ॥ పరిపరి లీరీతియుండ స◆ర్వజ్ఞుఁడగుట
నెల్లరింగూడి రమియింప ◆ గృష్ణుఁడెంచి
వివిధరూపమ్ములంది గో◆పికలను వల
(రాచకన్యల నందఱ ◆ రతులఁదేల్చె)

ఈ యవధానసభను జయప్రదముగ కొనసాగించుటలో తమకుంగల [illegible] సహాయమొనర్చిన రేమిడిచర్లపుర పాలనాధికారుల, వాస్తవ్యుల [illegible] [illegible] కొని కాదఁదగియున్న దనుట యొకక్రొత్తవిషయముకాదు. మా [illegible] ద్విజ [illegible] పూర్వకమైన సత్ప్రయత్నములయందును, సద్విద్యా [illegible] గును సఫలీకృతులై నిర్విఘ్నముగ నేటివఱకు విద్యను దినదినాభివృద్ధి [illegible] స్తవ్యులని సార్థకనామముంగొనిన గ్రామములో మొదటి [illegible] వా మేయని నేనుచెప్పక తప్పదు, భగవంతుఁడు వీరి యీపవిత్రప్రయత్న [illegible] [illegible]లతగను తన యుపారకరుణావృష్టిని నిలిపి, యుత్తరపురవాసులకును [illegible] ష్టాయులను కలుగఁజేయుగాత!

(20) ప్రయాణమును ఎప్పుడు సంతోషము? ఎప్పుడు కాదు?

చింతా వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల.

సీ॥ పరమబంధుల యింట • వైవాహికమ్ములు
జరుగ నేగుటకు నుత్సాహమగును
యాత్రాస్థలమ్ముల • నవలోకన మొనర్ప
జనుచుండు వేళ నుత్సాహమగును
దేవతాకార్యముల్ • గావించు మహనీయ
సందర్శనమున కుత్సాహమగును
తనకేదియో ఫలంబు • నొనఁగఁ గూడనుండిన
స్థలమున కరుగ నుత్సాహమగును
గీ॥ పాపకార్యంబులను జేయు • వారికడకు
తనకు మన్ననఁ జేయని • జనునికడకుఁ
జనెడు వేళ నిరుత్సాహ • జనకమగును
మానధనుఁడైన సద్యశో • మహితునకును.

(21) జలమున కంటుదోషము కలదా?

మిర్యాల చినరామయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

సీ॥ సర్వపంకంబుల • క్షాళనంబొనరించి
పరిశుద్ధుఁ జేయఁగా • వఱలు నెద్ది
దేవాధిదేవుఁడై • దీపించు శివునకు
శిరమున నిత్యంబు • వఱలు నెద్ది

తమ నిరంకుశకవితాప్రతాపము చేతను, సహజశమదమాదిగుణములచేఁ గలిగిన జనానుకూల్యతచేతను, నీకవిగారు సర్వజనానందముగ నీయవధానము నిర్వర్తింపఁ జేసియుండుట ఫలితముగ వారి కవితామృతధారారూపకమై కీర్తిజాలమును, నిచ్చటి పృచ్ఛకపండితబృందమునందు ప్రసరింపఁజేసి కవితాపూర్ణముగ స్తుతింపఁజేసిన ప్రతాపసార్థకనామధేయులగు బ్ర॥ వే॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారికి ఈతయ్యుఁ కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించుచున్నాఁడను.

క॥ ఎందఱో మహాప్రతాపులు । సుందరముగఁ గవితఁ జెప్పి • సొంపుగఁ దమకై
పొందెడు బిరుదము నీకవి । చందురుఁడు స్వవంశమునకు • సంజ్ఞగఁ దాల్చెన్ ॥

ఎఱ్ఱుపాలెము,
30—4—1926.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుఁడు,
జములాపురపు నారాయణరావు.

అల మహావిష్ణుని • యంఘ్రియుగ్మంబున
ప్రభవించి విమలయై • వఱలునెద్ది
గరాష్ట్రికరుండైన • రమణునిఁజేపట్టి
పావనియై ధాత్రి • వఱలునెద్ది
గీ॥ అట్టిగంగను నంటుర•వ్వాంతరయైనఁ
గలవటంచును బల్కుయు•క్తంబుకాదు
కాన సర్వజనమ్ములు • కలసిమెలసి
జలముగ్రోలనవచ్చు దోషమ్ము లేదు.

(22) అందఱికిని ఆనందమగు వస్తువేది?

చెన్నమరాజు రామభద్రవర్మగారు, రేమిడిచర్ల

మత్త॥ స్వాంతమందునఁ గల్గుచింతలఁ • బాయఁజేయు పదార్థమే
మంతయేని కొఱంత నెమ్మదిఁ • జూపనీయని ప్రేమయుక్
సంతతమ్మును కొంగుబంగరు • సంగతిన్ గనుపాయనా
సంతతిన్ గన నెల్లవారలు • సంతసమ్ము వహింతురిగా.

(23) మనుజునికి దేనియందు దెక్కువ మక్కువ?

దేశంభొట్ల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల

ఉ॥ సూనులుగల్గి విత్తమున • శోభిలి ఆత్మవిచార తత్త్వవి
జ్ఞానము గాంచి నిలిచి సదసద్విషయమ్ము లెఱుంగఁజాలి
జ్ఞానిధియై వినిర్మల యశఃప్రకటీకృత దిక్తటుండునౌ
మానవుఁడైనగాని కడుమక్కువ విత్తమునందె చూపెడున్

(24) ప్రపంచములో నరులకొకప్పు డున్నబుద్ధి మఱియొకప్పు డుండదేల?

దోసపాటి శ్రీరాములుగారు, రేమిడిచర్ల

సీ॥ కర్మ మేరీతిగా • ఘటియిల్ల నుండెనో
ఆరీతి బుద్ధియు • మారుచుండు
ప్రకృతుల్ వేర్వేఱ • భగవంతుఁడే సృష్టిఁ
జేసెడివేళ తాఁ • జేసియుంట
ప్రతినిమేషమ్మును • వక్రమార్గమ్ములఁ
జిత్తమ్ము చలనమ్ముఁ • జెందుచుంట
తిర్యాగ్విలాసాతి • తీక్ష్ణనిదాహాప
దార్థముల్ మనకు భోజ్యమ్ములగుట

గీ॥ శమదమమ్ములనార్జించుశక్తిలేని । అస్మదాదులబుద్ధియట్లయ్యెఁగాక
కందమూలాశనులగుచుఁ గ్రాలునట్టి । మునులబుద్ధులు చపలతఁబొందఁగలవె?

* (25) అవధాని గారి సామర్థ్యమును జూచి పృచ్ఛింపఁజాలని చంద్రప్పను గూర్చి. చింతలపూడి రాజగోపాలరావు గారు, మధిర.

శా॥ ఘోరాజిన్ వడి పార్థుఁడమ్ముల నెటుల్ ♦ గుప్పించునో యట్టులే
ధారాళమ్ముగ నైకతన్లైదు కవిం♦ప్రశ్నలన్ సీగ నె
న్నేరీతుల్ శ్రమ పెట్టి లీలగ జవా♦బిచ్చెన్ గదా యంచు త
త్సారంబెల్ల గ్రహించి మానుకొనె మా♦చంద్రప్ప బ్రశ్నింపఁగన్.

(26) విభీషణుఁడు భక్తుఁడా? విశ్వాస విహీనుఁడా!

దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభ శాస్త్రిగారు రేమిడిచర్ల.

ఉ॥ భాసురమూర్తియై పరమ♦భక్తులపాలిటి కల్పవృక్షమై
వాసినిఁ గన్న రామునకు ♦ భక్తులలోపల నగ్రగణ్యుఁడై
దోసమొనర్చు రావణుని♦తోడ విరోధముఁబూనినంత వి
శ్వాస విహీనుఁడంచనఁగ ♦ సమ్మతమౌనె విభీషణుఁ సఖా!

(27) పాతివ్రత్యములేని కాంతవలన సంఘమునకుఁ గలుగునష్టములు.

దేవంభొట్ల శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల.

శా॥ ఖ్యాతిన్ గల్గినవంగడమ్మునకు కళం♦కంబెంతొ నాటించుటన్
నీతి న్నీమముఁబీడి బంధుజనముల్ ♦ నిందింప వర్తించుటన్

---

*శ్రీయుతులు చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు ది 2-6-1926 వ తేది లేఖ వ్రాసిరి. అందులోఁగల ఈక్రింది మూడు పద్యములవలన వారికి నాపైగల ఆదరభిప్రాయము వెల్లడి కాగలదు.

ఉ॥ సత్వగుణప్రధానమును ♦ సత్యవచః పరిపాలితంబు, న
గ్రత్వము సభ్యులందు గొనఁ♦గాఁ దగినట్టి మహామహత్త్వ మా
ర్యత్వము పాత్ర్యమాయు సుసు♦ఖాబ్ధిగు సత్సభలాదరింప ధీ
రత్వము మీయెడన్ గలుగ ♦ గంజిలె నామది వేంకటేశ్వరా!

చం॥ భవదభిధాన సంస్మరణ ♦ భక్తియుతంబుగ నాత్మఁజేసి నే
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
కవనకతంబున బొనర్పఁడు క♦లట్టి ప్రమాదములన్ సమస్తమున్.

మత్త॥ ప్రాకటంబగు మీకవిత్వ ప్ర♦భావము న్నని నాను నే
మీకు శిష్యుఁడనైతి ధీనిధి ♦ మీ మహత్త్వము జాటఁగా
నే కవిత్వము నల్లఁ బూనితి ♦ నిట్లు నే యొఁగఁ గాద [illegible]
స్సకలవ్యధ మింటికిన్నదను ♦ నెప్పు పూర్ణుఁడు గదా [illegible].

ప్రీతిఁ గూర్చుచుఁ బాలి సమ్మదవు [illegible]
బాతివ్రత్యము లేని కాంతను విడన్ • [illegible]

(28) దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిగారు [illegible]
[illegible] యుత్సవమునకు రాని కొఱంత.
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు, [illegible]

సీ॥ ఎవనిచే దొలుదొల్త • నీసేవ వీక్షించు
భాగ్యంబు నాకు సం• ప్రాప్తి [illegible]
ఎవనిచే సిద్ధమై • శ్లోకవరశతకంబు
కర్తనై వెలుఁగ [illegible]
ఎవని వాత్సల్యత • నీపురిలో నాకు
సభలు గావించు ప్రసక్తి కలిగె
ఎవని యూతను నమ్మి • యీ కార్యమున నొక్క
గా మదిఁదలపెట్టఁ • గలిగినానొ

గీ॥ ఎవని రాకకు మీ పౌరు • లెంతు రట్టి
బుధవరుండు రాధాకృష్ణ • మూర్తిగారు
కార్యపరతను నిడుదవోల్ • గ్రామ [illegible]
నేఁడు రాని కొఱంత వర్ణింపఁదరమె?

(29) "తల్లీ! నిన్నుఁదలంచి" అనుపద్యము [illegible]
పరము. చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు [illegible]

మ॥ జననీ! నిన్ను స్మరించి యన్యులకు దా• స్యత్వ [illegible]
గనుకన్ నా నిలయంబునన్ నిలిచి మాం• గళ్య [illegible]
తనమున్ జల్పుము నాకరమ్ము నను వా• [illegible]
వనజాక్షీ! పరమేశ్వరీ! సుఖకరీ! • శ్రీ [illegible]

శా॥ తల్లీ! నిన్నుఁదలంచి కార్యమును సం• ధా [illegible]
యుల్లిన్ శోభిలఁ జేసి వైభవము నా• [illegible]
వుల్లాసంబున నాదు చెంతనె సతం• బుండంగదే [illegible]
ఫుల్లాంభోరుహమందిరా! శ్రితకృపా • పూ [illegible]

అవధాన సందర్భమున బ్రహ్మశ్రీ [illegible]
ప్రశంసించుచు చదివిన శ్లోకములు [illegible]

(30) యాజ్ఞవల్క్యఋషి, గంపాసాంగయ్యశాస్త్రిగారు, తెనాలి.

చ॥ వనజదళాక్షునంశ ప్రభవమ్మగు, యజ్ఞమొనర్చునట్టి యా
జనకమహర్షిసత్తమునిసత్సభ శాస్త్రవిచార చర్చలన్
మునుల జయించి గార్గిని సమోనగ యోగ్య చనిపించి యగ్రపూ
జనుగొనె యాజ్ఞవల్క్యఋషిచంద్రుఁడు; వానినుతింపఁ జెల్లదే!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ శాస్త్రసద్గోష్ఠిని సభను రంజిలఁజేసె నల లంక లక్ష్మీనారాయణుండు
పరిహాసపూర్వకోపన్యాసములతోడ నప్రసదమ్ము నింపె గోపాలకృష్ణ
సభను గూర్చెడిపట్ల శ్రమఁజెందె దేశపాండ్య జమలాపురపు నారాయణుండు
అనుదినంబును శ్రమంబంచు నంచకవచ్చె కౌతుకమ్మున లక్ష్మీకాంతరెడ్డి
గీ॥ ప్రథిత రేమిడిచర్ల పౌరప్రజంబు శ్రద్ధమైవచ్చి మాకు ప్రోత్సాహమొసంగిరి యం
దఱును దమ్ముగన మిత్రమందిరమున నాకు జయమబ్బె శతావధానమ్మునందు.

ఉ॥ శ్రీయుత వేంకటేశ్వరుఁడ [illegible] ప్రతాపకవి ప్రభుమౌళి నేఁ
డీయెడ సభ్యులందఱకు నింపెసలారఁగ సంతసంబుగాఁ
జేయు శతావధానమును జిత్తమెలర్పఁగఁ జూచెఁగాదె [illegible]
[illegible] పద్మదాకలితమై తనరారఁగ [illegible].
ఉ॥ పెక్కవధానముల్ సలిపి పెక్కుల కబ్బురముల్ [illegible]
జెక్కువగా గడించిన కవీశ్వరగణ్యుఁడవంచు [illegible]
కెక్కడ మేముగోర దయ [illegible] వధానము సల్పినావు [illegible]
మిక్కుటమైన మోదమున మించఁగఁజేసితి వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ యౌవనమందు రూపసుగుణౌఘమునందును విద్యలందు ప
జ్జేపనమందు [illegible] జిత్తముతోడ [illegible] పద్య స
ద్భావనలందు [illegible] తాఁ గుణమందు [illegible]
నీవిల వేంకటేశ్వర కవీ! ప్రవరాఖ్యుని బోలినావు గా.
ఉ॥ [illegible] భూసురాదులు కవీశ్వరులున్ [illegible] వధాని [illegible]
[illegible] పండితుల్ [illegible] ధీరకవీశ్వరుల్ [illegible]
[illegible] సర్వసుకరాకరమౌ [illegible]
[illegible] సద్గుణ [illegible] వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ వేదము సంస్కృతంబు [illegible] వేదవిభూతి [illegible] వి
ద్యాదయితుండు మీకు సభ [illegible] సంస్కృతి [illegible]
గాడిలి పుష్పమాలికలు [illegible] జూచి [illegible]
[illegible] బుద్ధితోడఁ గొని [illegible] తృప్తిఁ గనుము!

అతియు చై॥ శు॥ దశమి.   చింతలపూడి [illegible] గోపాలరావు.

రేమిడిచర్ల

సత్కారానంతరమునఁ జెప్పినది

గాయత్రీయజ్ఞమ్ము, పారాయణమ్మొనరింపఁ
జేసి కృతార్థతఁ జెందినావు
శతావధాన విధాన సభ సేయఁగాఁ జేసి
అంచితయశము గడించినావు
జానకీ కల్యాణ మానందఁ గావించి
ధన్యత్వమును గాంచి తనరినావు
శ్రీరామ పట్టాభిషేకమ్ము నొనరించి
శ్రీరామకృపను నార్జించినావు

తే॥ సభికులెల్లరు మెచ్చ సంతృప్తి నేఁ జెంద
మాన్య వస్త్రములు సమానమైన
కానుకలొసఁగినావు ఘనత దేవంభొట్ల!
పద్మనాభ శాస్త్రి! భవ్యకీర్తి!

మ॥ కవులన్ బండితులన్ విశేషముగ సత్కారములన్ [illegible]
[illegible]సమున్ జూపుచు రామభక్తుఁడగుచున్ రాజి[illegible]
స్థానమున్ జేసెడు పద్మనాభుపయి వాత్సల్యమ్ము జూపించుచున్
[illegible]శ్రవణమ్ములలో జయంబిడగదమ్మా! హేమదుర్గాంబికా!

(సశేషము)

ఉ॥ అనవరతమ్ము రేపల [illegible] యాహారము నొసంగిన [illegible]
పైదగు ధాన్యదానపరిత్యాగముచే నలరించి, శతావధానమున్
[illegible] నీవు, బరిశంసయొనర్తుఁ బ్రతాపవేంక [illegible]
[illegible]! మహ్యన్మతి బాంసంగఁగదీని బరిగ్రహింపుమా!

శేషాద్రిరమణకవులు,
శతావధానులు.

[illegible] గాము,
20—5—25.

సవరణపట్టిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	18	యనినెంచెదన్	యనియెంచెదన్
6	1	వహమె	వహమై
9	24	కేటికియంచు	కేటికినంచు
17	5	ఉద్యోగియా	ఉద్యోగిసే
17	6	జగయ్య	జగ్గయ్య
20	5	దోనిధి	థోనిధి
28	23	చొక్కొంపు	చొక్కంపు
31	6	ష్మావరుంసు	ష్మసురుండు
42	19	త్రిజ్ఞమంత	త్రిజ్ఞసుంత
43	4	బ్రిమ్మోదమ్ము	బ్రిమోదమ్ము
44	1	గుంరుటూ	గుంటూరు
,,	27	చంచనేత్రి	చంచన్నేత్రి
46	7	నూహించెనెమొ	నూహించెనే మొ
54	3	పథమమ్ము	ప్రథమమ్ము
,,	5	బ్యామ్ము	బాల్యమ్ము
,,	17	పతకముల్	పతకమ్ము
59	11	అనుకంపన్	ధృతగంగ
63	12	పూనమ్ము	నిజమ్ము
64	5 తర్వాత		కుమారస్వామిజననము
76	18	గాదా	గాదే
77	26	సమమై	సమము
80	8	ర్వము	ర్వమ్ము
84	7	సింహ	సింహా
93	12	జగదాంబా	జగదంబా
,,	22	ఆశించు	ఆసించు
100	6	యసర్థ	యసార్థ
102	2	పైనూర్తిన్	పైసూరిన్

N. B:— చిన్న యక్షరములు సరిగా సూచింపబడలేదు. ప్రాజ్ఞుల యుక్తమతి సవరించుకొందురుగాక!